

มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติเพื่อการพิสูจน์
หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

กฎหมายมหาชน

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Legal Measures and Preparation of a National DNA Database for Verification
of Criminal Forensic Evidence

Miss. WIYADA THONGPAGDE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางสาววิยะดา ธงภักดิ์
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2566

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)	

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์

หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

ผู้วิจัย นางสาววิยะดา ธงภักดิ์ รหัสนักศึกษา 2614004139

ปริญญา: นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ

วิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการจัดเก็บตีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บตีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา (2) ศึกษากฎหมายการจัดเก็บตีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บตีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย (3) วิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายการจัดเก็บตีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บตีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับประเทศไทย และ (4) เสนอมาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสาร โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยเอกสารจากเนื้อหาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บตีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บตีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อการจัดทำสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า (1) จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กฎหมายบัญญัติให้จัดเก็บตีเอ็นเอจากผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทั้งในชั้นสอบสวนและในชั้นศาล โดยพนักงานสอบสวนและศาลเป็นผู้มีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญจัดเก็บตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอเปรียบเสมือนการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากรรูปแบบใหม่เพื่อการควบคุมอาชญากรรม (2) ในประเทศอังกฤษบัญญัติกฎหมายเพื่อให้อำนาจจัดเก็บตีเอ็นเอและกำหนดหลักเกณฑ์จำแนกตามฐานความผิดและวิธีการจัดเก็บตามหลักสิทธิมนุษยชน สำหรับสหรัฐอเมริกาให้อำนาจแต่ละมลรัฐตรากฎหมายขึ้นเอง โดยมีกฎหมายหลักบัญญัติรองรับการสืบค้นข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในสาธารณรัฐประชาชนจีนจัดเก็บตีเอ็นเอโดยปราศจากกฎหมายแต่อาศัยอำนาจสั่งการจากรัฐ ส่วนประเทศไทยจัดเก็บตีเอ็นเอตามหลักความยินยอมเท่านั้น (3) ในประเทศอังกฤษได้มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้บังคับจัดเก็บตีเอ็นเอได้เพื่อประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายและหน่วยงานเพื่อการเชื่อมโยงข้อมูล 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถบังคับจัดเก็บตีเอ็นเอจากประชาชนตามนโยบายรัฐโดยคำนึงถึงเป้าหมายในการจัดเก็บเป็นสำคัญ ขณะที่ประเทศไทยที่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่สนับสนุนให้นำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมแต่ยังขาดกฎหมายและหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บตีเอ็นเอเพื่อบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกันทุกคดี (4) ข้อเสนอเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติมี 3 ประการ คือ 1) ด้านการให้อำนาจจัดเก็บตีเอ็นเอ ควรบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเทียบเท่ากับประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านหลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอ ควรขยายหลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเอกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้มีความยืดหยุ่น หากมองว่าการจัดเก็บตีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยกระทบกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากกว่าประโยชน์ของรัฐ การกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บตีเอ็นเออย่างมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา และ 3) ด้านการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติ ควรบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเพื่อรองรับการสืบค้นและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ มาตรการทางกฎหมาย การจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติ การพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ คดีอาญา

Thesis title: “Legal Measures and Preparation of a National DNA Database for Verification of Criminal Forensic Evidence”

Researcher: “Miss. WIYADA THONGPAGDE”; ID: “2614004139”;

Degree: Master of Laws;

Thesis advisors: (1) Assistant Professor Doctor Supatra Phanwichit;(2) Assistant Professor Doctor Wanwipa Muangtham ; Academic year: 2023

Abstract

The thesis aims (1) to study concepts and theories related to DNA storage laws, DNA storage authority, DNA storage guidelines, and DNA database preparation for forensic evidence in criminal cases and (2) to study the laws for storing DNA, DNA storage authority, DNA storage guidelines, and the preparation of DNA databases in England, the United States, the People’s Republic of China, and Thailand. (3) In addition, to analyze and compare DNA storage laws, DNA storage authority, DNA storage guidelines, and the preparation of DNA databases of England, the United States, and the People’s Republic of China with those of Thailand, and (4) to propose legal measures and the creation of a national DNA database for forensic evidence in criminal cases.

This thesis is qualitative research using document research methods by researching and collecting information from synthesizing and analyzing data from a literature review and document research on legal content related to DNA storage, DNA storage authority, DNA storage guidelines, and the creation of DNA databases in England, the United States, and the People’s Republic of China in comparison with Thailand to prepare a summary of research findings and provide further suggestions.

The study results found that (1) according to the relevant theoretical concepts, the law provides that for collecting DNA from those involved in criminal cases, both during investigations and in court, the investigating officer and the court have the authority to order doctors or experts to collect the DNA according to human rights principles, principles of crime control, and legality. The DNA database is like creating a new criminal history registry for crime control. (2) In England, legislation was enacted to authorize the storage of DNA and to establish criteria for classification according to offenses and storage methods under human rights principles. For the United States, each state has the authority to enact its law. There are primary laws supporting the information search systematically. In the People’s Republic of China, DNA is stored without law but through the state’s authority. In Thailand, DNA is stored only based on consent. (3) In England, the law has been changed to allow compulsory DNA storage for the state’s benefit in maintaining the country’s security and safety. The United States has three levels of data linkage laws and agencies: local, state, and national. The People’s Republic of China can compulsorily collect DNA from citizens according to state policy, taking into account the goals of collection. In Thailand has a constitution of the Kingdom of Thailand that supports the use of forensic science in the justice process, it still lacks law and criterion for storing DNA to enforce it equally in all cases. (4) There are three proposals for creating a national DNA database: 1) DNA storage authorization: laws should be enacted to protect individual rights and freedoms, equivalent to the state’s interest in maintaining the country’s security and effective law enforcement. 2) DNA storage criteria: criteria for storing DNA with the rights and freedoms of the person should be expanded to be flexible. If it is considered that storing DNA from a person’s body only slightly affects the rights and freedoms of the person more than the benefit of the state, establishing criteria for storing DNA has limitations that hinder the preparation of a DNA database for forensic evidence in criminal cases. and 3) a National DNA database preparation: the act should be enacted to support the search and data linking systematically.

Keywords : Legal measures, a National DNA database preparation, forensic evidence verification, criminal case

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาจากหลายฝ่าย นับตั้งแต่ครูอาจารย์
เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทุกฝ่าย ดังนี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ
และติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณีที่ให้เกียรติมาเป็นประธานคณะกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำด้านกฎหมายเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ที่เป็น
ประโยชน์ทำให้วิทยานิพนธ์มีความทันสมัยทันเหตุการณ์ และขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา
เมืองถ้ำ สำหรับคำแนะนำต่างๆ ที่ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบคุณคุณลลิตา คุณสุจิตรา และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ให้ความ
ช่วยเหลือ ตอบข้อซักถาม และดำเนินการต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ นับตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาจนกระทั่ง
จัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จเสร็จลง

ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่าน ทั้งผู้ที่เอ่ยนามและผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนามเป็น
อย่างสูง รวมถึงสองหน่วยงาน คือ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและมหาวิทยาลัยมหิดล
โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์วัฒนา ธงภักดิ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทุกท่านด้วยความจริงใจ และขอขอบ
คุณประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นกตเวทิตาคุณแต่บิดามารดา บุพการี ครูอาจารย์ ญาติ
มิตร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ท้ายนี้ ผู้วิจัย
ขอน้อมคารวะแด่ผู้เขียนตำราวิชาการ ทีมงานผู้ผลิตสื่อทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาค้นคว้าและใช้
อ้างอิงไว้ ณ ที่นี้

นางสาววิยะดา ธงภักดิ์

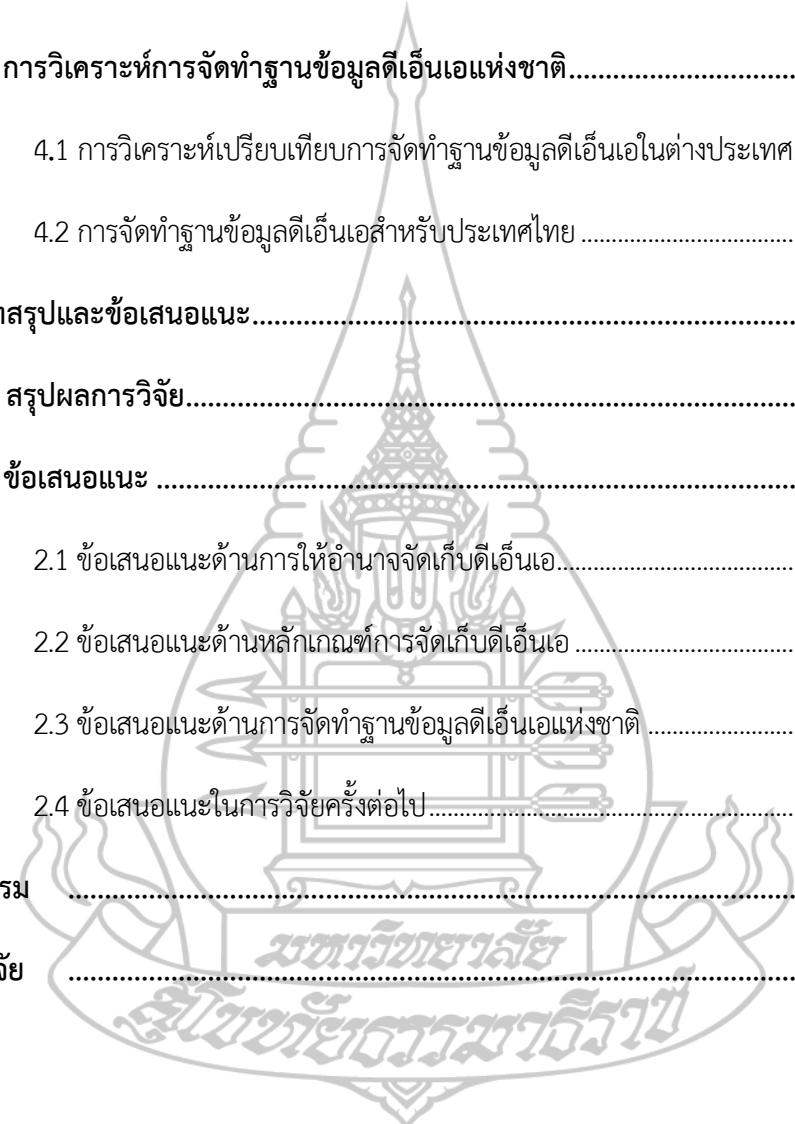
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญรูปภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	13
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	13
2. วัตถุประสงค์การวิจัย	20
3. สมมติฐานการวิจัย	20
4. ขอบเขตการวิจัย.....	20
5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	21
6. ระเบียบวิธีการวิจัย	21
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	22
8. กรอบแนวคิดการวิจัย	22
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	23
1. แนวคิดการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา	23
1.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ...	24

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์	27
1.3 แนวคิดเกี่ยวกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint).....	28
1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจดีเอ็นเอ.....	37
2. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการจัดเก็บดีเอ็นเอ	39
2.1 แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล	40
2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	41
2.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562	42
3. แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย	43
3.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย.....	43
3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายโดยชอบด้วยกฎหมาย.....	43
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ.....	47
4.1 แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากร	48
4.2 แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของอาชญากร	49
4.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับ	50
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ	57
1. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	57
1.1 ประเทศอังกฤษ	57
1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	59
1.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน	61
1.4 ประเทศไทย	61
2. อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ	70

2.1 ประเทศอังกฤษ	71
2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	72
2.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน	74
2.4 ประเทศไทย	74
3. หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ	75
3.1 ประเทศอังกฤษ	76
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	80
3.3. สาธารณรัฐประชาชนจีน	84
3.4 ประเทศไทย	85
4. การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ	88
4.1 ประเทศอังกฤษ	88
4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	92
4.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน	95
4.4 ประเทศไทย.....	97
บทที่ 4 การวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการ	
พิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา.....	102
1. การวิเคราะห์กฎหมายเพื่อการเก็บดีเอ็นเอ	102
1.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ.....	102
1.2 การเสนอกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย	105
2. การวิเคราะห์อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ	106
2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ	106
2.2 การเสนออำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย	111

3. การวิเคราะห์หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ	113
3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ.....	113
3.2 การเสนอหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย	116
4. การวิเคราะห์การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ.....	118
4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในต่างประเทศ.....	118
4.2 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย	123
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	126
1. สรุปผลการวิจัย.....	126
2. ข้อเสนอแนะ	130
2.1 ข้อเสนอแนะด้านการให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอ.....	130
2.2 ข้อเสนอแนะด้านหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ	131
2.3 ข้อเสนอแนะด้านการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ	132
2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	134
บรรณานุกรม	136
ประวัติผู้วิจัย	138

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ.....	104
ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ.....	109
ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ.....	115
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ.....	115

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 จีโนม (Genome).....	29
ภาพที่ 2.2 แสดงการเชื่อมโยงของพยานวัตถุระหว่างผู้เสียหาย	36
ภาพที่ 2.3 วิธีการเก็บวัตถุพยานจากสถานที่เกิดเหตุ.....	37
ภาพที่ 2.3 วิธีการเก็บอุปกรณ์ที่ใช้จัดเก็บวัตถุพยาน.....	37

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ (Deoxyribonucleic acid หรือ DNA) คือ โครงสร้างพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตที่สามารถถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ โดยมีตัวแปรจำนวนหนึ่งของดีเอ็นเอทำให้แต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดีเอ็นเอจึงสามารถนำมาพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคลได้ ดังนั้น ในทางนิติวิทยาศาสตร์จึงนำดีเอ็นเอมาใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ผู้กระทำผิดที่ทั้งส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของตนไว้ที่เกิดเหตุ เช่น เส้นผม กระจก ฟัน น้ำลาย และเลือด เป็นต้น¹ ซึ่งตัวอย่างเลือดที่เก็บได้เพียงเล็กน้อยจากบุคคลหนึ่งก็สามารถบอกความสูงของบุคคลนั้นได้ โดยมีโอกาสคลาดเคลื่อนเพียง 5 เซนติเมตรเท่านั้นและยังสามารถบอกรูปร่างหน้าตาจนกระทั่งถึงสีลูกนัยน์ตา หรือแม้แต่สีผิวของบุคคลนั้นโดยมีความแม่นยำถึงร้อยละ 80 นอกจากนี้ ยังสามารถบอกโรคทางพันธุกรรมของบุคคลนั้นได้อีกด้วย² นานาอารยประเทศจึงนำดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ในประเทศอังกฤษมีการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมรุนแรง ตั้งแต่ปี ค.ศ.1984 โดยอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจร้องขอให้แพทย์จัดเก็บตัวอย่างเลือดสำหรับใช้ทดสอบดีเอ็นเอ โดยอาศัยความยินยอมจากผู้ถูกจัดเก็บตัวอย่าง นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับการนำดีเอ็นเอมาใช้ในฐานะพยานหลักฐานในคดี เมื่อปี ค.ศ.1988 ในคดี *Frye v. United State* และ *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.* โดยได้เริ่มใช้ในศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal courts) และนำมาใช้ในศาลระดับรัฐ (State courts) ในที่สุด และต่อมาในแต่ละรัฐก็ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการนำดีเอ็นเอมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี³ ส่วนประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นเริ่มนำรูปแบบดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เมื่อปี

¹ พลอยไพลิน บุญธวัชศักดิ์, “การจัดเก็บและการใช้ดีเอ็นเอผู้กระทำผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา: กรณีศึกษาสำหรับประเทศไทย”, *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติวิทยาศาสตร์*, 4, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558), น.22.

² Riccardo Sabatini, “How to read the genome and build a human being”, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2565, https://www.ted.com/talks/riccardo_sabatini_how_to_read_the_genome_and_build_a_human_being?language=en.

³ Webster Jr, “DNA database statutes & privacy in the information age”, *Health Matrix: The Journal of Law Medicine*, 10, issue 1, p.119.

ค.ศ.1989 โดยมี Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรกในประเทศไทย⁴

สำหรับในประเทศไทยมีการนำดีเอ็นเอมาใช้พิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาที่ปรากฏเป็นข่าวโด่งดังในคดีฆาตกรรมเจนจิราที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2541 โดยนำมาใช้ในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลจากชิ้นเนื้อที่พบในบ่อเกรอะและกะโหลกศีรษะที่พบในแม่น้ำบางปะกงเพื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้ตายเป็นใครจนสามารถเชื่อมโยงพยานหลักฐานไปยังฆาตกรได้⁵ ทั้งนี้มีกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการจัดเก็บดีเอ็นเอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 ที่บัญญัติว่า “...ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งจำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวน้ำลาย เส้นผมหรือนขน น้ำลาย ปัสสาวะ อูจจาระ สารคัดหลั่ง ดีเอ็นเอหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้เสียหายหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี”

อย่างไรก็ตาม แม้การพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญาของไทยมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถตรวจเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายผู้ต้องหาได้โดยอาศัยความยินยอมซึ่งอยู่ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนทำให้ที่ผ่านมามีการตรวจดีเอ็นเอถูกนำมาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญาของประเทศไทยมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติมักเกิดปัญหาในการไม่สามารถนำตัวผู้ต้องสงสัยมาตรวจเก็บดีเอ็นเอได้เนื่องจากที่มีพฤติการณ์หลบหนี เช่น คดีสองนักท่องเที่ยวยาวอังกฤษถูกฆาตกรรมที่เกาะเต่าอุปสรรคในการสืบสวนสอบสวนคดี คือ การต้องนำตัวผู้ต้องสงสัยมาตรวจสออดีเอ็นเอให้ตรงตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งบางส่วนได้เดินทางออกจากเกาะเต่าไปแล้ว แม้ตำรวจไม่ตัดประเด็นคนในพื้นที่อาจมี

⁴ วิภู วัฒนเศรษฐ์, “ฐานข้อมูลสารพันธุกรรม และความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลสารพันธุกรรมในประเทศไทย”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563), น.102-122.

⁵ วริญา ธงภักดิ์, “การพัฒนากระบวนการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาในงานยุติธรรมทางอาญา”, (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2565), น.177.

ส่วนรู้เห็นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น⁶ นอกจากนี้ ในการนำดีเอ็นเอมาใช้พิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ในคดีอาญาพบว่า พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องพิจารณานำการตรวจดีเอ็นเอมาใช้กันเฉพาะบางคดี เท่านั้น เนื่องจากการตรวจดีเอ็นเอมีค่าใช้จ่ายสูง มีขั้นตอนยุ่งยาก และต้องรอผลการตรวจจากห้องปฏิบัติการเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการตรวจเก็บดีเอ็นเอซึ่งต้องอาศัยความยินยอมของผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิด ประกอบกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังขาดข้อมูลประวัติอาชญากร ในลักษณะฐานข้อมูลดีเอ็นเออย่างจริงจังเมื่อเทียบกับการเก็บฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ⁷ ทำให้พนักงานสอบสวนนำพยานหลักฐานจากลายพิมพ์นิ้วมือมาใช้มากกว่า เพราะสามารถเข้าถึงข้อมูลประวัติอาชญากรจากลายพิมพ์นิ้วมือได้สะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งมีระบบที่รองรับการเชื่อมโยงและบูรณาการด้านข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือกับหน่วยงานอื่นได้อีกด้วย เช่น สำนักทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

ในการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา การตรวจเทียบดีเอ็นเอที่พบในที่เกิดเหตุกับตัวผู้ต้องหา มีรายละเอียดและความแม่นยำสูงกว่าเมื่อเทียบกับการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ เนื่องจากลายพิมพ์นิ้วมือ ที่พบในที่เกิดเหตุส่วนใหญ่มักเป็นลายพิมพ์นิ้วมือแฝงที่ยากต่อการจัดเก็บให้ มีรายละเอียดที่ครบถ้วน ทั้งต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์เทียบลายพิมพ์นิ้วมือกับตัวผู้ต้องหาเพื่อหาข้อสรุป ในขณะที่การจัดเก็บดีเอ็นเอในที่เกิดเหตุทำได้ง่ายกว่า เช่น เส้นผม เส้นขน สารคัดหลั่ง เลือด ฯลฯ ทำให้มีโอกาสผิดพลาดน้อยกว่าหรือไม่มีโอกาสผิดพลาดเลย แต่ปัจจุบันการตรวจพิสูจน์เทียบดีเอ็นเอในประเทศไทยมีลักษณะการจัดเก็บแบบเฉพาะแต่ละคดี (case by case) ไม่มีการจัดเก็บเป็นฐานข้อมูล สำหรับสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจนั้นดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอภายใต้หลักความยินยอมทั้งหมด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นความยินยอมให้จัดเก็บเท่านั้น ไม่ปรากฏโดยชัดแจ้งว่าอนุญาตให้จัดเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลของเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ไม่มีหน้าที่แจ้งให้บุคคลนั้นทราบว่าข้อมูลดีเอ็นเอของตนจะต้องถูกจัดเก็บในฐานข้อมูล⁸ จึงเห็นได้ว่าในประเทศไทยยังขาดการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเออย่างจริงจังและเป็นระบบ ในลักษณะประวัติอาชญากรหรือฐานข้อมูล ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากนานาอารยประเทศที่มีมาตรการทางกฎหมายหรือหลักเกณฑ์รองรับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

ประเทศอังกฤษมีกฎหมายรองรับการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมอาญา ถึง 7 ฉบับ อาทิ กฎหมาย Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) กำหนดให้มี

⁶ ไทยพีบีเอส, "คดีคดีเกาะเต่า", สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2565, <https://www.youtube.com/watch?v=g9UMdDBreW Q&t=2340s>.

⁷ กองทะเบียนประวัติอาชญากร, "โครงสร้างหน่วยงาน", สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2565, <https://criminal.police.go.th>

⁸ ศลิษา พรหมมะกอด, "การจัดเก็บสารพันธุกรรมเพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูล: ศึกษาประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน", *วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์*, 8, ฉบับที่ 1, (มกราคม-มิถุนายน 2565), น.38.

การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Database: NDNAD) จัดตั้งเมื่อ ค.ศ.1995 และกำหนดหลักเกณฑ์ในการรวบรวมตัวอย่างเนื้อเยื่อ⁹ ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการนำดีเอ็นเอมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีจำนวน 3 ฉบับ โดยได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอของตนเอง โดยใน 49 รัฐ มีการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอในคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภท¹⁰ สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะของจีน (Ministry of Public Security) ชื่อว่า “Forensic Science DNA Database System” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “National Public Security Agencies DNA Database Application System” ในปี ค.ศ. 2004 โดยไม่มีการออกกฎหมายรองรับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ (ROUX-KEMP, 2018) แต่มีการจัดเก็บในรูปแบบดัชนีข้อมูล อาทิดัชนีข้อมูลจากที่เกิดเหตุ (Crime Scene Index) ดัชนีข้อมูลผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) เป็นต้น ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2017 รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมาย Public Security Administrative Punishments Law โดยกำหนดให้เพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเก็บวัตถุทางชีวภาพ รวมไปถึงตัวอย่างเลือดของเหยื่อและผู้กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย และได้วางมาตรฐานเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลให้เทียบเท่ากับ International Covenant on Civil and Political Rights อีกด้วย¹¹

จึงเห็นได้ว่าการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในระดับนานาชาติมีมานานแล้ว นับตั้งแต่ฐานข้อมูลในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถเปรียบเทียบโปรไฟล์ดีเอ็นเอระหว่างห้องปฏิบัติการในแต่ละระดับแบบบูรณาการโดยมีกฎหมายและหลักเกณฑ์รองรับการจัดเก็บอีกด้วย ย่อมแสดงให้เห็นว่าในต่างประเทศอย่างประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างเห็นความสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเออย่างจริงจัง หรือแม้แต่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปก็ยังเห็นว่าฐานข้อมูลดีเอ็นเอเป็นเครื่องมือในการช่วยคลี่คลายคดีอาญาเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อีกทั้งยังช่วยปกป้องผู้บริสุทธิ์ในคดีด้วย¹² ขณะที่ในประเทศไทยยังมีได้จำแนกอำนาจจัดเก็บตามลักษณะความยากง่ายหรือวิธีการจัดเก็บตามหลักทางวิทยาศาสตร์ ทั้งยังขาดหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอตามหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงยังขาดความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อการสืบค้นดีเอ็นเอจากฐานข้อมูล อันสะท้อนถึงปัญหาการขาดกฎหมายและฐานข้อมูลในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของประเทศไทยซึ่งมีประเด็นพิจารณา 3 ประการ ดังนี้

⁹ วิภู วัฒนเศรษฐ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น.104.

¹⁰ Ibid., p.107.

¹¹ Ibid., p.122-123.

¹² รัชณี แดงอ่อน, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ: ประสบการณ์ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป”. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 8, ฉบับที่ 1, (มกราคม-มิถุนายน 2562), น.471.

1. ปัญหาการให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอตามเงื่อนไขด้านบุคคลและวิธีการที่จัดเก็บ

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้แต่ไม่สามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดได้ จะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอม ซึ่งปัญหานี้ประเทศอังกฤษได้ใช้วิธีจำแนกการจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ 2 ลักษณะ คือ แบบรูกล้าและไม่รูกล้าเข้าไปในร่างกาย ซึ่งการจัดเก็บแบบไม่รูกล้าเข้าไปในร่างกายไม่จำเป็นต้องให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่สามารถจัดเก็บได้ อาทิ การตรวจเก็บเนื้อเยื่อจากช่องปาก (Buccal swap) ถือเป็น การจัดเก็บจากส่วนประกอบของร่างกายประเภท Non-intimate sample ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับความยอมรับและไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือเป็นอันตราย และในกรณีที่ไม่ได้รับความยินยอมโดยไม่มีเหตุสมควร เจ้าพนักงานก็ใช้กำลังบังคับตามสมควรและเท่าที่จำเป็นได้และกฎหมายก็ให้อำนาจกักตัวผู้นั้นไว้ได้ จนกว่าการจัดเก็บจะเสร็จสิ้น¹³ การขาดกฎหมายให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอตามเงื่อนไขหรือวิธีการจัดเก็บดีเอ็นเอทางวิทยาศาสตร์หรือการมีได้จำแนกอำนาจของผู้บุคคลที่จัดเก็บตามเงื่อนไขด้านบุคคลที่ถูกจัดเก็บหรือวิธีการจัดเก็บดีเอ็นเอที่ได้รับการยอมรับ จึงเป็นอุปสรรคต่อการนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญาสำหรับประเทศไทย

2. ปัญหาข้อจำกัดด้านหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอตามหลักสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญามีประเด็นพิจารณาหลายประการ อาทิ ฐานความผิดที่จัดเก็บ บุคคลที่ถูกจัดเก็บ ตลอดจนเงื่อนไขในการจัดเก็บ โดยมีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากการจัดเก็บดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายย่อมกระทบถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในประเทศอังกฤษได้นำหลักความยินยอมมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอ เช่น ในกรณีการจัดเก็บจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้กระทำความผิดแต่มีความเกี่ยวข้องกับคดีก็มีการกำหนดเงื่อนไขว่าบุคคลนั้นต้องให้ความยินยอมอย่างชัดแจ้ง (Appropriate consent) และเป็นลายลักษณ์อักษร (In writing) เท่านั้น แต่หากเป็นการเก็บดีเอ็นเอบางกรณี เช่น จากผู้กระทำความผิดตามกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติรองรับให้สามารถจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม¹⁴ ขณะที่ประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 มิได้บัญญัติจำแนกประเภทของบุคคลที่ถูกจัดเก็บไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่บัญญัติแบบกว้างๆ ว่า “...หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหา

¹³ ศลิษา พรหมมะกฤต, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น.42.

¹⁴ เฟิงอั้ง, น.41.

หรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้เสียหายหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี” นอกจากนี้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ยังต้องพิจารณาในเรื่องระยะเวลาการจับกุม และสิทธิในการขอทนายอีกด้วย แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act B.E. 2562: PDPA Thailand) ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการให้สิทธิกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการสร้างมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลให้ปลอดภัย และนำไปใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์ตามคำยินยอมที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอนุญาตเท่านั้น แต่ในกรณีที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลดีเอ็นเอส่วนบุคคลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม ประเทศไทยก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทำการควบคุม และยังไม่จัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้ประเทศไทยขาดทั้งหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่และหลักเกณฑ์ในการรวบรวมข้อมูลดีเอ็นเอเข้าสู่ฐานข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาได้ซึ่งต่างจากนานาอารยประเทศ

3. ปัญหาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐาน

ประเทศอังกฤษมีกฎหมายให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยให้บันทึกตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดละเมิดโดยให้มีการจัดเก็บอย่างไม่มีการกำหนด และให้บันทึกดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์โดยสามารถลบข้อมูลได้ก็ต่อเมื่อได้ข้อสรุปจากการสอบสวน ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดขั้นตอนทั้งการจัดเก็บดีเอ็นเอและการลบล้าง โดยดีเอ็นเอและข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้จะถูกนำออกจากระบบเมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิด ในส่วนของการเข้าถึงข้อมูลจะมีการกำกับดูแลโดยรัฐบาลกลาง (Federal Law) โดยในแต่ละรัฐที่เข้าร่วมจะต้องลงนาม MOU กับห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ของสำนักงานสืบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และต้องถือปฏิบัติตาม Federal DNA Identification Act เป็นหลัก¹⁵ ในสาธารณรัฐประชาชนจีนแม้ไม่มีกฎหมายให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ แต่สามารถเก็บดีเอ็นเอของประชากรสู่ฐานข้อมูลเพื่อใช้สืบหาอาชญากรอย่างเป็นระบบ ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อมูลดีเอ็นเอมากกว่า 54 ล้านราย และมีเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น ส่วนในประเทศไทยยังขาดกฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่จัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูล เพื่อสืบค้นและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบฐานข้อมูลดีเอ็นเอมีหลายหน่วยงาน ยังขาดหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและเป็นศูนย์กลางข้อมูล

¹⁵ วิภู วัฒนเศรษฐ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น.108.

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล: ศึกษากรณีการจัดเก็บ พยานหลักฐานดีเอ็นเอ¹⁶ พบว่า กฎหมายไทยในปัจจุบันไม่ได้ให้อำนาจรัฐในการจัดเก็บ พยานหลักฐานดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอ จากร่างกายผู้กระทำในคดีไม่ร้ายแรงและการจัดเก็บดีเอ็นเอจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำ ความผิดในทุกกรณีแม้จะเป็นการจัดเก็บโดยไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับบาดเจ็บ เช่น การใช้สำลี ก้านเช็ดเนื้อเยื่อจากข้างแก้มก็ตาม จึงสมควรแก้ไขกฎหมาย และงานวิจัย เรื่อง การจัดเก็บดีเอ็นเอ เพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูล: ศึกษาประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน¹⁷ พบว่า ในปัจจุบันกฎหมายไทยเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอ (DNA) จากบุคคลในชั้นเจ้าพนักงานมีเพียงเพื่อประโยชน์ในการรวบรวม พยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อนำเข้าสู่ ฐานข้อมูล ทั้งยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับฐานข้อมูลดีเอ็นเอเป็นการเฉพาะ ความยินยอมจึงเป็นวิธีการ เดียวที่ทำให้เจ้าพนักงานได้มาซึ่งตัวอย่างดีเอ็นเอจากบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ก็ ตาม ดังนั้น จึงเสนอแนะให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อนำเข้าสู่ ฐานข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอระดับประเทศจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับการดำเนินงาน เนื่องจากดีเอ็นเอมีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะทางดีเอ็นเอของบุคคล นอกจากนี้ งานวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ และสิทธิความเป็นส่วนตัว: แนวทางในการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ในประเทศไทยยังพบว่า กฎหมายไทยยังไม่มี การคุ้มครอง สิทธิส่วนบุคคลในการจัดเก็บดีเอ็นเอ และไม่มีกฎหมายคุ้มครองการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอระดับชาติ ปัญหาด้านการบัญญัติและการบังคับใช้กฎหมายยังไม่ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีกฎหมาย รับรองการจัดเก็บดีเอ็นเอในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ โดยงานวิจัย เรื่อง ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ และความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศไทย¹⁸ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดเก็บ ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคลจำเป็นต้องมีกฎหมายให้ฐานอำนาจ สำหรับยึดเป็นข้อบังคับในการปฏิบัติ เพราะหากไม่มีกฎหมายรองรับจะถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงศึกษามาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอใน ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีนในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับ ประเทศไทย เพื่อเสนอมาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐาน ทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทยต่อไป

¹⁶ เฟ็งอ้าง, น.1.

¹⁷ ศลิษา พรหมมะกฤต, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น.31.

¹⁸ วิภู วิมลเศรษฐ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4, น.145.

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย

2.3 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับประเทศไทย

2.4 เพื่อเสนอมาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

3. สมมติฐานการวิจัย

ประเทศไทยยังขาดกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และยังขาดกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ก่อให้เกิดความล่าช้าในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เนื่องจากพฤติการณ์หลบหนี หรือพยานหลักฐานสูญหาย ถูกทำลาย ฯลฯ กระทั่งถึงการพิสูจน์ความจริงในชั้นศาลส่งผลต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

4. ขอบเขตการวิจัย

รายงานฉบับนี้ ศึกษากฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติในประเด็น 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) อำนาจการจัดเก็บ 3) หลักเกณฑ์การจัดเก็บ และ 4) การจัดทำฐานข้อมูลดี

เอ็นเอจากกฎหมายในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับกฎหมายในประเทศไทย

5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ (Deoxyribonucleic acid หรือ DNA) เป็นกรดนิวคลีอิกที่มีคำสั่งดีเอ็นเอซึ่งถูกใช้ในพัฒนาการและการทำหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเท่าที่ทราบ (ยกเว้นอาร์เอ็นเอไวรัส) ส่วนของดีเอ็นเอซึ่งบรรจุข้อมูลดีเอ็นเอนี้เรียกว่า ยีน ทำนองเดียวกัน ลำดับดีเอ็นเออื่น ๆ มีความมุ่งหมายด้านโครงสร้างหรือเกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้ข้อมูลดีเอ็นเอนี้

มาตรการทางกฎหมาย (The act establishes) หมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการจับกุมดีเอ็นเอและการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจับกุมดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA database) หมายถึง การจัดทำและเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จากระบบคอมพิวเตอร์ ในกรณีที่ฐานข้อมูลมีความซับซ้อนมากขึ้นมักจะได้รับการพัฒนาโดยใช้เทคนิคการออกแบบและการสร้างแบบจำลองที่เป็นทางการในระดับประเทศ

การพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา (Forensic Science in Criminal Cases) หมายถึง การนำข้อมูลดีเอ็นเอของผู้ต้องหาที่สงสัยว่ากระทำความผิดอาญามาตรวจเปรียบเทียบกับข้อมูลดีเอ็นเอที่เก็บได้ในสถานที่เกิดเหตุด้วยวิธีทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้ต้องหาจากการกระทำความผิดนั้น

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษารูปแบบกฎหมายอำนาจการจับกุมดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจับกุมดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยค้นคว้าจากบทความวิชาการ วารสาร เอกสารวิชาการ งานวิจัย และคดีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับทกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

7.2 ทราบถึงกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย

7.3 ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับประเทศไทย

7.4 ได้เสนอมาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับกฎหมายในประเทศไทยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

1. สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักสิทธิมนุษยชน
2. การควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย
3. สภาพปัญหาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศไทย
4. กฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศจีน

ตัวแปรตาม

มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจและหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทย มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา
2. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการจัดเก็บดีเอ็นเอ
3. แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

1. แนวคิดการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา

นิติวิทยาศาสตร์ ตามคำจำกัดความของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ วิชาที่ว่าด้วยการนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาทางกฎหมาย และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ

นิติวิทยาศาสตร์ ในความหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขา มาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แห่งกฎหมาย เช่น ประโยชน์ในทางนิติบัญญัติในเรื่องการออกกฎหมาย และประโยชน์ของการบังคับใช้กฎหมายในการสืบสวนสอบสวนคดีที่เกิดขึ้น และการอำนวยความสะดวก

นิติวิทยาศาสตร์ที่ใช้ความรู้ ทางเคมี ฟิสิกส์ และชีววิทยา ได้แก่ วิชาพิสูจน์หลักฐาน (Criminalistics)

นิติวิทยาศาสตร์ที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ งานนิติเวชวิทยา (Forensic Medicine) นิติทันตวิทยา (Forensic Odontology) นิติมนุษย์วิทยา (Forensic Anthropology), นิติจิตเวชศาสตร์ (Forensic Psychology) นิติวิศวกรรมศาสตร์ (Forensic Engineering)

วิชาพิสูจน์หลักฐานเป็นศาสตร์ซึ่งอาศัยกฎเกณฑ์ทฤษฎีต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์หลายสาขา มาใช้ภายใต้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย มีจุดประสงค์ในการตรวจพิสูจน์และวิเคราะห์พยานวัตถุเพื่อการพิสูจน์ความผิดที่เกิดขึ้น และยืนยันผู้กระทำความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา

นักพิสูจน์หลักฐานจะศึกษาพยานวัตถุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ลายพิมพ์นิ้วมือ รอยลายนิ้วมือ แผลดีเอ็นเอ ลูกกระสุนปืน ปลอกกระสุนปืน ฯลฯ โดยศึกษาลักษณะทั่วไป (Class Characteristics) และคุณลักษณะเฉพาะ (Individual Characteristics) เพื่อพิสูจน์ (Identify) ระหว่างพยานวัตถุที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุกับวัตถุหรือตัวอย่างที่ทราบแหล่งที่มาแล้ว การศึกษาคุณลักษณะโดยทั่วไป (Class Characteristics) เป็นรากฐานของการที่จะชี้เฉพาะ (Identification) ส่วนคุณลักษณะเฉพาะ (Individual Characteristics) เป็นสิ่งที่ใช้บอกความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) ของพยานวัตถุนั้นกับวัตถุหรือตัวอย่างที่ทราบแหล่งที่มาว่าเป็นอันเดียวกัน

1.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

การสืบสวนสอบสวนและการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นก่อนพิจารณา กล่าวคือ เมื่อมีการฆาตกรรมเกิดขึ้น และมีการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยการร้องทุกข์ กล่าวโทษ หรือโดยตำรวจทราบเอง ทั้งนี้ วิธีที่ใช้ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามาเป็นลำดับตามความเจริญของสังคมจากระบบการสอบสวนแบบทรมานผู้ต้องหาให้รับสารภาพมาเป็นการสอบสวนโดยวิธีการสมัยใหม่ คือ การใช้พยานหลักฐาน เช่น พยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารประกอบข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีฆาตกรรมที่มักเกิดในที่รโหฐานลับตาคนทำให้ขาดประจักษ์พยาน จึงจำเป็นต้องอาศัยนิติวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์หลักฐานเชื่อมโยงยืนยันผู้กระทำความผิด

1.1.1 การนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานในคดี พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จะเริ่มเก็บรวบรวมตั้งแต่ในสถานที่เกิดเหตุ โดยพนักงานสอบสวนต้องวางแผนในการตรวจสถานที่เกิดเหตุและเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเพียงพอในการเก็บรวบรวมหลักฐานได้อย่างถูกวิธี เลือกใช้หีบห่อวัตถุพยานที่เหมาะสม ห่วงโซ่การครอบครองวัตถุพยาน (Chain of custody) ต้องมีความต่อเนื่อง ไม่มีการปนเปื้อน นอกจากนี้ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานจะต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยผู้มีอำนาจตามกฎหมายหรือได้รับการร้องขอจากผู้มีอำนาจตามกฎหมายให้ดำเนินการจัดเก็บ พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการร้องขอให้ผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญหรือชุดปฏิบัติการตรวจสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน่วยงานกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ได้เข้ามาร่วมในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ เพื่อช่วยรวบรวมเก็บพยานหลักฐานทางนิติ

วิทยาศาสตร์ เนื่องจากพยานหลักฐานบางชนิดต้องใช้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ต้องมีเครื่องมือพิเศษในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำส่งตรวจพิสูจน์ยังห้องปฏิบัติการต่อไป¹⁹

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีฆาตกรรม สามารถเก็บรวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่เกิดเหตุ ในตัวผู้ตาย ในตัวผู้ต้องสงสัย หรือที่สถานที่อื่น ๆ เช่น คนร้ายยิงผู้ตายในสถานที่เกิดเหตุแล้วหลบหนีไปพร้อมอาวุธปืนของกลาง ระหว่างหลบหนีได้เอาปืนโยนทิ้งแม่น้ำ สถานที่พบปืน คือ ในแม่น้ำ ถือว่าเป็นสถานที่อื่น ๆ นอกจากสถานที่เกิดเหตุ

1.1.2 การนำเสนอพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในชั้นศาล พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มีความสำคัญจึงถูกมาใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอในชั้นศาล เพื่อให้พยานหลักฐานมีความเชื่อถือโดยปราศจากข้อสงสัยจึงต้องผ่านกระบวนการตรวจเก็บหรือนำไปวิเคราะห์อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ที่พอสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

1) หลักการเก็บรักษาพยานหลักฐานในช่วงครอบครองวัตถุพยานให้มีความต่อเนื่อง (Chain of custody) นับตั้งแต่การตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุไปจนถึงการนำเสนอพยานในชั้นศาล

2) การเก็บรักษาพยานหลักฐานกระทำโดยผู้ที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเป็นสำคัญ คือ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจากหน่วยพิสูจน์หลักฐาน หากเป็นการตรวจสอบร่องรอยหรือหลักฐานที่ปรากฏบนตัวศพก็เป็นหน้าที่ของแพทย์นิติเวช

3) การนำเสนอพยานหลักฐานสู่ชั้นศาลโดยพยานผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์หรือความชำนาญเฉพาะทางสูงกว่าบุคคลทั่วไป เช่น นักวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านเคมี แพทย์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบเฉพาะด้านอย่างดีเอ็นเอ เป็นต้น ซึ่งศาลจำเป็นต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญที่ถูกเชิญมาก่อนเสมอ โดยพิจารณาจากประวัติ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และหลักสูตรต่าง ๆ ที่ผู้นั้นได้ผ่านการอบรม เพื่อให้แน่ใจว่ามีคุณสมบัติเพียงพอที่จะนำเสนอความเห็นเกี่ยวกับคดีที่กำลังพิจารณาอยู่ ขณะนั้น ทั้งต้องเป็นผู้ธำรงไว้ซึ่งจรรยาบรรณในวิชาชีพ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องจนมองข้ามความถูกต้องหรือศีลธรรมอันดีไป เพราะผลกระทบที่เกิดตามมาอาจส่งผลเสียหายต่อสังคมในภายหลังได้ อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส ได้กล่าวถึงหลักการนำเสนอพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญในชั้นศาล ดังนี้

¹⁹ สมพงษ์ เตชะสมุทร, นิติวิทยาศาสตร์กับการเสริมสร้างความยุติธรรม, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2565, http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561.

(1) นักกฎหมายจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเช่นนั้น ย่อมจะตอบได้เองว่า ใครคือผู้เชี่ยวชาญที่แท้จริง เพราะในแวดวงวิชาการย่อมรู้จักกันอยู่แล้วว่าใครเป็นใคร แม้จะเป็นชาวต่างชาติ

(2) หากไม่สามารถรู้เองได้ ก็ต้องพิจารณาว่าบุคคลที่มาให้ความเห็นและอ้างว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญนั้น มีผลงาน การค้นคว้า งานวิจัยที่เชื่อถือได้เพียงใด เพราะงานทางด้านวิทยาศาสตร์ไม่สามารถให้ความเห็นจากการนึกเออว่าน่าจะเป็นเช่นนั้น หรือเทียบเคียงจากสารคดีทางโทรทัศน์ แต่จะต้องลงมือค้นคว้าจนได้คำตอบ จึงจะพบความเป็นไปได้หรือไม่ในเรื่องนั้น ๆ

(3) หากเป็นผู้เชี่ยวชาญที่แท้จริงย่อมเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมวิชาชีพ เพราะบุคคลในวิชาชีพเดียวกันย่อมรู้ว่าใคร คือ ผู้รู้ที่แท้จริง แม้สื่อไม่รู้จักกับบุคคลนั้น ๆ

1.1.3 การรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในชั้นศาล การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 266/1 ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- 1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- 2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- 3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- 4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 227 บัญญัติว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ดังนั้น ในคดีอาญาซึ่งเป็นระบบกล่าวหา โจทก์จึงมีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลยจนศาลสิ้นสงสัย แม้ว่าพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่สามารถโต้เถียงได้ แต่การรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในการพิจารณาคดีของศาลไทยก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษหรือผู้เชี่ยวชาญเช่นกัน บางคดีพยาน

ผู้เชี่ยวชาญก็ไม่อาจให้ความเห็นได้ บางคดีผู้เชี่ยวชาญทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยก็มีความเห็นแตกต่างกัน แต่ศาลก็ต้องพิจารณาคดีไปได้ ทั้งนี้ ในหลายคดีที่ผ่านมา ศาลไทยมีการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พอสรุปได้ ดังนี้

- 1) ความเห็นของผู้เสียหายมีผลเพียงช่วยให้ศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไม่อาจโต้เถียงได้ ทำให้มีน้ำหนักในการรับฟัง
- 2) ในคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ศาลไม่จำเป็นต้องฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญก็ได้ ถ้าได้ความชัดเจนแล้ว เช่น ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดในขณะวิกลจริต แต่ศาลเห็นว่ายังไม่ถึงขั้นวิกลจริตก็รับฟังลงโทษได้
- 3) คดีบางเรื่องแม้ไม่มีใครอ้างผู้เชี่ยวชาญ แต่ศาลเห็นว่าจำเป็น ศาลอาจตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาลให้ตรวจพิสูจน์และทำความเห็นได้
- 4) กรณีผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายโจทก์และจำเลยให้ความเห็นต่างกัน ศาลอาจรับฟังความเห็นของฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง หรือไม่อาจรับฟังความเห็นนั้นเลยก็ได้เช่นกัน
- 5) หากผู้เชี่ยวชาญได้ทำการตรวจพิสูจน์และทำความเห็นเป็นหนังสือมาแล้ว ผู้เชี่ยวชาญนั้นจะต้องมาเบิกความเป็นพยานประกอบความเห็นเป็นหนังสือด้วย มิฉะนั้น ศาลก็อาจไม่รับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นได้
- 6) กรณีของกลางที่ส่งไปตรวจพิสูจน์ ถ้าศาลสงสัยว่าไม่ใช่ของกลางที่ยึดได้ ก็ไม่อาจนำผลการตรวจพิสูจน์มาใช้ยืนยันความผิดจำเลยได้
- 7) ในบางกรณี ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ ศาลก็สามารถพิสูจน์เองได้ หรืออาจมีความเห็นที่ไม่จำเป็นต้องตรวจพิสูจน์ก็ได้

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

เมื่อมีคดีเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นคดีสำคัญหรือไม่สำคัญ พนักงานสอบสวนทำการตรวจที่เกิดเหตุ (Crime Scene Investigation) จะพบว่าในที่เกิดเหตุมีวัตถุพยานหลายชนิด แต่ละชนิดแต่ละชิ้นล้วนมีความสำคัญอธิบายเหตุและผลของตัววัตถุพยานนั้นอยู่ในตัว พนักงานสอบสวนจึงต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอีกอย่างคือต้องมีความเชี่ยวชาญและรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุจึงจะสามารถใช้ดุลพินิจในการตรวจพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้ โดยอย่างน้อยพนักงานสอบสวนต้องมีความรู้เบื้องต้นเรื่องวัตถุพยานต่าง ๆ และต้องรู้ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิสูจน์หลักฐาน โดยมีหลักสากลที่ต้องคำนึงที่สำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 ระลึก (Recognition) ผู้เก็บวัตถุพยานหรือเจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์ต้องระลึกว่าในการเก็บรวบรวมวัตถุพยานต้องดูให้ได้ก่อนว่าเป็นวัตถุพยานอะไรมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ หากขาดความชำนาญ อาจทำให้ไม่ได้พยานวัตถุที่สำคัญ เคล็ดลับของการตรวจและจัดเก็บ

วัตถุพยานคือ จะต้องรู้แผนประทุษกรรมของคนร้ายให้ได้เสียก่อน จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า สิ่งของหรือวัตถุพยานที่อยู่ในที่เกิดเหตุอธิบายอะไรได้บ้าง

1.2.2 การเก็บรวบรวม (Collection) การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานมีหลักการดังนี้

1) การได้มาซึ่งวัตถุพยานต้องเป็นที่ยอมรับตามกฎหมาย (Legally) ต้องถูกกฎหมายตามหลักสากล เช่น พบคราบเลือดต้องบันทึกภาพ ไม่เช่นนั้นผลของวัตถุพยานอาจจะนำมาใช้ไม่ได้ ถือว่าไม่โปร่งใส ไม่สามารถชี้แจงกรรมวิธีการได้มา ซึ่งกรณีนี้ปัจจุบันเกิดการโต้แย้งในโซเชียลมีเดีย สังคมออนไลน์ กรณีผู้ต้องหาชาวพม่า 2 คน พม่า 2 นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษที่เกาะเต่าที่ยกตัวอย่างข้างต้น เรื่องการเก็บอสุจิจากช่องคลอดของ น.ส.ฮันนาห์ ถ้าหากพนักงานสอบสวนไม่เก็บวัตถุพยานตามหลัก สากล คาดว่าศาลจะไม่นำผลของดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint) มารับฟังลงโทษแน่นอน โดยมีตัวอย่าง มาแล้วในคดีของ โอ เจ ซิมป์สัน

2) วัตถุพยานต้องเก็บรักษาให้ถูกวิธี เช่น คราบเลือด คราบอสุจิ ควรเก็บรักษาในลักษณะที่แห้งและเย็นเป็นต้น การเก็บรักษาวิดีโอ ต้องเก็บในที่ไม่วางขึ้นผู้วิจัยเคยประสบด้วยตนเองว่ากว่าคดีจะนำสืบและแสดงภาพวิดีโอ ให้ศาลได้ ปรากฏว่ามีวินวิดีโอถูกความชื้นจนเสียหายไม่สามารถฉายภาพวิดีโอให้ศาลเห็นได้ เป็นต้น

3) การนำส่งวัตถุพยานต้องรัดกุมเพื่อป้องกันการสูญหายหรืออาจมีการปนเปื้อนได้ เช่น เคยพบว่าส่งยาเสพติดทางไปรษณีย์แล้วปรากฏว่าบรรจุภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานเกิดแตกและเสียหายไป เป็นต้น หากมีปัญหาสงสัยในขั้นตอนการเก็บควรสอบถามยังหน่วยงานที่รับผิดชอบก่อน เนื่องจากหากเกิดความผิดพลาดในการพิสูจน์ที่วัตถุพยาน อันเนื่องมาจากขั้นตอนการเก็บหลักฐานจะทำให้ผู้เสียหายเสียเปรียบ หรือไม่สามารถชี้ชัดได้

1.2.3 วิเคราะห์ (Analysis) หลักการนี้ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ พิสูจน์เป็นอะไร (Identification) และการเปรียบเทียบ (Comparison)

1) Identification การพิสูจน์ว่าสิ่งที่ได้เป็นอะไร มองด้วยตาเปล่าบอกได้ไหม หรืออาจต้องใช้เครื่องมือพิเศษ หรืออาจต้องทราบโดยเร็วเพื่อตัดข้อสงสัยออก

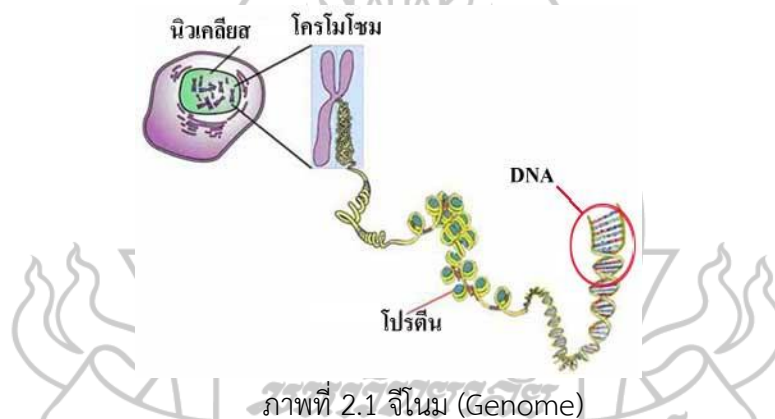
2) Comparison การเปรียบเทียบต้องเลือกตรวจคุณสมบัติที่มีลักษณะเฉพาะตัว และเมื่อเทียบกับหลักสากล เช่น น้ำยาตรวจต่าง ๆ ต้องได้มาตรฐาน ต้องยืนยันผลตรวจความเหมือนกันครบ 10 ตำแหน่ง เป็นต้น

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint)

1.3.1 จีโนม (Genome) สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องประกอบด้วยสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ (Deoxyribonucleic acid หรือ DNA) สำหรับเก็บรหัสเพื่อใช้ในการสร้างโปรตีนต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตสำหรับในสัตว์และพืชนั้น ดีเอ็นเอ (DNA) อยู่ในนิวเคลียส (Nucleus) ภายในเซลล์ โดย

มีโครงสร้างเป็น 2 สาย ไขว้กันเป็นเกลียว แต่ละสายประกอบด้วยน้ำตาลและเบส 4 ชนิด คือ A, T, G และ C จับคู่กัน เรียกว่า คู่เบส เรียงต่อกันไปเป็นเส้นยาว เส้นของดีเอ็นเอ (ดีเอ็นเอ (DNA)) ที่พบในนิวเคลียสจะปะปนอยู่กับโปรตีนบางชนิดโดยจะขดตัวรวมกันอยู่ลักษณะคล้ายปาท่องโก๋ เรียกว่า โครโมโซม (Chromosome) (ดังภาพที่ 2.1) ทั้งนี้ ในแต่ละเซลล์ของมนุษย์มีโครโมโซมอยู่ 23 คู่หรือ 46 ชิ้น ซึ่งชุดของดีเอ็นเอ (DNA) ทั้งหมดนี้ เรียกกันว่า จีโนม ซึ่งประกอบด้วยคู่เบสประมาณ 3.1 พันล้านคู่เบส

จีโนม (Genome) คือ มวลดีเอ็นเอทั้งหมดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติของสิ่งมีชีวิตซึ่งในสัตว์และพืช จีโนม คือ ชุดของดีเอ็นเอ (DNA) ทั้งหมดที่บรรจุอยู่ในนิวเคลียสของทุกๆ เซลล์นั่นเอง ดังนั้น สายดีเอ็นเอ (DNA) จึงเหมือนกับเทปที่บันทึกลักษณะทางดีเอ็นเอของเจ้าของจึงมีคำกล่าวว่า จีโนม คือ “แบบพิมพ์เขียว” ของสิ่งมีชีวิต ในจีโนมของพืชและสัตว์นั้น นอกจากมีดีเอ็นเอ (DNA) ส่วนที่เก็บรหัสสำหรับสร้างโปรตีนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเซลล์ซึ่งเรียกกันว่า ยีน (gene) แล้วยังมีส่วนของดีเอ็นเอ (DNA) ที่ไม่ใช่นี²⁰

1.3.2 สารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ (Deoxyribonucleic acid หรือ DNA)

สำหรับมนุษย์นั้น มีดีเอ็นเออยู่ในสองส่วน คือ ในส่วนที่เป็นแกนกลางของเซลล์หรือนิวเคลียส (Nucleus) โดยอยู่ในโครโมโซม (Chromosome) และภายในไซโตพลาซึม (Cytoplasm) อยู่ในโครงสร้างที่เรียกว่าไมโทคอนเดรีย (Mitochondria) โดยดีเอ็นเอส่วนที่พบในนิวเคลียสและไมโทคอนเดรียจะมีการถ่ายทอดทางดีเอ็นเอที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจากดีเอ็นเอที่อยู่ในโครโมโซมในนิวเคลียส จะได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดาอย่างละห้าสิบเปอร์เซ็นต์ เนื่องจากในการปฏิสนธิของไข่มารดา

²⁰ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, “จีโนม คือ อะไร”, จีโนม: เรื่องที่ทุกคนควรรู้, 1-2.

กับเชื้ออสุจิจากบิดานั้น เกิดจากไข่ซึ่งมีไซโตพลาซึมมาด้วยมารวมกับเชื้ออสุจิซึ่งไม่มีไซโตพลาซึมมาด้วย เมื่อเกิดเป็นตัวอ่อนขึ้นไซโตพลาซึมของตัวอ่อนจะมาจากมารดาทั้งหมด²¹

ดีเอ็นเอมีโครงสร้างเป็นเกลียวคล้ายขดลวดสปริง เรียกว่า ฮีลิกซ์ (helix) และเกลียวของดีเอ็นเอมีลักษณะเป็นเกลียวคู่เวียนขวา (right-handed double helix) การพันเกลียวของดีเอ็นเอทำให้เกิดเป็นร่องขึ้น 2 ขนาด คือ ร่องขนาดใหญ่และร่องขนาดเล็ก เกลียวคู่นี้ คือ สายพอลินิวคลีโอไทด์สองสายที่มีทิศส่วนทางกันโดยมีน้ำตาลและหมู่ฟอสเฟตเป็นแกนของเกลียว (DNA backbone) และมีเบสอยู่ภายในเกลียว โดยมีระนาบของเบสตั้งฉากกับแกนของเกลียวในลักษณะเหมือนราวบันไดวนกับขั้นบันได เกลียวคู่ของดีเอ็นเอถูกยึดด้วยพันธะไฮโดรเจนระหว่างเบสที่อยู่บนสายตรงข้ามกัน โดยจะมีการจับคู่กันระหว่างเบสอะดีนีน (A-adenine) กับเบสไทมีน (T-thymine) และเบสไซโทซีน (C-cytosine) จับคู่กับเบสกวานีน (G-guanine)²²

ดีเอ็นเอในนิวเคลียสอยู่ในโครงสร้างที่เรียกว่า โครโมโซม (Chromosome) แบ่งออกได้เป็นสองส่วน โดยส่วนแรกจะทำหน้าที่ควบคุมการทำงานในการสร้างโปรตีนต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานของเซลล์ในอวัยวะในร่างกาย ส่วนนี้เรียกว่า “ยีน” (Gene) ซึ่งมีเพียง 10% เท่านั้น การเรียงตัวของเบสในดีเอ็นเอส่วนนี้อาจจะมีการซ้ำกันได้ในแต่ละบุคคล เพราะเป็นส่วนที่ถ่ายทอดลักษณะทางดีเอ็นเอ เช่น ยีนควบคุมสีตาก็มีเพียงสีฟ้าและสีน้ำตาล เป็นต้น การเรียงตัวของเบสในส่วนนี้ จึงไม่สามารถนำมาพิสูจน์บุคคลได้ แต่ในปัจจุบันได้มีการศึกษาลำดับเบสในส่วนของยีนเพื่อนำมาตรวจสอบหาความผิดปกติของยีนได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยโรคต่างๆ เช่น โรคเลือด โรคมะเร็ง เป็นต้น ดีเอ็นเอในนิวเคลียสส่วนที่เหลืออีก 90% เป็นส่วนที่ธรรมชาติได้มอบหมายหน้าที่ให้ (non-coding DNA) ดีเอ็นเอในส่วนนี้ เรียกว่า “Stutters” ซึ่งจะมีความหลากหลายในการเรียงตัวของเบสโดยไม่ซ้ำกันในแต่ละคน แต่ในเซลล์ของบุคคลคนเดียวกัน การเรียงตัวของเบสจะเหมือนกัน ด้วยลักษณะเฉพาะนี้เอง จึงมีการนำคุณสมบัติข้อนี้มาใช้ในการพิสูจน์บุคคล ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ที่ค้นพบคุณสมบัติเฉพาะนี้ได้ทำการทดลองและยืนยันว่า โอกาสที่การเรียงตัวของเบสในดีเอ็นเอส่วนนี้จะซ้ำกันในระหว่างบุคคลสองคนซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องของทางดีเอ็นเอกันเลย มีเพียงหนึ่งในล้านพันล้านคน (million-billion) โอกาสที่จะซ้ำกันได้มีเฉพาะในฝาแฝดแท้ซึ่งเป็นฝาแฝดที่เกิดขึ้นมาจากการผสมกันระหว่างไข่หนึ่งใบและอสุจิหนึ่งตัวเท่านั้น จากคุณสมบัติของสารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอส่วนที่เป็น “Stutters” จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคลซึ่งใช้ในการพิสูจน์บุคคลได้แม่นยำที่สุด

²¹ ทศนีย์ ชื่อเสียง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 15, น. 22.

²² พรทิพย์ โรจนสุนันท์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 23.

เมื่อนำดีเอ็นเอของบุคคลมาตรวจด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์จะได้เป็นลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA Fingerprint) จึงอาจกล่าวได้ว่าลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นผลมาจากกระบวนการทางธรรมชาติที่สร้างให้แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน เช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือในทางวิทยาศาสตร์นั้น ความแตกต่างของลายพิมพ์ดีเอ็นเอเกิดขึ้นจากความแตกต่างของลำดับเบสจำเพาะ A-T และ G-C ขนาดสั้นๆ ที่มีจำนวนซ้ำ ๆ กันกระจายไปทั่วบนเส้นดีเอ็นเอ ตำแหน่งการกระจายของลำดับเบสจำเพาะที่ต่างกันก่อให้เกิดแบบแผนของการกระจายลำดับเบสจำเพาะนั้น อย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน ซึ่งเมื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะปรากฏเป็นลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่เป็นแถบเหมือนแถบ Bar-code ที่ติดบนตัวสินค้านั่นเอง²³

1.3.3 ลายพิมพ์ดีเอ็นเอกับงานพิสูจน์หลักฐาน

1) กระบวนการในการจัดเก็บตัวอย่างลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

กระบวนการเก็บดีเอ็นเอที่พบในสถานที่เกิดเหตุ นั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งที่จะทำการจัดเก็บ เนื่องจากดีเอ็นเอสามารถตรวจพบได้จากส่วนประกอบของร่างกายทุกส่วนไม่ว่าจะเป็น คราบเลือด คราบอสุจิ น้ำลาย เนื้อเยื่อ เส้นผม เป็นต้น ซึ่งมีวิธีในการจัดเก็บตัวอย่างที่เหมาะสมแตกต่างกัน เช่น หากเป็นคราบเลือดที่มีปริมาณมากจะใช้หลอดฉีดยาดูดเก็บของเหลวไว้ในภาชนะบรรจุที่ผ่านการฆ่าเชื้อโรคแล้ว หากเป็นคราบเลือดที่แห้งแล้วก็ให้ใช้ไม้พันสำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วหยดด้วยน้ำกลั่นแล้วนำไปแช่คราบโลหิตก่อนบรรจุในกล่องกระดาษบันทึกรายละเอียดลงบนหน้าของแล้วปิดผนึก หรือจะกระทำโดยการใส่ใบมีดโกนที่สะอาดชุบบริเวณรอยคราบโลหิตออกจากผิวของวัตถุลงบนแผ่นกระดาษที่สะอาด แล้วพับห่อกระดาษบรรจุในซองกระดาษบันทึกรายละเอียดลงบนหน้าของแล้วปิดผนึก²⁴ แต่ไม่ว่าดีเอ็นเอนั้นจะมาจากส่วนของร่างกายประเภทใดก็ตาม ตัวอย่างนั้นจะต้องเป็นเซลล์ที่มีนิวเคลียส และเป็นตัวอย่างที่มีคุณภาพซึ่งปัจจัยที่จะทำให้ดีเอ็นเอเสื่อมสภาพ ได้แก่ อุณหภูมิที่สูงเกินไป ความชื้นสูง สารเคมีหรือเชื้อโรคปนเปื้อน หากดีเอ็นเอเสื่อมสภาพไปอาจทำให้ไม่สามารถหาลายพิมพ์ได้ วิธีที่จะรักษาสภาพของดีเอ็นเอให้คงสภาพดีที่สุด คือ การทำให้แห้งและเย็นจัด เมื่อได้ดีเอ็นเอมาแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การนำดีเอ็นเอไปตรวจสอบหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ซึ่งปัจจุบันเทคนิคทางอณูชีววิทยาที่สามารถนำมาประยุกต์เพื่อการตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอมี 2 วิธี คือ เทคนิค RFLP (Restriction Enzyme Fragment Length Polymorphism) และเทคนิค PCR (Polymerase Chain Reaction) เมื่อได้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอมาแล้ว ขั้นตอนสุดท้าย คือ การแปลผลลายพิมพ์ดีเอ็นเอ

²³ ทศนีย์ ชื่อเสียง, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 15, น. 23.

²⁴ วุฒิศรณี เณรมลลสุสันต์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 28, น.21.

2) ความสามารถในการระบุตัวบุคคล

ลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเพื่อแยกแยะความแตกต่างของบุคคล เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนจะได้รับการถ่ายทอดลักษณะทางดีเอ็นเอจากพ่อและแม่อย่างละครึ่ง กลายเป็นดีเอ็นเอชุดใหม่ของลูกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสามารถนำมาตรวจพิสูจน์บุคคลได้อย่างชัดเจนและแม่นยำ นอกจากนี้ ลายพิมพ์ดีเอ็นเอจะไม่มีเปลี่ยนแปลงตลอดชั่วอายุของแต่ละบุคคล ด้วยลักษณะพิเศษของลายพิมพ์ดีเอ็นเอนี้เอง จึงได้มีการนำข้อมูลของบุคคลดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแพร่หลาย

ลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถตรวจสอบได้จากทุกส่วนในร่างกายมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น เลือด น้ำลาย เนื้อเยื่อผิวหนัง คราบเหงื่อ เส้นผม เส้นขน กระดูก และสิ่งที่มีผู้กระทำความผิดได้สัมผัส เช่น ขอบของขวดน้ำ หรือกระป๋องน้ำที่ผู้กระทำความผิดดื่มหรือไหม้ขีดฟันที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ประกอบไปด้วยข้อมูลดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิดซึ่งเมื่อนำไปตรวจสอบด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก็จะได้เป็นลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่มีความแตกต่างไปในแต่ละบุคคล ในการประกอบอาชญากรรมแต่ละครั้ง ผู้กระทำความผิดย่อมทิ้งร่องรอยอันเป็นเบาะแสที่จะสามารถสืบไปถึงตัวผู้กระทำความผิดได้ในรูปแบบของดีเอ็นเอที่กระจัดกระจายอยู่ในสถานที่เกิดเหตุโดยที่ผู้กระทำความผิดเองไม่รู้ตัว การนำเทคโนโลยีการตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากพยานหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุจึงเข้ามาแก้ไขจุดบกพร่องและข้อจำกัดบางประการของลายพิมพ์นิ้วมือซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพในการจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

3) การลวงล้าสิทธิของบุคคล

เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจตามกฎหมายในการจับกุมตัวอย่างลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาโดยบทบัญญัติที่ให้อำนาจดังกล่าวอยู่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้ (1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหาหรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ให้รวมถึงทั้งการถ่ายภาพ แพนที หรือวาดภาพจำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น...” หลักเกณฑ์ในการสั่งให้ตรวจเพื่อหาร่องรอยในการกระทำความผิดนี้ หากเป็นผู้ต้องหานั้น ไม่ว่าจะเป็ชชายหรือหญิงไม่ต้องขอความยินยอมในการสั่งให้ตรวจตัว²⁵ ซึ่งรวมไปถึงการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาด้วย เนื่องจากการพิมพ์ลายนิ้วมือนั้น สามารถกระทำได้โดยการประทับนิ้วมือของผู้ต้องหาลงบนแผ่นพิมพ์

²⁵ เฟ็งอั้ง, น. 26-27.

เพื่อให้ได้ลายพิมพ์นิ้วมือที่สมบูรณ์ วิธีการดังกล่าวไม่ได้ก้าวล่วงเข้าไปกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ต้องหามากนัก กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้ต้องหา แต่จะต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานเท่านั้น

ในขณะที่บทบัญญัติที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม หรือดีเอ็นเอจากร่างกายผู้ต้องหาถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 “ในกรณีที่จะต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้”

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งจำเป็นต้องเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง ดีเอ็นเอหรือส่วนประกอบของร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้นและผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการบ่อนัดขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี....” การที่เจ้าหน้าที่รัฐจะมีอำนาจนำส่วนประกอบของร่างกายผู้ต้องหาไปตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวเสียก่อน เนื่องจากการนำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจเพื่อหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอนั้น อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การเจาะเอาเลือดไปตรวจหรือการตรวจเนื้อเยื่อจากร่างกายของบุคคล ซึ่งเป็นการใช้อำนาจเข้าไปก้าวล่วงถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและล่อแหลมต่อการปฏิบัติไม่เหมาะสมแก่ผู้ต้องหา แต่ด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อประสิทธิผลในการควบคุมอาชญากรรมจึงมีการกำหนดให้พนักงานสอบสวนกระทำได้เท่าที่จำเป็นและสมควร²⁶ เพื่อให้กระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ต้องหาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

²⁶ เห่งอ้าง, น.28.

จากที่กล่าวมาเป็นข้อพิจารณาเปรียบเทียบความแตกต่างของลายพิมพ์นิ้วมือและลายพิมพ์ดีเอ็นเอในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่รัฐนำมาใช้ในกระบวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยก่อนที่จะมีการใช้ลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้มีการอาศัยพยานหลักฐานจากลายพิมพ์นิ้วมือของผู้กระทำความผิดที่พบในที่เกิดเหตุเป็นข้อมูลในการเริ่มต้นการสืบสวนความผิดอาญา ซึ่งกระบวนการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหานั้น สามารถกระทำได้โดยง่าย มีค่าใช้จ่ายไม่สูง และไม่กระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลมากนัก แต่การที่จะจัดเก็บตัวอย่างลายพิมพ์นิ้วมือของผู้กระทำความผิดนั้น จำเป็นที่ผู้กระทำความผิดจะต้องทิ้งร่องรอยนิ้วมือเอาไว้ในสภาพที่สมบูรณ์จึงจะสามารถนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลของผู้กระทำความผิดที่บันทึกไว้ในทะเบียนประวัติอาชญากรได้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของลายพิมพ์นิ้วมือ ในขณะที่ลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลเป็นสิ่งที่สามารถตรวจได้จากทุกส่วนของร่างกายที่ผู้กระทำความผิดได้ทิ้งร่องรอยไว้ในสถานที่เกิดเหตุ แม้จะไม่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ก็สามารถนำไปตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้ โดยจะต้องนำไปตรวจทางวิธีวิทยาศาสตร์ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า และกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลมากกว่า แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าลายพิมพ์ดีเอ็นเอมีคุณค่าในการนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสามารถทำให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลายพิมพ์ดีเอ็นเอจึงเปรียบเสมือนลายนิ้วมือทางพันธุศาสตร์ (Genetic Fingerprint) ซึ่งมีส่วนช่วยในการเชื่อมโยงผู้กระทำความผิดกับอาชญากรรมเข้าด้วยกัน และการเชื่อมโยงอาชญากรรมโดยอาศัยข้อมูลจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอเปรียบเสมือนองค์ประกอบที่สำคัญที่เข้ามาเสริมการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อระบุตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาได้สมบูรณ์มากขึ้น

1.3.4 การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาด้วยดีเอ็นเอ

ในคดีอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย เช่น คดีฆาตกรรม คดีทำร้ายร่างกาย หรือคดีข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ พยานหลักฐานต่างๆ ที่ถูกทิ้งไว้ในที่เกิดเหตุ หรือตัวผู้เสียหาย เช่น คราบเลือด สารคัดหลั่ง เส้นผม เส้นขนฯ สามารถนำมาตรวจหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ได้ ดีเอ็นเอจึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการสืบสวนสอบสวนเชื่อมโยงไปยังผู้กระทำความผิด ซึ่งวัตถุประสงค์ของการนำดีเอ็นเอมาใช้ในคดีอาญามีรายละเอียด ดังนี้

1) เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดที่ไม่ทราบชื่อ (to identify an unknow suspect)

ในกรณีที่ไม่สามารถระบุชี้ชัดถึงตัวผู้กระทำความผิดได้อย่างแน่นอน เช่น ในคดีข่มขืนกระทำชำเราที่เหตุมักเกิดขึ้นในที่ลับตาคน จึงทำให้ไม่สามารถหาประจักษ์พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่จะสามารถสืบให้รู้ถึงตัวบุคคลผู้กระทำความผิด หรือในคดีทำร้ายร่างกายซึ่งผู้เสียหายถูก

ทำร้ายจนหมดสติจากด้านหลัง จึงทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถจดจำใบหน้าของคนร้ายได้ ซึ่งจะทำให้เป็นอุปสรรคแก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากไม่สามารถเริ่มต้นกระบวนการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดเพราะขาดข้อมูลอันเป็นเบาะแสที่จะพาดพิงไปถึงตัวผู้กระทำความผิดได้ แต่ด้วยกระบวนการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากพยานหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุหรือบนร่างกายของผู้เสียหาย เช่น เลือด อสุจิ เส้นผม ผิวหนัง ซึ่งจากการตรวจก็จะทำให้สามารถทราบว่าเป็นหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุเป็นของบุคคลใดและช่วยจำกัดขอบเขตในการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้แคบลง ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้เข้ามาทำให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถระบุตัวผู้ต้องหาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่รัฐจะต้องสูญเสียไปกับการสืบสวนสอบสวนที่ไร้ประโยชน์อีกด้วย²⁷

2) เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยที่ถูกลงโทษผิดไป (to exonerate an individual who has been wrongly convicted)

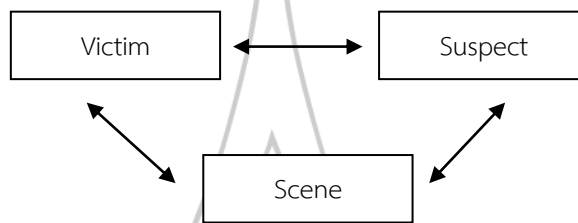
นอกจากลายพิมพ์ดีเอ็นเอจะมีประโยชน์ในกระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแล้ว ลายพิมพ์ดีเอ็นเอยังมีประโยชน์ในการช่วยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาให้ต้องรับโทษในการดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาดอีกด้วย ในกรณีที่พบว่าการตรวจดีเอ็นเอจากพยานหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุหรือที่ร่างกายของผู้เสียหายไม่เหมือนกับลายพิมพ์ดีเอ็นเอของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งจากสถิติพบว่า การนำเทคโนโลยีลายพิมพ์ดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีอิทธิพลในการทำให้บุคคลผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากการตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาเป็นจำนวนมากนับไม่ถ้วน รวมตลอดทั้งบุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษในคดีความผิดที่เขาไม่ได้กระทำก็ได้รับการปล่อยตัวและได้รับการชดเชยตามกฎหมายด้วย

3) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับอีกบุคคลหนึ่งหรือที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอื่น (to link an individual with another or with other crime scene)

การตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอสามารถนำมาใช้เชื่อมโยงตัวผู้กระทำความผิดเข้ากับสถานที่เกิดเหตุหรือผู้เสียหายได้ โดย Dr. Edmond Locard ได้สร้างหลักเกณฑ์พื้นฐานขึ้นมาว่า “ทุกการสัมผัสย่อมทิ้งร่องรอยเอาไว้ (Every contact leaves a trace)” ซึ่งหลักการนี้ถูกเรียกว่า “หลักการของโลคาร์ด (Locard’s Exchange Principle)” เนื่องจากในการประกอบอาชญากรรมเมื่อผู้กระทำความผิดเข้าสู่สัมผัสตัวผู้เสียหายจึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัตถุพยานซึ่งกันและกัน เราอาจพบ

²⁷ เพ็งอ่าง, น. 29.

หลักฐานของผู้กระทำความผิดที่ทำตกหล่นไว้บนร่างกายของผู้เสียหายและในที่เกิดเหตุ ในขณะเดียวกัน เราก็อาจพบหลักฐานของผู้เสียหายติดไปกับผู้กระทำความผิดด้วยซึ่งแสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในคดี ซึ่งเมื่อพยานหลักฐานที่พบเป็นวัตถุพยานทางชีวภาพก็สามารถนำมาทำการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอได้และบ่งบอกความเป็นเจ้าของในวัตถุพยานแต่ละชิ้นเป็นอย่างดี (ภาพที่ 2.2) แสดงการเชื่อมโยงของพยานวัตถุระหว่างผู้เสียหาย ผู้ต้องสงสัย และสถานที่เกิดเหตุ²⁸

ภาพที่ 2.2 แสดงการเชื่อมโยงของพยานวัตถุระหว่างผู้เสียหายผู้ต้องสงสัย และสถานที่เกิดเหตุ

โดย Paul L.Kirk ได้อธิบายถึงหลักการดังกล่าวว่า ในทุกสถานที่ที่ผู้กระทำความผิดเข้าไป ทุกสิ่งที่เขาสัมผัส สิ่งผู้กระทำความผิดทิ้งเอาไว้ แม้จะโดยไม่ได้เจตนาจะถูกนำมาใช้เป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดเขาได้ ไม่เพียงเฉพาะแต่ลายพิมพ์นิ้วมือหรือรอยเท้าเท่านั้น แต่รวมไปถึงเส้นผม เส้นใยจากเสื้อผ้าที่สวมใส่ คราบเลือด คราบสูลิจิที่ผู้กระทำความผิดทิ้งไว้ หรือติดตัวผู้กระทำความผิด ย่อมสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้ทั้งสิ้น แม้ว่าในคดีนั้นจะขาดประจักษ์พยานก็ตาม พยานหลักฐานที่ได้จากร่องรอยต่างๆ เหล่านี้ อาจเป็นวัตถุหรือสิ่งของใดๆ ก็ได้ที่ถูกทิ้งเอาไว้หรือถูกติดออกไปจากสถานที่เกิดเหตุ หรืออาจเป็นผลมาจากการสัมผัสกันของวัตถุสองสิ่ง เช่น ในคดีข่มขืนกระทำชำเราเมื่อผู้กระทำความผิดได้สัมผัสกับเหยื่อย่อมทิ้งร่องรอยเอาไว้ โดยผู้กระทำความผิดจะทิ้งคราบสูลิจิไว้ในช่องคลอดของเหยื่อ ในขณะเดียวกันเนื้อเยื่อมดลูกของเหยื่อย่อมติดไปกับร่างกายของผู้กระทำความผิดและคราบสูลิจิก็สามารถตรวจพบได้จากสถานที่เกิดเหตุอีกด้วย ซึ่งเมื่อนำพยานหลักฐานต่างๆ ไปตรวจหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ก็จะสามารถนำมาเชื่อมโยงกันเพื่อพิสูจน์ความจริงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้

4) เพื่อระบุตัวบุคคลผู้กระทำความผิดซ้ำโดยเร็ว

ผู้กระทำความผิดแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกันและมีผู้กระทำความผิดส่วนหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำในรูปแบบเดิม เมื่อพ้นโทษตามคำพิพากษามาแล้วก็จะกลับมากระทำความผิดอีกซึ่งอาจจะเป็นเพราะความบกพร่องทางจิต เนื่องจากมีความปรารถนาที่ถูกกดไว้และมูลเหตุ

²⁸ เห่งอ้าง, น. 30.

จูงใจอื่นๆ ดังนั้น การกระทำความผิดจึงเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการชดเชยหรือทดแทน หรืออาจเป็นเพราะสภาวะทางเศรษฐกิจ หรือมาตรการในการปราบปรามอาชญากรรมของรัฐมีความหละหลวมจึงเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำได้โดยง่าย²⁹ ในประมวลกฎหมายอาญาจึงได้มีการบัญญัติลงโทษผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้ไว้โดยเฉพาะในมาตรา 92 การจับกุมตีเ็นเอของ ผู้กระทำความผิดเอาไว้ในขณะที่มีการกระทำความผิดครั้งแรกจึงทำให้รัฐสภาสามารถสืบหาตัวผู้กระทำความผิดซ้ำในเวลาอันรวดเร็วมากขึ้น โดยการนำข้อมูลตีเ็นเอที่ได้จากพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุไปตรวจค้นกับข้อมูลตีเ็นเอของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการสืบสวนสอบสวนคดี อาญา นับว่าเป็นประโยชน์ของตีเ็นเอที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจตีเ็นเอ

การเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจตีเ็นเอเจ้าหน้าที่ผู้เก็บจะต้องสวมถุงมือเสมอและเปลี่ยนถุงมือเมื่อจะเก็บของกลางชิ้นใหม่ โดยการเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจตีเ็นเอ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

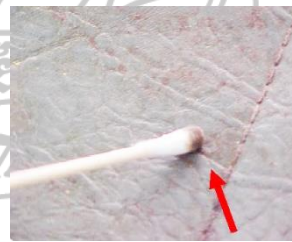
1.4.1 การเก็บวัตถุพยานจากสถานที่เกิดเหตุ

1) คราบโลหิตหรือคราบอสุจิ

ข้อ 1 หากรอยคราบติดอยู่บนวัตถุที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น เสื้อผ้า อาวุธ ฯลฯ ก็ให้ส่งวัตถุชิ้นนั้นมาทั้งชิ้น โดยนำของกลางใส่ในซองกระดาษ 1 ชิ้น ต่อ 1 ซอง หากของกลางมีสภาพเปียกหรือชื้น ต้องผึ่งให้แห้ง ที่อุณหภูมิห้องในที่ร่มก่อนบรรจุในซองกระดาษ ห้ามนำไปผึ่งแดดเด็ดขาดและ 31ไม่ควรนำของกลางหลายชิ้นใส่รวมในซองเดียวกันเพราะจะทำให้เกิดการปนเปื้อน

ใช้สำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อขูดสำลีพหามาต

นำก้านสำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วขูดน้ำกลั่นพหามาต
เช็ดที่รอยคราบที่ต้องการส่งตรวจพิสูจน์

ภาพที่ 2.3 วิธีการเก็บวัตถุพยานจากสถานที่เกิดเหตุ

²⁹ เห่งอ้าง, น. 31.

ข้อ 2 หากรอยคราบติดอยู่บนวัตถุที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น ฝาผนัง พื้นถนน ให้ใช้ ก้านสำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว ชุบน้ำกลั่นพอมดาเซ็ดที่รอยคราบที่ต้องการส่งตรวจพิสูจน์³⁰ แล้วผึ่ง ก้านสำลีให้แห้งที่อุณหภูมิห้องในที่ร่ม (ประมาณ 24 ชั่วโมง) เมื่อแห้งดีแล้วจึงบรรจุในซองกระดาษปิด ผนึกและบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับคดีสถานที่พบของกลาง วันที่เก็บของกลางชื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำการ เก็บของกลาง (ภาพที่ 2.3)

ข้อ 3 หากโลหิตหรืออสุจิ ที่ต้องการส่งตรวจอยู่ในสภาพเป็นของเหลว ให้ใช้ก้าน สำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วชุบโลหิตหรืออสุจินั้นนำก้านสำลีไปผึ่งให้แห้งที่อุณหภูมิห้องในที่ร่ม (ใช้เวลา ประมาณ 24 ชั่วโมง) เมื่อแห้งดีแล้วจึงบรรจุในซองกระดาษปิดผนึก และบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับ คดี สถานที่พบของกลาง วันที่เก็บของกลาง

2) เส้นผมและเส้นขน

เส้นผมและเส้นขนที่พบในสถานที่เกิดเหตุ 1) ให้สวมถุงมือก่อนใช้มือเก็บเส้นผม หรืออาจใช้ปากคีบ (forceps) ที่สะอาดคีบเส้นผมหรือเส้น ขน ใส่ในซองกระดาษหรือซองพลาสติก 2) ปิดผนึก และบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับคดีสถานที่พบของกลาง วันที่เก็บของกลาง

1. นำก้านสำลีไปผึ่งให้ แห้งที่อุณหภูมิห้องใน ที่ร่ม (ใช้เวลา ประมาณ 24 ชั่วโมง)

2. บรรจุในซองกระดาษปิดผนึกและ บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับคดี สถานที่ พบของกลาง วันที่เก็บของกลาง ชื่อ เจ้าหน้าที่ผู้ทำการเก็บของกลาง

3. ใช้ก้านสำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อ แล้ว เช็ดที่กระพุ้งแก้มด้านในทั้ง 2 ข้าง ประมาณ 4 - 5 ครั้ง

ภาพที่ 2.4 วิธีการเก็บอุปกรณ์ที่ใช้จัดเก็บวัตถุพยาน

1.4.2 การเก็บวัตถุพยานจากตัวบุคคลเพื่อส่งตรวจเปรียบเทียบดีเอ็นเอ

1) การเก็บดีเอ็นเอจากคนที่ยังมีชีวิต เช่น ผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย ผู้เสียหาย ให้เก็บ เซลล์เยื่อบุข้างแก้ม

³⁰ Henry C Lee, "General Crime Scene Procedures", *Henry Lee's Crime Scene Handbook*, p.49-70.

ข้อ 1 ให้ผู้ที่จะถูกเก็บเซลล์เยื่อข้างแก้มบ้วนปากด้วย น้ำเปล่า 1 ครั้ง หลังจากนั้นให้อ้าปากแล้วใช้ก้าน สำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วจำนวน 1 ก้าน เช็ดที่กระพุ้งแก้มด้านในทั้ง 2 ข้าง ประมาณ 4-5 ครั้ง ใช้ก้านสำลีอีก 1 ก้านทำซ้ำในลักษณะเดียวกันจะได้สำลีปนปลายไม้ 2 ก้านต่อ 1 คน

ข้อ 2 นำก้านสำลีไปฝังให้แห้งที่อุณหภูมิห้องในที่ร่ม (ใช้เวลาประมาณ 24 ชั่วโมง)

ข้อ 3 เมื่อแห้งดีแล้วจึงบรรจุในซองกระดาษ ปิดผนึก และบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับคดี ชื่อผู้ถูกเก็บ เซลล์เยื่อข้างแก้ม วันที่เก็บ ชื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำการเก็บ

2) การเก็บดีเอ็นเอของผู้ตายผู้เสียหาย หากทราบแน่ชัดว่ามีโลหิตของผู้ตายติดอยู่ตามวัตถุต่างๆ ให้ปฏิบัติ เช่นเดียวกับข้อ 1 – 3 หรืออาจใช้ก้านสำลีที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว เก็บโลหิตจากบาดแผลของศพก็ได้ โดยปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 3

การเก็บดีเอ็นเอของผู้ตายเป็นเรื่องสำคัญเพราะหากไม่เก็บดีเอ็นเอของผู้ตายไว้เมื่อศพถูกเคลื่อนย้ายไปแล้ว และอาจเผาหรือฝังไปแล้ว จะเป็นการยากที่จะได้ดีเอ็นเอของผู้ตายมาใช้ในการเปรียบเทียบ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ทำการเก็บของกลาง จึงควรระลึกไว้เสมอว่า ต้องเก็บดีเอ็นเอของผู้ตายไว้ สำหรับการเปรียบเทียบด้วยเสมอ

หมายเหตุ: ถึงแม้จะส่งศพให้หน่วยนิติเวชของโรงพยาบาลต่างๆ หรือสถาบันนิติเวชของตำรวจตรวจแล้วก็ตามหน่วยที่ทำหน้าที่ตรวจศพเหล่านั้นอาจไม่ตรวจดีเอ็นเอศพทุกศพ ดังนั้นเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีดีเอ็นเอของผู้ตายไว้เปรียบเทียบ ผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวมวัตถุพยานควรต้องส่งดีเอ็นเอของผู้ตายมาให้ตรวจ³¹

2. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการจัดเก็บดีเอ็นเอ

การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในรูปแบบดีเอ็นเอ ย่อมกระทบสิทธิบางประการของบุคคลที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย หรือสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเป็นความลับ ฯลฯ การที่เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อปราบปรามอาชญากรรมจึงต้องกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิของบุคคลด้วย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการจัดเก็บดีเอ็นเอ จึงมีประเด็นศึกษา ดังนี้

ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ หมายถึง อำนาจที่มีกฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย กล่าวคือ สิทธิเป็นอำนาจที่

³¹ งานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, “การเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจดีเอ็นเอ”, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2565, <http://www.science.police.go.th/>

กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการ หรือละเว้นกระทำการบางอย่างประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน³²

ส่วน เสรีภาพ หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่นอันเป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ดังนั้น เสรีภาพคือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self-determination) ซึ่งอำนาจนี้ บุคคลย่อมสามารถเลือกวิถีชีวิตได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง³³

2.1 แนวคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

จอห์น ล็อก (John Locke, ค.ศ.1632-1704) นักคิดชาวอังกฤษ กล่าวถึงการใช้อำนาจของรัฐว่า “มนุษย์ย่อมมีสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน โดยรัฐจะเข้ามาครอบงำโดยอำนาจอใจไม่ได้” กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการล่วงล้ำสิทธิในทางกายภาพที่เกิดแก่ร่างกายซึ่งเป็นสิทธิในเชิงรับและสิทธิเรียกร้องในเชิงรุกที่จะเรียกร้องต่อรัฐไม่ให้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และประชาชนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัวที่จะตัดสินใจไปจนถึงควบคุมร่างกายของตนเองโดยรัฐไม่อาจกระทำการแทรกแซงใดๆ ได้

โดยนัยนี้ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายมีความหมายครอบคลุมถึง³⁴

1. ชีวิตร่างกายที่เป็นส่วนของสรีระทั้งหมดของมนุษย์ ตลอดทั้งเส้นผม เล็บ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การเข้าจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิดแม้เป็นการปราบปรามอาชญากรรมแต่ก็เป็นการกระทำที่หยุดการเคลื่อนไหวในร่างกายซึ่งเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลตลอดจนการเก็บเส้นผมของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเพื่อตรวจพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็เป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลโดยตรงด้วย

2. ชีวิตร่างกายรวมถึงสิ่งที่อยู่ภายนอกสรีระร่างกายด้วย เช่น เสื้อผ้าที่กำลังสวมใส่ การค้นเข้าไปในกระเป๋าสีเสื้อหรือกางเกง เป็นต้น ดังนั้น การตรวจค้นร่างกายสิ่งของในตัวบุคคลจึงถือเป็นการตรวจค้นร่างกายอย่างหนึ่ง

3. ชีวิตและร่างกายนั้น ย่อมรวมถึงสิ่งที่อยู่ภายในร่างกายของบุคคลด้วย เช่น เลือด ปัสสาวะ เนื้อเยื่อจากส่วนต่างๆ ของร่างกาย เป็นต้น ดังนั้น การที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจตามกฎหมายในการนำเลือดหรือสิ่งส่งตรวจจากร่างกายของผู้ต้องหาไปตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อใช้เป็น

³² ทศนิยม ชื่อเสียง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 15, น. 7.

³³ เฟิงอั้ง, น.8.

³⁴ เฟิงอั้ง, น. 11.

พยานหลักฐานในคดีอาญา ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่รัฐใช้อำนาจแทรกแซงอันเป็นการกระทบต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายของบุคคลด้วย

โดยสิทธิเสรีภาพของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ แต่ปัญหาที่ได้มีการโต้แย้ง คือ ประเด็นเรื่องการเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ต้องหา และเรื่องความยินยอมของบุคคล หากไม่ยินยอมให้รัฐตรวจร่างกายจะผิดกฎหมายหรือไม่ และรัฐสามารถบังคับตรวจดีเอ็นเอจากร่างกายจะเป็นการละเมิดต่อสิทธิในร่างกายและชีวิตได้หรือไม่ เหล่านี้ หลักเกณฑ์ทางกฎหมายของแต่ละประเทศยังแตกต่างกัน³⁵ สำหรับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ในปัจจุบันนั้น ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุดซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้หลายมาตรา อาทิ ในหมวด 3 มาตรา 25 ถึงมาตรา 49 ซึ่งเป็นหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยโดยมีบทบัญญัติสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ มาตรา 4 มาตรา 27 และมาตรา 28³⁶ มีรายละเอียด ดังนี้

2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

³⁵ รัชณี แดงอ่อน, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 12.

³⁶ ศลิษา พรหมมะกฤต, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น.33.

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ

ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม

(2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก

2.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (*PDPA Thailand*) ได้ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2562 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มิถุนายน 2565

มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่

(2) การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางการคลังของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นิติวิทยาศาสตร์ หรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

มาตรา 26 ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรมข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใด ซึ่ง

กระทบต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในทำนองเดียวกันตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยไม่ได้ ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

3. แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย

แนวคิดการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมายประกอบด้วย ทฤษฎีการ ควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากเนื้อตัว ร่างกายโดยชอบด้วยกฎหมาย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและความชอบด้วยกฎหมาย

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และทฤษฎีความชอบด้วย กระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) นั้น แม้จะมีขึ้นมาเพื่อให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุขและมีความปลอดภัยจากอาชญากรรมก็ตาม แต่มีความแตกต่างกันในแนวความคิดอยู่ หากรัฐ มุ่งที่จะควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็จะถูกกระทบ กระเทือนมากตามไปด้วย และหากรัฐมุ่งที่จะให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนมาก การควบคุม อาชญากรรมอาจทำได้ไม่สะดวกซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการควบคุมอาชญากรรมก็ลดตามไป ด้วย เมื่อพิจารณาแล้วเหมือนกับว่าทั้งสองแนวความคิดนั้นแตกต่างกันจนอาจจะดูเหมือนเส้นขนานที่ ไม่อาจจะอยู่ร่วมกันได้ หากให้น้ำหนักไปทางใดทางหนึ่งอีกทางก็ต้องเอนเอียงต่ำหรือสูงไปด้วย ดังนั้น จึงเป็นความยากของรัฐและนักกฎหมายที่จะหาจุดสมดุลระหว่างแนวคิดทั้ง 2 ทฤษฎี เพื่อให้ กระบวนการดำเนินคดีอาญาของไทยมีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมและในขณะเดียวกันก็ กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด และเปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเสรี หากให้น้ำหนักไปทางแนวความคิดใดแนวหนึ่งย่อมเสียสมดุลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไป³⁷

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายโดยชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และได้รับการรับรองคุ้มครองจากรัฐ การค้นหาความจริงหรือการพิสูจน์โดยกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานจะต้องไม่เป็นการทำลาย คุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และจะต้องเป็นการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ มีการกระทำอันก้าวล่วงสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามหลักที่ว่าบุคคลพึงได้รับการสันนิษฐานว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence)

³⁷ เฉลิมวุฒิ สารกิจ, “วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565, <http://chalemwutsa.blogspot.com/2013/11/crime-control-model-and-due-process.html>.

โดยการแสวงหาพยานหลักฐานที่เป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลจะต้องกระทำโดยมีเหตุสมควร และต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดโดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐ (Public Interest) มากกว่าเอกชน รัฐจึงมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายได้³⁸ ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ รัฐมีหน้าที่ต้องระมัดระวัง 2 ประการ คือ 1) ระมัดระวังไม่ให้ความยุติธรรมที่ผิดพลาดเกิดขึ้น และ 2) ระมัดระวังไม่ให้การดำเนินคดีอาญาก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกกล่าวหาเกินความจำเป็น

การดำเนินคดีอาญาของรัฐมิไว้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและรักษาเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการที่เจ้าหน้าที่รัฐจะแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายของบุคคล อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้นถือเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ

1. กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลต้องมีความชัดเจน คือ เจ้าหน้าที่รัฐสามารถกระทำได้เท่าที่กฎหมายกำหนดและต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

การยอมรับในการใช้อำนาจรัฐที่เป็นการกระทำอันกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ เพียงแต่ในการใช้อำนาจที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว จำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหรือมีการวางกรอบการใช้อำนาจที่ชัดเจนเพียงพอและมีความแน่นอนได้สัดส่วนกับสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองด้วย ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีอำนาจที่จะควบคุมตัวบุคคลใดเพื่อการตรวจค้นเนื้อตัวร่างกายหรือส่วนประกอบของร่างกายของบุคคลได้ทราบเท่าที่จำเป็นและก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานน้อยที่สุด รวมทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้นด้วย จึงถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐโดยชอบด้วยกฎหมายอันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่าจะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจากรัฐ³⁹

ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 และมาตรา 244/1 ซึ่งกำหนดเงื่อนไขและแนวปฏิบัติว่าในชั้นสอบสวนเจ้าหน้าที่รัฐจะสามารถนำส่วนประกอบของร่างกายบุคคลไปตรวจทางวิธีวิทยาศาสตร์ได้เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี และต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิด้วย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องก็ตาม โดยกระบวนการดังกล่าวจะต้องกระทำโดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญและต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งต้องไม่เป็นอันตรายแก่ร่างกายหรืออนามัยของบุคคลดังกล่าวด้วย ส่วนในชั้นศาลนั้น ศาลมีอำนาจสั่ง

³⁸ ทศนิยม ชื่อเสียง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 15, น. 13.

³⁹ เฟื่องอ้าง, น. 13.

ให้มีการนำส่วนประกอบของร่างกายจำเลยในคดีอาญาไปตรวจทางวิธีวิทยาศาสตร์ได้ในทุกความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก หากกรณีใดที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดหรือไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายให้อนุญาตไว้ การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลโดยตรง

2. การละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้เฉพาะเท่าที่กฎหมายให้อำนาจและภายใต้ขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น

การกระทำอันใดอันเป็นการละเมิดหรือเป็นการจำกัดสิทธิบางประการของบุคคลที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมายจะสามารถกระทำต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องเสียก่อน อย่างไรก็ตาม การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น โดยทั่วไปเป็นสิ่งที่ยอมรับกันในระดับสากลว่ารัฐสามารถกระทำได้ ทั้งนี้ ภายใต้หลักเกณฑ์ตามกฎหมายและเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขทางรูปแบบและเงื่อนไขทางเนื้อหาด้วย กล่าวคือ การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพจะต้องมีความชัดเจนอย่างเพียงพอภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย โดยมีเหตุผลในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่นและเพื่อการดำรงอยู่ในความสามารถในการกระทำภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูแลคนในสังคมเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁴⁰ เนื่องจากการใช้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นการใช้อำนาจค้นตัวบุคคลในรูปแบบหนึ่งซึ่งกระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลซึ่งได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายบุคคลของเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องกระทำภายใต้ขอบเขตอำนาจที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ด้วย โดยเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของตน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ เจ้าหน้าที่รัฐจึงจะมีอำนาจกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งนอกจากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแล้ว การที่ประเทศต่างๆ จะออกกฎหมายที่เป็น การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลจะต้องเคารพหลักเกณฑ์ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights-UDHR) ด้วย เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ข้อ 1 ว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสรีและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคน ได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันอย่างพี่น้อง”

⁴⁰ เติ้งอ่าง, น. 13.

The Universal Declaration of Human Right Article 1 “All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.”

ข้อ 3 ว่า “บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย”

The Universal Declaration of Human Right Article 3 “Everyone has the right to life, liberty and security of person.”

ข้อ 5 ว่า “บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยาบเกียรติมิได้”

The Universal Declaration of Human Right Article 5 “No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.”

ฉะนั้น เพื่อให้การทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการสอบสวนตามบทนิยามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11)⁴¹ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนที่จะใช้อำนาจก้าวล่วงรุกล้ำเข้าไปในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลได้บ้าง แต่ก็จำเป็นที่กฎหมายจะต้องควบคุมหรือวางหลักเกณฑ์ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเกินขอบเขตสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องจนเกินสมควรด้วย ซึ่งหลักการข้อนี้ เป็นความพยายามของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทุกประเทศทั่วโลก ที่จะต้องจัดความสมดุลระหว่างหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ (Due Process Model) เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลกันอย่าเหมาะสม⁴²

เมื่อกระบวนการในการได้มาซึ่งคดีเอ็นเอจากผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเพื่อนำไปเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลและจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลเอ็นเอแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานสำหรับการกระทำความผิดในอนาคตนั้น เป็นการกระทำอันกระทบกระทั่งต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการกระทำที่จำเป็นเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ที่สำคัญกว่า คือ ประโยชน์ของรัฐ (Public Interest) ในการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของสมาชิกในสังคมนั้นๆ บุคคลบางกลุ่ม เช่น นักโทษ ผู้ต้องหา จำเลยในคดีอาญา จึงต้องยอมที่จะถูกจำกัดสิทธิบางประการของตนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐในการควบคุม ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนเป็นการให้

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) ซึ่งนิยามว่า “การสอบสวน” หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กำลังหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ.

⁴² ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2.

หลักประกันแก่ประชาชนในสังคมว่าบุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกนำตัวมาลงโทษ แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลดังกล่าวด้วย โดยจะต้องกระทำการจัดเก็บดีเอ็นเอด้วยวิธีการกระทบต่อสิทธิของบุคคลให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และจะต้องกระทำภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นหลักการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและหลักกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ เจ้าหน้าที่รัฐจึงจะสามารถกระทำการอันเป็นการจำกัดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลได้โดยชอบด้วยกฎหมายและประชาชนผู้ถูกละเมิดไม่อาจอ้างสิทธิที่ตนมีอยู่เหนือเนื้อตัวร่างกายของตนยับยั้งการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐได้

ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ฯลฯ ก็มีแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลผู้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกัน โดยได้มีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ ฯลฯ เป็นผู้มียอำนาจสั่งให้ตรวจดีเอ็นเอเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนด เช่น ในประเทศอังกฤษได้มีการแบ่งประเภทตัวอย่างจากส่วนประกอบร่างกายของบุคคลออกเป็น 2 ประเภท คือ intimate samples ซึ่งเป็นตัวอย่างประเภทที่ต้องใช้กำลังรูด้ากระทบกระทั่งต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลอย่างมาก เช่น เลือด อสุจิ สารคัดหลั่งจากร่างกาย การเก็บตัวอย่างประเภท Non-Intimate Samples ซึ่งเป็นตัวอย่างประเภทที่ไม่ต้องใช้กำลังรูด้าเข้าไปกระทบกระทั่งต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลมากนัก เช่น เนื้อเยื่อจากช่องปาก น้ำลาย เส้นผม เป็นต้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงสามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอประเภทนี้ ได้จากร่างกายของผู้ถูกจับได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากบุคคลดังกล่าว หรืออาจจัดทำชุดตรวจสำหรับบุคคลที่สามารถกระทำได้ด้วยตนเองอาจมีลักษณะคล้ายกับการตรวจโควิด-19 ที่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง หรือจัดหาวิธีการที่บุคคลสามารถทำเองได้ มีลักษณะคล้ายกับการคาบก้นบูทรี ฯลฯ โดยผู้ทำการตรวจจะเป็นแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญตามที่กฎหมายกำหนด และเพื่อเป็นการคุ้มครองและให้ความเคารพต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในต่างประเทศจึงนิยมใช้วิธีการเก็บพยานหลักฐานในรูปแบบของดีเอ็นเอด้วยวิธีการใช้สำลีเก็บเนื้อเยื่อจากข้างแก้มของบุคคลซึ่งเป็นวิธีที่สามารถทำได้โดยง่ายและกระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถให้ข้อมูลดีเอ็นเอที่รัฐต้องการได้ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ เป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

ในปัจจุบันนี้ แนวความคิดในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศต่าง ๆ ประกอบด้วย 3 แนวคิด คือ แนวคิดในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรทั้งหมดของประเทศ และแนวคิดในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของอาชญากร และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากร

แนวคิดในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อเก็บรักษาข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของประชากรทั้งหมดของประเทศโดยไม่คำนึงว่าบุคคลดังกล่าวถูกจับหรือถูกดำเนินคดีอาญาหรือไม่ เริ่มต้นขึ้นมาจากการจัดเก็บดีเอ็นเอของบุคคลโดยการเก็บตัวอย่างเลือดของประชกรนับแต่แรกเกิด เพื่อตรวจหาความโน้มเอียงในการเป็นโรคทางดีเอ็นเอ เช่น โรคฟีนิลคีโตนูเรีย (Phenylketonuria) หรือโรคอื่น ๆ เพื่อทำการรักษาตั้งแต่ในระยะแรกเริ่ม นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ตัวอย่างเลือดที่เก็บมายังถูกนำไปใช้ในการตรวจดีเอ็นเอเพื่อระบุบุคคลผู้เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาและจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรด้วยซึ่งข้อมูลดีเอ็นเอที่ถูกจัดเก็บเพื่อวัตถุประสงค์ในการระบุบุคคลผู้ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญานี้ จะไม่บ่งชี้ถึงความผิดปกติของร่างกาย และจิตใจของบุคคลผู้เป็นเจ้าของดีเอ็นเอ การเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอดังกล่าวถูกจำกัดเพียงบุคคลากรในหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ผู้สืบสวนสอบสวนอาชญากรรมโดยเฉพาะในคดีที่พบร่องรอยพยานหลักฐานจากดีเอ็นเอในที่เกิดเหตุเท่านั้น⁴³ โดยเชื่อว่าการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรทั้งหมดของประเทศในฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้จะช่วยในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อมูลของพลเมืองทุกคนอยู่ในความครอบครองของรัฐ หากมีการกระทำความผิดและมีการเก็บดีเอ็นเอของบุคคลได้จากสถานที่เกิดเหตุก็สามารถนำมาตรวจสอบกับข้อมูลดีเอ็นเอที่อยู่ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อระบุตัวบุคคลผู้กระทำความผิดได้ทันที นอกจากนี้ ยังเป็นการกำจัดแนวคิดอคติทางเชื้อชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม เช่น คนผิวสี ซึ่งจะลดราคาวิพากษ์วิจารณ์อันเกิดจากการเลือกปฏิบัติในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลเฉพาะกลุ่ม⁴⁴ โดยรัฐจะทำการจัดเก็บและบันทึกข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรทั้งหมดในประเทศอย่างเท่าเทียมกัน และถือเป็นการบันทึกข้อมูลประชากรทั้งหมดของประเทศอีกรูปแบบหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประชากรทั้งประเทศไม่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลในลักษณะดังกล่าวเป็นการเปิด

⁴³ ทักษิณีย์ ชื่อเสียง, อ้างแล้ว เชนเจอร์นลที่ 15, น. 32.

⁴⁴ เฟ็งฮ้าง, น. 33.

โอกาสให้หน่วยงานของรัฐนำข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ได้โดยไม่มีการควบคุมและกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูล การตรวจสอบ และการเก็บรักษาระบบฐานข้อมูลดังกล่าวก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายแก่รัฐอย่างมหาศาล เป็นต้น

4.2 แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของอาชญากร

ในบริบทของการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ลักษณะเฉพาะของดีเอ็นเอได้รับการยอมรับว่ามีความแม่นยำสูงในการนำมาใช้เพื่อระบุตัวบุคคล และการนำเข้าสู่ข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสืบสวนการกระทำความผิดอาญานับเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญมากในทศวรรษนี้ ซึ่งในปัจจุบันการเก็บดีเอ็นเอจากสถานที่เกิดเหตุเป็นหนึ่งในขั้นตอนของการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการเริ่มสืบสวนการกระทำความผิดและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เมื่อมีการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแพร่หลาย จึงได้เกิดแนวความคิดในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อรวบรวมข้อมูลดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิด ฐานข้อมูลดีเอ็นเอนี้ จึงเปรียบเสมือนกับทะเบียนประวัติอาชญากรในรูปแบบใหม่ที่มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมอาชญากรรมนั่นเอง

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เป็นฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ประกอบไปด้วยข้อมูลดีเอ็นเอโดยทั่วไปข้อมูลดีเอ็นเอที่ถูกจัดเก็บเข้าไปในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินั้น จะมีที่มาจากดีเอ็นเอที่พบจากสถานที่เกิดเหตุ (Crime Scene DNA Samples) และจากดีเอ็นเอของบุคคล หลักการทำงานของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติจะทำหน้าที่ในการค้นหาข้อมูลดีเอ็นเอที่ถูกจัดเก็บเอาไว้เพื่อจับคู่กับข้อมูลดีเอ็นเอที่มีการเพิ่มเข้าไปใหม่ เช่น เมื่อมีการเพิ่มข้อมูลดีเอ็นเอที่ตรวจพบจากสถานที่เกิดเหตุเข้าไปในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ข้อมูลดีเอ็นเอนี้ จะถูกนำไปสอบกับแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอทั้งหมดที่ถูกจัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เมื่อมีการจับคู่กับข้อมูลดีเอ็นเอจากสถานที่เกิดเหตุในอีกคดีหนึ่งก็จะสามารถระบุความเชื่อมโยงของอาชญากรรมทั้งสองคดีนี้ได้ หรือข้อมูลดีเอ็นเอดังกล่าวจับคู่ได้กับข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิดก็จะสามารถระบุได้ว่า บุคคลดังกล่าวอาจเป็นผู้ต้องหาในการประกอบอาชญากรรมนั้น และจะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเริ่มต้นกระบวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งขั้นตอนในการตรวจสอบค้นหาข้อมูลดีเอ็นเอที่ถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินี้ เรียกว่า “Speculative Search”

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติที่เก็บรวบรวมข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิดชุดแรกของโลก จัดทำขึ้นที่ประเทศอังกฤษและเวลส์ ในปี ค.ศ. 1995 เหตุผลของการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเป็นไปตามหลักการทั่วไป คือ ในจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศนั้นจะมี

ประชากรเพียงจำนวนหนึ่งที่กระทำความผิดอาญา นักอาชญาวิทยาได้ศึกษาสถิติอาชญากรรมเชื่อว่า มีผู้กระทำความผิดบางคนที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิดอีกและตลอดระยะเวลาหนึ่งของชีวิต บุคคลเหล่านี้จะกระทำความผิดหลายประเภท บางคนกระทำความผิดตั้งแต่วัยเยาว์จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่⁴⁵ การเก็บข้อมูลดีเอ็นเอและรอยนิ้วมือจากผู้กระทำความผิดครั้งแรกจึงหมายความว่าบุคคลซึ่งเคยถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิดจะถูกระบุตัวและถูกจับกุมได้รวดเร็วขึ้น โดยลักษณะของฐานข้อมูลดีเอ็นเอในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันพอสมควรขึ้นอยู่กับความแตกต่างของกระบวนการทางกฎหมาย ขั้นตอนของการตรวจและชนิดของฐานข้อมูลดีเอ็นเอที่เกี่ยวข้อง ในบางประเทศการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิด จะกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสตรีและเด็กจากความรุนแรงทางเพศ และการกระทำความผิดดังกล่าวมีสถิติการกระทำความผิดซ้ำสูงกว่าการกระทำความผิดในลักษณะอื่น ต่อมาจึงได้มีการขยายฐานข้อมูลโดยให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ทุกประเภท และขยายอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐให้สามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกจับในการกระทำความผิดบางประเภท⁴⁶ โดยมีความเชื่อว่าการขยายขอบเขตฐานข้อมูลจะเป็นการเพิ่มโอกาสให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมากขึ้น

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับ

แนวความคิดในเรื่องของความเป็นส่วนตัวนี้ ถือเป็นเรื่องพื้นฐานของบุคคลที่พึงมีอยู่ในการดำรงชีวิตซึ่งนักสังคมวิทยา มองว่า เรื่องความเป็นส่วนตัวเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องมีอยู่โดยธรรมชาติ โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่า การตั้งหลักปักฐานของกลุ่มคนนั้นมีลักษณะการตั้งกลุ่มบ้านเรือนให้ห่างกันเพื่อสร้างขอบเขตและหลีกเลี่ยงการปะทะกันเพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของอลัน เวสติน (Alan Westin) ที่กล่าวถึงความเป็นส่วนตัวของสัตว์โดยธรรมชาติว่าต้องการพื้นที่ส่วนตัวเพื่อความอยู่ดีมีสุขและบางครั้งก็ต้องการเข้ากลุ่มเล็ก ๆ เพื่อความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากขึ้น⁴⁷ โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ได้มีการบัญญัติรับรองถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว (The Rights to Privacy) เอาไว้ในข้อ 12 บัญญัติว่า “การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การส่งข่าวสาร หรือจะถูกกลบหลูในเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการกลบหลูดังกล่าวนี้ด้วย”

⁴⁵ เห่งอ้าง, น. 33-34.

⁴⁶ เห่งอ้าง, น. 34.

⁴⁷ เห่งอ้าง, น. 17.

ดังนั้น จึงถือได้ว่าการคุ้มครองในสิทธิส่วนบุคคลนั้น เป็นหลักการคุ้มครองสิทธิประเภทหนึ่งที่น่ามาอารยประเทศให้ความสำคัญและรับรองสิทธิดังกล่าวเอาไว้อย่างเป็นสากล อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าสาขากฎหมายเป็นเพียงแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศต่าง ๆ เท่านั้น ปรากฏว่าสาขากฎหมายไม่ใช่ข้อตกลงระหว่างประเทศที่จะมีผลผูกพันทางกฎหมายกับรัฐสมาชิก ดังนั้น สหประชาชาติจึงได้หาแนวทางที่จะทำให้การรับรองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นสิทธิตามกฎหมายและผูกพันรัฐภาคี โดยการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อเป็นการส่งเสริมแนวทางการรับรองสิทธิมนุษยชนและให้สิทธิดังกล่าวมีผลผูกพันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศต่อรัฐภาคีทุกรัฐ ซึ่งข้อตกลงที่สหประชาชาติได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามแนวทางปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่สำหรับข้อตกลงที่เกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่ชัดเจนนั้น ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองว่า

“1. บุคคลจะถูกสอดแทรกในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถานหรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการ หรือมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่ และจะถูกหลบหลู่เกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่ได้เช่นกัน

2. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอดหรือการหลบหลู่เช่นว่านั้น”

สำหรับประเทศไทยนั้นได้เป็นภาคีสมาชิกของสหประชาชาติและได้ยอมรับในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ดังนั้น จึงถือได้ว่าประเทศไทยเองก็ได้ยอมรับในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ ประเทศไทยเองยังได้นำเอาแนวทางการรับรองคุ้มครองสิทธิดังกล่าวมาบัญญัติให้ชัดเจนเป็นกฎหมายภายในด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองสิทธิส่วนบุคคลเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 32 ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของไทยได้มีการรับรองสิทธิของบุคคลไม่ว่าจะเป็นสิทธิของบุคคลในครอบครัว สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง และสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้เพิ่มเติมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อไม่ให้ผู้ใดนำไปเผยแพร่หรือ

นำไปใช้โดยมิชอบอันก่อให้เกิดความเสียหาย เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากบุคคลเจ้าของข้อมูล หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ⁴⁸ ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลต่าง ๆ ของบุคคลอันเป็นสิทธิใน ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy) ประเภทหนึ่งในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลนี้ อาจเทียบเคียงนิยามได้จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งได้มีการรับรองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้ด้วยได้มี การให้คำนิยามของคำว่า “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” ในมาตรา 4 มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.2540 บัญญัติว่า “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หมายความว่า ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะทางการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติ อาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะ อื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แฝงบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้ หมายความว่ารวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ถึงแก่กรรมแล้วด้วย” กล่าวคือ ข้อมูล ข่าวสารส่วนบุคคลนั้น หมายถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะทางการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน ข้อมูลต่าง ๆ อัน สามารถทำให้ระบุตัวบุคคลได้ ดังนั้น หากข้อมูลใดที่สามารถบอกได้ว่าเจ้าของข้อมูลเป็นใครย่อมเป็น ข้อมูลส่วนบุคคล ที่บุคคลอื่นต้องเคารพ ไม่ล่วงละเมิดโดยไม่ได้รับความยินยอม ส่วนการจะพิจารณา ว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลส่วนตัวหรือไม่ต้องพิจารณาจากจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นประกอบกับมาตรฐาน ความรู้สึกของวิญญูชน หรือคนปกติทั่วไปว่าข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ โดยพิจารณา ประกอบเงื่อนไขที่ว่าข้อมูลนั้นจะต้องระบุชี้ตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลได้ด้วย

ดังนั้น “ข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคล” เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง เนื่องจาก ข้อมูลดีเอ็นเอเป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าสามารถนำไปใช้เพื่อพิสูจน์บุคคลได้อย่าง แม่นยำและมีประสิทธิภาพ เมื่อตรวจสอบข้อมูลดีเอ็นเอแล้วย่อมสามารถทำให้ทราบได้ว่าบุคคลผู้เป็น เจ้าของดีเอ็นเอดังกล่าวเป็นใคร นอกจากนี้ ข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลยังถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็น ความลับอีกด้วยเพราะแม้ว่าดีเอ็นเอจะเป็นสิ่งที่หลุดออกจากร่างกายของทุกคนตลอดเวลาแต่ข้อมูล ต่าง ๆ จำนวนมากที่อยู่ในดีเอ็นเอของบุคคลนี้จะต้องมีการตรวจวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ อย่างล้าลึกเพื่อที่จะให้ได้ซึ่งข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายซึ่งบุคคล โดยทั่วไปที่ปราศจากความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะและทรัพยากรที่ใช้ในการตรวจวิเคราะห์ลาย พิมพ์ดีเอ็นเอ ย่อมไม่สามารถเก็บดีเอ็นเอหรือรับรู้ข้อมูลจากดีเอ็นเอของบุคคลอื่นได้ ดังนั้น ข้อมูล

⁴⁸ เฟ็งอ้าง, น. 17-18.

ส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อนนี้ จะไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณชนได้หากปราศจากการตรวจวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย⁴⁹ หรืออาจกล่าวได้ว่าบุคคลผู้เป็นเจ้าของดีเอ็นเอ ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าข้อมูลดีเอ็นเอของตนมีลักษณะอย่างไร หากปราศจากความรู้ความเชี่ยวชาญและการตรวจสอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งข้อมูลดีเอ็นเอนี้เองสามารถให้รายละเอียดต่าง ๆ ในเชิงลึกเกี่ยวกับบุคคลผู้เป็นเจ้าของดีเอ็นเอได้อาทิ เป็นลักษณะความโน้มเอียงทางดีเอ็นเอต่อการเป็นอาชญากร อัตราเสี่ยงต่อการเป็นโรคทางดีเอ็นเอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลดีเอ็นเอของคุณสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ตัวอาชญากรและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอันเป็นประโยชน์ของรัฐในการควบคุมและปราบปรามอาชญากร

เนื่องจากความสามารถในการพิสูจน์ตัวบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพด้วยดีเอ็นเอนี้เอง ทำให้หลายประเทศนำประโยชน์ของข้อมูลดีเอ็นเอของคุณมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมจนได้มีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดีเอ็นเอของผู้กระทำผิดอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต หากผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดซ้ำอีก ก็ช่วยให้รัฐสามารถนำข้อมูลดีเอ็นเอไปเปรียบเทียบกับพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดนั้นมาลงโทษได้รวดเร็วกว่าขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอของคุณอันกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของคุณแล้ว การที่รัฐเก็บรักษาและบันทึกผลข้อมูลดีเอ็นเอของคุณไว้ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินั้น ย่อมกระทบกับสิทธิอีกประการหนึ่งของบุคคล คือ สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับซึ่งเป็นสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right of Privacy) ประเภทหนึ่งของบุคคลอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่บรรดารัฐเสรีประชาธิปไตยบัญญัติรับรองคุ้มครองให้แก่ราษฎรของรัฐนั้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลไม่ให้ถูกล่วงละเมิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

โดยหลักแล้วข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่เจ้าของข้อมูลเท่านั้นที่รู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับซึ่งบุคคลทั่วไปย่อมหวงแหนไว้ไม่ต้องการให้บุคคลใดทราบ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงไม่ควรเก็บข้อมูลข่าวสารของคุณ เว้นแต่จะเกี่ยวข้องและจำเป็นกับการดำเนินงานของหน่วยงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เท่านั้น เนื่องจากการดำเนินงานของรัฐเป็นสิ่งที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งโดยหลักแล้วย่อมมีความสำคัญมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวของคุณใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐย่อมมีอำนาจจัดเก็บหรือมีไว้ซึ่งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐต้องจัดเก็บเพียงเท่าที่เกี่ยวข้อและ

⁴⁹ เฟ็งอ้าง, น. 18-19.

จำเป็นต้องใช้เท่านั้น ซึ่งการค้นพบการถอดรหัสดีเอ็นเอมนุษย์ทำให้ขอบเขตของข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลขยายกว้างขึ้นและเป็นที่น่าสนใจ ทำให้เรารู้ว่ามนุษย์เองถือว่าเป็นข่าวสารที่มีชีวิต สิ่งที่หลุดออกจากตัวหรือจากส่วนหนึ่งส่วนใดในร่างกายมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเล็บ เส้นผม ขันนื้อเยื่อ เลือด หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายล้วนบอกถึงความเป็นตัวตนของคุณคนได้ทั้งสิ้น กล่าวคือ ข้อมูลทางดีเอ็นเอของมนุษย์ที่เป็นตัวชี้ลักษณะทางดีเอ็นเอของมนุษย์ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในตัวมนุษย์อันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล แสดงถึงโครงสร้างของร่างกายของมนุษย์แต่ละคนได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและละเอียดอ่อนที่สุดสำหรับชีวิตมนุษย์⁵⁰ ซึ่งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเหล่านี้ ย่อมต้องได้รับความคุ้มครองในมาตรฐานที่สูงกว่าข้อมูลข่าวสารทั่วไป ซึ่งได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของรัฐ และรัฐจะต้องสร้างหลักประกันให้แก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดีเอ็นเอว่าข้อมูลดังกล่าวที่รัฐจัดเก็บและครอบครองนั้น จะได้รับความคุ้มครองโดยการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในระบบที่มีการรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานสากล ตลอดจนกำหนดตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของหน้าที่รัฐที่มีอำนาจเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวอย่างชัดเจนด้วย

ดังในกฎหมายต่างประเทศที่มีการให้อำนาจรัฐในการจัดเก็บ รักษาข้อมูลดีเอ็นเอในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศนั้น ๆ เช่น ในประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาข้อมูลดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะ และกำหนดตัวบุคคลผู้มีอำนาจเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอดังกล่าวได้อย่างจำกัด หรือในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดให้มีการเก็บรักษาข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลจะต้องเป็นระบบที่มีการรักษาความปลอดภัยสูงสุด การเข้าถึงและการส่งต่อข้อมูลดีเอ็นเอไปยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจะกระทำต่อเมื่อมีการเข้ารหัสโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น ซึ่งการกำหนดมาตรฐานในการเก็บรักษาและเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐดังกล่าว สามารถให้หลักประกันแก่เจ้าของข้อมูลดีเอ็นเอว่าข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการดูแลรักษาด้วยความปลอดภัยสูงสุดจากรัฐ

แม้สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลนี้ จะเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มีความสำคัญและได้รับการรับรองคุ้มครองไว้ตามรัฐธรรมนูญ แต่การรับรองคุ้มครองสิทธิดังกล่าวมิได้ปราศจากข้อจำกัดหรือเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างสมบูรณ์ไม่ เนื่องจากโดยสภาพแห่งสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลจัดว่าเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองในลักษณะสัมพัทธ์ (Relative) ไม่มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยในโลกนี้ที่รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเอาไว้อย่างสมบูรณ์ (Absolute) โดยปราศจาก

⁵⁰ เฟ็งอ้าง, น. 20.

เงื่อนไขข้อจำกัดใด ซึ่งตามทฤษฎีแล้ว สิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมถูกจำกัดได้ สองกรณีที่สำคัญ คือ กรณีแรก เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์มหาชน (Public Interest) กล่าวคือ สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับนี้ เป็นสิทธิที่อาจถูกจำกัดได้โดยเงื่อนไขของกฎหมาย และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแล้ว สิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวที่เป็นความลับนั้น เป็นสิทธิที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายพิเศษ หมายความว่า การจำกัดหรือการแทรกแซงสิทธิประชาชนในส่วนนี้ จะทำได้ยากกว่ากรณีทั่วไป เพียงบทกฎหมายทั่วไปจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้รัฐหรือบุคคลใดเข้าไปแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคลในข้อมูลข่าวสารส่วนตัวที่เป็นความลับได้ ดังนั้น นอกจากจะต้องมีบทกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้ว การใช้อำนาจตามกฎหมายนั้น จะต้องผูกพันอยู่กับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งด้วย⁵¹ เช่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น ดังนั้น ข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลซึ่งอยู่ในความครอบครองของรัฐ จึงอาจถูกนำไปเปิดเผยได้ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในการสืบหาอาชญากรรมและความมั่นคงของรัฐ

แม้ข้อมูลทางดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิดอาญาที่ถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานราชการและอาจถูกนำไปเปิดเผยได้ด้วยวัตถุประสงค์บางประการ แต่บุคคลไม่ควรถูกบังคับให้หยิบบันทึกข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนดังกล่าวให้แก่รัฐหากปราศจากมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลดังกล่าวที่เหมาะสมและเป็น การจำกัดอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องให้หลักประกันว่าข้อมูลทางดีเอ็นเอของบุคคลที่ถูกจัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินั้น จะสามารถนำมาใช้หรือเปิดเผยได้เฉพาะในเงื่อนไขที่กำหนดเพื่อประโยชน์ในกระบวนการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดอาญาและระบุตัวบุคคล ผู้กระทำความผิดอันเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ดังเช่น ในกฎหมายของประเทศอังกฤษซึ่งมีการกำหนดขอบเขตวัตถุประสงค์ในการเปิดเผยข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลให้สามารถกระทำ ได้เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิด หรือเพื่อประโยชน์ในการฟ้องร้องดำเนินคดีเท่านั้น ดังนั้น หากเป็นการเปิดเผยข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคล ด้วยวัตถุประสงค์อื่น นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐไว้ ย่อมไม่สามารถกระทำได้โดยเด็ดขาด

⁵¹ เฟ็งอ้าง, น. 21.

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลดีเอ็นเอซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ โดยการกำหนดเป็นความลับทางอาญา กรณีที่มีการเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอโดยปราศจากอำนาจ หรือนำข้อมูลดังกล่าวไปเปิดเผยผิดวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย เช่น กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายแห่งสหพันธรัฐกำหนดความลับทางอาญาของบุคคลทั่วไป หรือเจ้าหน้าที่ที่เข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอในฐานะข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติโดยปราศจากอำนาจ หรือนำข้อมูลของดังกล่าวไปเปิดเผยแก่ผู้อื่นที่ไม่มีสิทธิเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้น ตลอดจนการนำข้อมูลไปเปิดเผยนอกวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงควรมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดต่อข้อมูลผู้อื่นโดยพฤติการณ์เช่นว่านั้น โดยกำหนดเป็นโทษจำคุกและโทษปรับด้วย ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรการการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลอย่างครอบคลุมทั้งในเชิงป้องกันและเยียวยา

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

การศึกษามาตรการทางกฎหมายเป็นการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอและหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของทั้ง 4 ประเทศ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอนี้ เป็นการศึกษากฎหมายในเชิงกว้าง เพื่อให้พอทราบว่าแต่ละประเทศนำกฎหมายมาใช้ประโยชน์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอในคดีอาญามากน้อยเพียงใด และแต่ละฉบับมีสาระสำคัญอย่างไร โดยในประเทศอังกฤษมีกฎหมายรองรับการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมอาญามากกว่า 8 ฉบับ ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการนำดีเอ็นเอมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีกว่า 3 ฉบับ สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีการออกกฎหมายรองรับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ (ROUX-KEMP, 2018) แต่มีการจัดเก็บในรูปแบบดัชนีข้อมูล ส่วนประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ และอื่น ๆ โดยแต่ละประเทศมีมาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประเทศอังกฤษ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 ประเทศอังกฤษมีการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมรุนแรง โดยอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจร้องขอให้แพทย์จัดเก็บตัวอย่างเลือด สำหรับใช้ทดสอบดีเอ็นเอ โดยอาศัยความยินยอมจากผู้ถูกจัดเก็บตัวอย่าง โดยในประเทศอังกฤษมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บดีเอ็นเอ ดังนี้

1.1.1 กฎหมาย *The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)* ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นรากฐานแห่งอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคล และขยายหลักเกณฑ์การจัดเก็บให้แก่กฎหมายฉบับอื่น ๆ เห็นได้จากต่อมาในปี ค.ศ. 1993 ได้มีการจัดทำ

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อนิติวิทยาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจแก่สาธารณชน เนื่องจากมีการดำเนินคดีกับบุคคลซึ่งไม่ได้กระทำความผิดเกิดขึ้น

1.1.2 กฎหมาย *Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA)*

กำหนดให้มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Database: NDNAD) จัดตั้งเมื่อ ค.ศ.1995 และกำหนดหลักเกณฑ์ในการรวบรวมตัวอย่างเนื้อเยื่อ โดยจำแนกประเภทใหม่ กำหนดให้ ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) และเยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Mouth Swab) เป็นประเภท Non-intimate และ กำหนดให้การเก็บตัวอย่างประเภท Non-intimate สามารถจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บตัวอย่างได้โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากแพทย์และ อาจใช้กำลังในการจัดเก็บหากมีความจำเป็น เช่น จัดเก็บจากการชูดเยื่อบุในปากหรือการดิงผมเพื่อนำ รากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบค้นฐานข้อมูล เพื่อจับคู่ข้อมูลดีเอ็นเอ (DNA) และมีการเปลี่ยนหลักเกณฑ์ ประเภทของการกระทำความผิดจากความผิดรุนแรง (Serious Offence) ความผิดที่สามารถจับกุมได้ (Arrestable Offence) เป็น ความผิดที่สามารถบันทึกได้ (Recordable offence) รวมถึงในความผิดทั่วไปซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ต้องสงสัยได้ นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดว่า หากพบว่าบุคคลใดกระทำความผิด ข้อมูลของพวกเขาอาจถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูล และตัวอย่างนั้นจะถูกจัดเก็บไว้โดยไม่มีกำหนด และหากไม่มีการ จับกุมหรือปรากฏว่าไม่ได้กระทำความผิดข้อมูลและตัวอย่างนั้นจะถูกทำลาย

1.1.3 กฎหมาย *Criminal Procedure and Investigations Act 1996* ได้ขยาย

อำนาจของตำรวจในการสืบค้นข้อมูลครอบคลุมไปถึง Scotland, Northern Ireland, Jersey, Guernsey และ the Isle of Man

1.1.4 กฎหมาย *Criminal Evidence (Amendment) Act 1997* ยินยอมให้

สามารถจัดเก็บตัวอย่างประเภท Non-intimate จากบุคคลซึ่งถูกคุมขังและศาลมีคำพิพากษาว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ความรุนแรง หรือความผิดลักทรัพย์ ได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม สำหรับความผิดที่เกิดขึ้นก่อนมีการจัดทำ NDNAD เมื่อปี ค.ศ. 1995

1.1.5 กฎหมาย *Criminal Justice and Police Act 2001 (CJPA)* มีการปรับแก้

กฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) ยินยอมให้ทุกตัวอย่าง รวมถึงลายพิมพ์นิ้วมือ ซึ่งจัดเก็บจากสถานที่เกิดเหตุ ในประเทศอังกฤษ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ ยังคงเก็บ อยู่ในฐานข้อมูลต่อไปไม่มีกำหนด โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นพ้นจากการกระทำความผิดแล้วหรือไม่ รวมทั้งมีการปรับแก้ประเด็นอื่น คือ ยินยอมให้ตัวอย่างที่จัดเก็บจากผู้สมัครใจเก็บไว้ได้อย่างไม่มี กำหนดบนเงื่อนไขที่ว่าบุคคลนั้นมีอิสระในการให้ความยินยอม

1.1.6 กฎหมาย Criminal Justice and Police Act 2003, 2004, 2005 และ 2008 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัวอย่างประเภท Non-intimate จากผู้ถูกจับกุม ผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

1.1.7 กฎหมาย Crime and Security Act 2010 ได้มีการปรับแก้ระยะเวลาในการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์ จากที่เก็บไม่มีกำหนดเป็นจัดเก็บได้ไม่เกิน 6 ปี นับแต่ถูกจับกุม สำหรับรูปแบบดีเอ็นเอในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ของเอกชนจะต้องถูกทำลายภายใน 6 เดือน นับแต่วันจัดเก็บ

1.1.8 กฎหมาย Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) กำหนดว่าดีเอ็นเอของบุคคลจะต้องถูกทำลายตามหลักเกณฑ์การจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอหรือทำลายภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่จัดเก็บสำหรับรูปแบบดีเอ็นเอของผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่า กระทำความผิด รวมถึงกรณีเยาวชนถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดจะถูกจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด สำหรับในคดีความผิดลหุโทษ การกระทำความผิดเป็นครั้งแรก และเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งศาลพิพากษาจำคุกต่ำกว่า 5 ปี ให้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอไว้ได้ 5 ปี และสำหรับผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไว้ได้เฉพาะในกรณีกระทำความผิดร้ายแรง และจัดเก็บได้ 3 ปี และสามารถขอขยายได้อีก 2 ปี เมื่อได้รับความยินยอมจากศาลและหลักเกณฑ์นี้ ยังบังคับรวมไปถึงผู้ถูกจับกุมในคดีอุกฉกรรจ์ (ไม่รวมผู้ต้องสงสัย) สามารถจัดเก็บได้ 3 ปี และต้องได้รับความยินยอมจาก Biometrics Commissioner (McCartney, 2019)⁵²

1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ต้นปี ค.ศ. 1980 ประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มออกกฎหมายเพื่อเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำผิดที่ถูกพิพากษาลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศและอาชญากรรมรุนแรง ตัวอย่างที่เก็บได้จากผู้ต้องขัง จะถูกนำมาวิเคราะห์ และประวัติของผู้ต้องขังจะถูกบันทึกในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ในขณะเดียวกันที่ห้องปฏิบัติการทดลองของสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ได้ออกข้อแนะนำสำหรับการวิเคราะห์ดีเอ็นเอในห้องปฏิบัติการเพื่อใช้ประโยชน์ในงานนิติวิทยาศาสตร์⁵³ ซึ่งข้อแนะนำดังกล่าวได้เป็นมาตรฐานในการประกันการเก็บฐานข้อมูลดีเอ็นเออย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงได้ริเริ่มใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ดีเอ็นเอมากขึ้นในการสืบสวนและไต่สวนคดีอาญา ซึ่งได้ยอมรับการนำดีเอ็นเอ (DNA) มาปรับใช้ในฐานพยานหลักฐานในคดี เมื่อปี ค.ศ.1988 ในคดี Frye v. United State และ Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.

⁵² วิชา วิมลเศรษฐ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น.102-104.

⁵³ พลอยไพลิน บุญวัชศักดิ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น. 22.

โดยได้เริ่มใช้ในศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Courts) และนำมาใช้ในศาลระดับรัฐ (State Courts) ในที่สุด และในปี 1994 สภาคองเกรสได้ออกกฎหมายรับรองการสร้างฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้น ต่อมาในแต่ละรัฐก็ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการนำดีเอ็นเอ (DNA) มาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี (Webster Jr, 2000) ดังนี้

1.2.1 The DNA Identification Act, 1994 ยินยอมให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดโดยการจับกุมมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละรัฐ การจัดเก็บจากสถานที่เกิดเหตุ จัดเก็บจากร่างของมนุษย์ที่ไม่สามารถระบุพรรณมาได้ และจัดเก็บโดยความยินยอมจากญาติของผู้สูญหาย

1.2.2 The Justice for All Act, 2014 ยินยอมให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอของบุคคลที่ถูกฟ้องในคดีร้ายแรงไว้ในระบบดัชนีข้อมูล (National DNA Index System: NDIS) และมีการส่งข้อมูลเหล่านี้ไปจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

1.2.3 The Violence Against Woman Act, 2005 ยินยอมให้มีการนำเข้าข้อมูลของผู้ถูกจับกุมในระบบดัชนีข้อมูล (NDIS) และนำข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือแห่งชาติ กฎหมายฉบับนี้ยินยอมให้รัฐบาลสหพันธรัฐจัดเก็บและเก็บรักษาดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับในสหพันธรัฐและบุคคลที่ไม่ใช่ประชากรของสหรัฐรวมถึงประชากรของสหรัฐที่ถูกกักกันภายใต้อำนาจของสหพันธรัฐด้วย

การจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอในแต่ละรัฐของสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอของตนเอง โดยใน 49 รัฐ มีการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอในคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภท ยกเว้นรัฐ Idaho จัดเก็บจากคดีอุกฉกรรจ์ไม่ครบทุกประเภท ในปี ค.ศ.1990 FBI ได้สร้างฐานข้อมูล CODIS (Combined DNA Index System) เป็นโครงการนำร่องโดยความร่วมมือของ 14 มลรัฐ และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ของเอกชน สำหรับให้รัฐบาล มลรัฐ และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา จัดเก็บและเปรียบเทียบรูปแบบดีเอ็นเอ โดย CODIS ประกอบไปด้วยดัชนีสืบค้นที่หลากหลาย ได้แก่ ดัชนีผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) ดัชนีนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Index) ดัชนีผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) ดัชนีผู้สูญหาย (Missing Person Index) ดัชนีศพนิรนาม (Unidentified Human Remain Index) และดัชนีข้อมูลทางชีวภาพของญาติ ผู้เสียหาย (Biological Relatives of Missing Person Index) โดย Convicted Offender Index จะประกอบไปด้วยรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิดอาญา Forensic Index ประกอบด้วย รูปแบบดีเอ็นเอที่เป็นพยานหลักฐานซึ่งพบในที่เกิดเหตุ เมื่อพบพยานหลักฐานดีเอ็นเอในที่เกิดเหตุและพนักงานสอบสวนไม่พบตัวผู้ต้องสงสัยจะนำพยานหลักฐานดีเอ็นเอไปสืบค้นใน Convicted Offender Index ถ้าข้อมูลจับคู่กันได้ก็จะสามารถระบุตัวผู้ต้องสงสัยได้ แต่ถ้าไม่สามารถจับคู่ข้อมูลกันได้ รูปแบบดีเอ็นเอ

เอตังกล่าวจะถูกนำไปสืบค้นใน Forensic Index ถ้าข้อมูลจับคู่กันได้ก็สามารถบ่งชี้ตัวผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมดังกล่าวได้

จากการสืบค้นข้อมูลพบว่าใน 38 รัฐของสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดขั้นตอนเกี่ยวกับการลบสำเนาแบบดีเอ็นเอ โดยดีเอ็นเอและข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้จะถูกนำออกจากระบบเมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิด และใน 33 รัฐ ไม่มีกระบวนการลบสำเนาข้อมูลโดยอัตโนมัติ โดยให้ผู้ที่ถูกตัดสินว่าไม่ได้กระทำความผิดต้องยื่นคำขอให้มีการลบสำเนาข้อมูลที่เกิดขึ้นของตนเอง นอกจากนี้ หากข้อมูลที่เก็บไว้ไม่ได้ถูกนำไปใช้ให้จัดเก็บข้อมูลไว้ได้ไม่เกิน 35 ปี ในส่วนของ การเข้าถึงข้อมูลจะมีการกำกับดูแลโดยรัฐบาลกลาง (Federal Law) โดยในแต่ละรัฐที่เข้าร่วมจะต้องลงนาม MOU กับห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ของ FBI เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และต้องถือปฏิบัติตาม Federal DNA Identification Act เป็นหลักสำหรับหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมาย ได้แก่ สำนักงานสืบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) สถาบันยุติธรรมแห่งชาติ (NIJ) สำนักงานความช่วยเหลือด้านยุติธรรม (BJA) สถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีแห่งชาติ (NIST) สถาบันพยาธิวิทยากองทัพ (AFIP) ห้องปฏิบัติการกองทัพกลางฮาวาย (CILHI) และห้องปฏิบัติการการสอบสวนทางอาญากองทัพ (USACIL)

1.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน

ในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เนื่องจากรัฐบาลจีนเล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอจึงตั้งเป้าหมายการจัดเก็บจากประชากรในประเทศที่ไม่จำแนกประเภทความผิดใด และเก็บโดยปราศจากความยินยอม ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อมูลดีเอ็นเอจำนวนมหาศาล อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเอ รัฐบาลจีนจึงได้จัดทำเป็นดัชนีข้อมูลจำแนกประเภทข้อมูลการจัดเก็บ โดยไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิเสรีภาพและความเป็นส่วนตัวจากการจัดเก็บและนำไปใช้⁵⁴

1.4 ประเทศไทย

ประเทศไทยมีการพัฒนาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย นักโทษ ในเรือนจำต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อใช้สำหรับจัดทำฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Database) ในอนาคตรวมทั้งจะได้ดำเนินการจัดสร้างระบบที่สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากวัตถุพยานทางคดีในสถานที่เกิดเหตุกับฐานข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา ผู้ต้องขังและนักโทษ เพื่อประโยชน์ในการสืบหาผู้กระทำความผิดและป้องปรามผู้ที่กระทำความผิดไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ โดยในปี พ.ศ. 2555 สถาบันนิติ

⁵⁴ วิภู วัฒนเศรษฐ, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น.122.

วิทยาศาสตร์ ได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation: FBI) เพื่อใช้ระบบฐานข้อมูลร่วมกันผ่านระบบ CODIS Combine DNA Index System โดยติดตั้งและนำระบบ CODIS มาใช้ในปี พ.ศ. 2556 และในปัจจุบัน สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอภายในฐานข้อมูลดีเอ็นเอทางนิติวิทยาศาสตร์ ประมาณ 159,930 รายการ สามารถตรวจเปรียบเทียบรูปแบบดีเอ็นเอ (matching) ได้แล้ว ประมาณ 2,036 รายการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคลี่คลายคดีในชั้นศาลจนสามารถนำผู้ต้องหา มาตัดสินรับโทษตามกระบวนการยุติธรรม

1.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา 26 การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือ เสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ

ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม

(2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดข้อขัดแย้งและความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก

1.4.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 131/1 ระบุว่า ในกรณีที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

มาตรา 226 ระบุว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่ไม่ได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อหลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ว่าด้วยการสืบพยาน

มาตรา 238 ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้

ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 241 สิ่งใดใช้เป็นพยานวัตถุต้องนำมาศาล

ในกรณีที่น่ามาไม่ได้ ให้ศาลไปตรวจจดยางานยังที่ที่พยานวัตถุอยู่น้อยตามเวลา และวิธีซึ่งศาลเห็นสมควรตามลักษณะแห่งพยาน

มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษา ลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่ง ความสงสัยนั้นให้จำเลย

มาตรา 243 ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความชำนาญพิเศษ ในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็น ของเขานั้น อาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาอาจเป็น พยานในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น ๆ

ศาลจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความ ประกอบหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่คู่ความทราบล่วงหน้า ไม่น้อยกว่าสามวัน ก่อนเบิกความ

มาตรา 244/1 ระบุว่า ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความ จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่มีการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง ดีเอ็นเอหรือส่วนประกอบของ ร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีคำสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะ กระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และคู่ความหรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือกระทำการปัดป้องขัดขวางมิให้บุคคล ที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไป ตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อาจ ทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีก หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากมีการ เน้นซ้ำกว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้า พยานหลักฐานนั้นจะ สูญเสียไปหรือยากแก่การตรวจพิสูจน์ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควรศาล อาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสองได้ทันทีโดยไม่ จำต้องรอให้ถึงกำหนดวันสืบพยานตามปกติ

1.4.3 พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“การให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์” หมายความว่า การให้บริการตรวจพิสูจน์ให้ทราบความจริงโดยนำหลักวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ และการแพทย์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมหรือเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใด

“ข้อมูล” หมายความว่า ข้อมูลที่ได้มาจากการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ มาตรา 5 ระบุว่า ให้สถาบันมีหน้าที่ในการให้บริการและส่งเสริมงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยให้รวมถึงงานดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ช่วยเหลือและสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาตามที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายร้องขอ

(2) ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การอำนวยความสะดวกยุติธรรม และการทะเบียนราษฎร ตามที่เจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องร้องขอ

(3) ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกยุติธรรม แก่เด็กและเยาวชนตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงร้องขอ

(4) ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอ ในกรณีที่เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ ตรวจซ้ำได้ต่อเมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

(5) ส่งเสริมและพัฒนาการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของภาคเอกชน

(6) ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ และภาคเอกชน ในการพัฒนางาน ด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

(7) ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นของรัฐในการวิจัยและพัฒนาเพื่อกำหนดค่าพื้นฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

มาตรา 9 การเปิดเผยข้อมูล ให้กระทำได้เฉพาะแก่ผู้ร้องขอรับบริการด้านนิติวิทยาศาสตร์เท่านั้น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด เว้นแต่เป็นการเปิดเผยข้อมูลตามคำสั่งศาลหรือเปิดเผยข้อมูลตามมติของคณะกรรมการเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

มาตรา 10 ให้มีคณะกรรมการกำกับการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์ เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายกแพทยสภา ผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการ

ให้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของสถาบันจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านนิติวิทยาศาสตร์ ด้านกฎหมาย และด้านการสอบสวนที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการอย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

มาตรา 15 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดมาตรฐานการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของสถาบัน
- (2) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ในกรณีมีการร้องขอตามมาตรา 5 (1) (2) (3) และ (4) ที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- (3) กำหนดขอบเขตของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในการขอรับบริการ ด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามมาตรา 5 (2) และ (4) ทั้งนี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- (4) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของสถาบัน และหลักเกณฑ์และวิธีการงดหรือลดค่าธรรมเนียมการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของสถาบัน
- (5) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บรักษาและทำลายข้อมูล
- (6) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูล
- (7) กำหนดแนวทางในการส่งเสริมการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ภาคเอกชน รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านนิติวิทยาศาสตร์กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน
- (8) ออกระเบียบกำหนดอัตราค่าตอบแทนวิชาชีพในการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ของเจ้าหน้าที่ของสถาบัน

1.4.4 ข้อบังคับคณะกรรมการกำกับการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บรักษาและทำลายข้อมูล พ.ศ. 2560

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้ “ข้อมูล” หมายความว่า ข้อมูลที่ได้มาจากการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มตั้งแต่การรับคำร้องขอรับบริการจากผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ไปจนถึงกระบวนการออกรายงานผลการตรวจพิสูจน์แต่ไม่รวมวัตถุประสงค์ของการส่งตรวจ

ข้อ 6 เมื่อสถาบันได้รับคำร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ให้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริง พร้อมพยานหลักฐานที่ขอให้ตรวจ และจัดส่งสิ่งส่งตรวจดังกล่าวให้กับสำนักหรือกองหรือกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตรวจพิสูจน์ตามที่ได้ร้องขอ และให้การเก็บรักษาข้อมูลซึ่งอยู่ระหว่างการรับคำร้อง การบันทึก ส่งมอบและการปฏิบัติการตรวจพิสูจน์อยู่ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสำนักหรือกอง หรือหัวหน้ากลุ่มงานนั้น

ข้อ 7 การเก็บรักษาข้อมูลตามข้อ 6 ที่อยู่ระหว่างปฏิบัติงานการให้บริการตรวจพิสูจน์ ให้เจ้าหน้าที่สถาบันที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักหรือกองหรือหัวหน้ากลุ่มงานให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูล โดยให้อยู่ในการกำกับดูแลของหัวหน้ากลุ่มงานหรือผู้อำนวยการกองหรือสำนัก แล้วแต่กรณี

ข้อ 8 เมื่อมีการปฏิบัติงานตามข้อ 7 เสร็จแล้ว ให้อออกรายงานผลการตรวจพิสูจน์ 2 ฉบับ สำหรับผู้ร้องขอรับบริการและสำหรับสถาบันจัดเก็บ ทั้งนี้ ให้ผู้อำนวยการกองหรือสำนัก หรือหัวหน้ากลุ่มงาน แล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบในการนำส่งข้อมูลให้ศูนย์ข้อมูลกลางโดยพลัน เพื่อดำเนินการจัดเก็บและบันทึกลงในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ผู้อำนวยการจัดทำศูนย์ข้อมูลกลางการให้บริการนิติวิทยาศาสตร์ในสถาบันทำหน้าที่บริหารจัดการดูแลและเก็บรักษาข้อมูลตามวรรคหนึ่งหรือหน้าที่อื่นใดตามที่เห็นสมควร และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ สถาบันเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาและปฏิบัติหน้าที่ตามที่ผู้อำนวยการมอบหมาย

ข้อ 9 ระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นเอกสารให้เก็บไว้เป็นระยะเวลา 20 ปี นับแต่วันที่ได้อออกรายงานในการตรวจพิสูจน์ให้กับผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์

ข้อ 10 การเก็บรักษาข้อมูลที่ได้นำมาบันทึกในระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ให้เก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรฐานสากล

ข้อ 11 หลังจากสิ้นปีปฏิทินให้ศูนย์ข้อมูลกลางผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูลตามข้อ 8 สืบค้นข้อมูลที่เป็นเอกสารครบกำหนดอายุการเก็บรักษาภายในกำหนด 60 วัน แล้วจัดทำบัญชีข้อมูล ขอลำลายและรายงานให้คณะกรรมการพิจารณาทำลายข้อมูลตามข้อ 12 ทราบ

ข้อ 15 ให้คณะกรรมการทำลายข้อมูลดำเนินการทำลายข้อมูลด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ฉีกหรือย่อยโดยใช้เครื่องย่อยเอกสารจนไม่สามารถอ่านหรือจดทำข้อความในเอกสารได้

(2) แปรสภาพเอกสารด้วยวิธีอื่น วิธีการทำลายเอกสารจะต้องให้เอกสารที่ทำลายนั้นไม่สามารถประกอบเพื่ออ่านเป็นเรื่องได้

1.4.5 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA Thailand)

มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่

(1) การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อกิจกรรมในครอบครัวของบุคคลนั้นเท่านั้น

(2) การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางการคลังของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นิติวิทยาศาสตร์ หรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

(3) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้ เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

(4) สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา รวมถึงคณะกรรมการการเลือกตั้งที่แต่งตั้งโดยสภาดังกล่าวซึ่งเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วแต่กรณี

(5) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(6) การดำเนินการกับข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิกตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใดทำนองเดียวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง (2) (3) (4) (5) และ (6) และผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานที่ได้รับยกเว้นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสอง ต้องจัดให้มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย

มาตรา 26 ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใด ซึ่งกระทบต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในทำนองเดียวกันตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยไม่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

(1) เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคลซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถให้ความยินยอมได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม

(2) เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีการคุ้มครองที่เหมาะสมของมูลนิธิ สมาคมหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเมือง ศาสนา ปรัชญา หรือสหภาพแรงงานให้แก่สมาชิก ผู้ซึ่งเคยเป็นสมาชิก หรือผู้ซึ่งมีการติดต่ออย่างสม่ำเสมอกับมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยไม่ได้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นออกไปภายนอกมูลนิธิสมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนั้น

(3) เป็นข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะด้วยความยินยอมโดยชัดแจ้งของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(4) เป็นการจำเป็นเพื่อการก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(5) เป็นการจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ

(ก) เวชศาสตร์ป้องกันหรืออาชีวเวชศาสตร์ การประเมินความสามารถในการทำงานของลูกจ้าง การวินิจฉัยโรคทางการแพทย์ การให้บริการด้านสุขภาพหรือด้านสังคม การรักษาทางการแพทย์ การจัดการด้านสุขภาพ หรือระบบและการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่ใช่การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อมูลส่วนบุคคลนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือผู้มีหน้าที่รักษาข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไว้เป็นความลับตามกฎหมาย ต้องเป็นการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลกับผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์

(ข) ประโยชน์สาธารณะด้านการสาธารณสุข เช่น การป้องกันด้านสุขภาพจากโรคติดต่ออันตรายหรือโรคระบาดที่อาจติดต่อหรือแพร่เข้ามาในราชอาณาจักร หรือการควบคุม

มาตรฐานหรือคุณภาพของยา เวชภัณฑ์ หรือเครื่องมือแพทย์ ซึ่งได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมและ
เจาะจงเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะการรักษาความลับของ
ข้อมูลส่วนบุคคลตามหน้าที่หรือตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

(ค) การคุ้มครองแรงงาน การประกันสังคม หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
สวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของผู้มีสิทธิตามกฎหมาย การคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ หรือ
การคุ้มครองทางสังคมซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติตามสิทธิหรือ
หน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสม
เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(ง) การศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือสถิติ หรือประโยชน์
สาธารณะอื่น ทั้งนี้ ต้องกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และได้จัด
ให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล
ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(จ) ประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ โดยได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อ
คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลข้อมูลชีวภาพตามวรรคหนึ่งให้
หมายถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกิดจากการใช้เทคนิคหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการนำลักษณะเด่นทาง
กายภาพหรือทางพฤติกรรมของบุคคลมาใช้ทำให้สามารถยืนยันตัวตนของบุคคลนั้นที่ไม่เหมือนกับ
บุคคลอื่นได้ เช่น ข้อมูลภาพจำลองใบหน้า ข้อมูลจำลองม่านตา หรือข้อมูลจำลองลายนิ้วมือในกรณี
เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมต้องกระทำภายใต้การควบคุมของ
หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือได้จัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตาม
หลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2. อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ

การจัดเก็บดีเอ็นเอถือเป็นการล่วงล้ำสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นสิทธิส่วนบุคคล หาก
กฎหมายไม่บัญญัติให้อำนาจไว้ เจ้าหน้าที่รัฐย่อมไม่อาจกระทำได้ การให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอในแต่
ประเทศแตกต่างกันไป บางประเทศจำแนกอำนาจจัดเก็บตามประเภทความผิด บางประเทศจำแนก
ตามลักษณะการจัดเก็บ บางประเทศอาศัยหลักความยินยอม แต่บางประเทศขึ้นอยู่กับระบอบการ
ปกครองซึ่งให้อำนาจเด็ดขาดกับรัฐ ฯลฯ โดยอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอในแต่ละประเทศ มี
รายละเอียด ดังนี้

2.1 ประเทศอังกฤษ

กฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) บัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐนับตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ การเก็บรักษา การทำลายดีเอ็นเอ รวมทั้งแฟ้มข้อมูลการตรวจวิเคราะห์ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อขยายอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา และสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกดำเนินคดี หรือบุคคลที่มีรายงานตัวตามหมายเรียกของศาล หรือจากบุคคลที่ถูกปรับโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมาย The Criminal Justice and Public Order Act 1994 นอกจากนี้ ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลใน The Criminal Justice Act 2003 โดยกำหนดให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกจับในความผิด Recordable offence และถูกควบคุมตัวในสถานีตำรวจโดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลดังกล่าวจะถูกดำเนินคดีในภายหลัง

ในการจัดเก็บดีเอ็นเอ กฎหมายในประเทศอังกฤษบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจสั่งจัดเก็บและเป็นผู้มีอำนาจจัดเก็บ ดังนี้

2.1.1 ผู้มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บดีเอ็นเอ หากเป็นดีเอ็นเอในส่วนที่เป็น Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะต้องรูด้าเข้าไปในร่างกาย บุคคลผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนินการจัดเก็บตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) แต่ถ้าหากเป็นดีเอ็นเอในส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรูด้าเข้าไปในร่างกาย บุคคลผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ (Constable) ถ้าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) ได้มีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล

2.1.2 ผู้มีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอ การจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลโดยการตรวจเก็บเนื้อเยื่อจากช่องปาก (Buccal swap) ถือเป็นว่า การจัดเก็บส่วนประกอบของร่างกายประเภท Non-intimate sample ซึ่งเจ้าพนักงานสามารถจัดเก็บจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ให้ความยินยอมอย่างชัดแจ้ง (Appropriate consent) และเป็นลายลักษณ์อักษร (In writing) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าบุคคลนั้นอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นผู้ถูกจับ หรือเป็นผู้ถูกแจ้งข้อหาดำเนินคดีหรือเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างถูกคุมขังของศาลหรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญาทั่วไปซึ่งมีโทษจำคุก (Recordable offence) เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมได้ (PACE 1984) ทั้งนี้ ในการจัดเก็บดีเอ็นเอไม่ว่าจะ

เป็นประเภท Intimate Samples หรือ Non-Intimate Samples ก็ต้องกระทำโดยแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนหรือพยาบาลวิชาชีพแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตาม กฎหมาย Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) กำหนดหลักเกณฑ์ในการรวบรวมตัวอย่างเนื้อเยื่อ โดยจำแนกประเภทใหม่ กำหนดให้ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) และเยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Mouth Swab) เป็นประเภท Non-intimate และกำหนดให้การจับตัวอย่างประเภท Non-intimate สามารถจับเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับตัวอย่างได้โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากแพทย์และอาจใช้กำลังในการจับเก็บหากมีความจำเป็น เช่น จับเก็บจากการชูดเยื่อบุในปากหรือการดึงผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น⁵⁵

2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิกรณีที่มีการจับเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคล แม้ว่าการจับเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลถือว่าเป็นการใช้อำนาจในการค้นตัวบุคคลรูปแบบหนึ่งที่กระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ซึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 ก็ตาม แต่ต่อมาได้มีคำพิพากษาในคดี United States v. Mitchell ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการนำหลัก “การพิจารณาสภาพแวดล้อมทั้งหมด” มาพิจารณาเรื่องความได้สัดส่วนของการใช้อำนาจที่ล่วงล้ำเข้าไปกระทบกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลกับการรักษาประโยชน์ของรัฐ โดยในคดีนี้ศาลมีคำพิพากษาว่า การบังคับจับเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ถูกจับ เป็นการค้นที่สมเหตุสมผลและไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคล จึงทำให้กฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกานั้นให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับจับเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลได้ และหากบุคคลผู้ถูกจับเก็บดีเอ็นเอปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือ อัยการสูงสุด อธิบดีกรมราชทัณฑ์หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ อาจใช้อำนาจหรือมอบหมายให้มีการใช้อำนาจโดยวิธีการใด ๆ เท่าที่จำเป็น

วิธีการที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับจับเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลซึ่งยังไม่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในเขตอำนาจของกฎหมายสหพันธรัฐ จะต้องกระทำโดยการเช็ดจากเนื้อเยื่อข้างแก้ม (Buccal swab) ของบุคคลเท่านั้น และหากบุคคลผู้ถูกจับเก็บดีเอ็นเอปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือ อัยการสูงสุด อธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ อาจใช้อำนาจหรือมอบหมายให้มีการใช้อำนาจโดยวิธีการใด ๆ เท่าที่จำเป็นตามที่เห็นสมควร เพื่อให้สามารถดำเนินการบังคับการจับเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวได้และบุคคลนั้นอาจต้องรับโทษทางอาญาใน

⁵⁵ นันทก บุนนาค, ปัญหาทางกฎหมายในการจับเก็บและการเก็บรักษาดีเอ็นเอผู้ต้องขังในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2564), น. 49.

กรณีที่ถูกฟ้องไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐทำการจับกุมดีเอ็นเอ ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดลหุโทษระดับ Class A หรือ Class A Misdemeanor คือ ความผิดลหุโทษในระดับรุนแรงที่สุดโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และเป็นบุคคลที่จะถูกลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ อาจทำความตกลงกับหน่วยงานของมลรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนใด ๆ เพื่อจัดให้มีการดำเนินการบังคับจับกุมดีเอ็นเอตามกฎหมายได้เช่นกัน⁵⁶

กฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกาให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมตัวอย่างจากร่างกายของบุคคล ได้ตั้งแต่บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา และบุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา ได้แก่ บุคคลผู้ถูกจับ ผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดี ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดประเภท Qualifying Federal Offence บุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้อัยการสูงสุดหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ มีอำนาจดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลได้ นอกจากนี้ ยังให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์ดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ต้องขังซึ่งถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด Qualifying Federal Offence ได้ ด้วย หรือบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด Qualifying Federal Offence เมื่อบุคคลนั้นได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นผู้พ้นโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ โดยกฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยงานคุมประพฤติซึ่งรับผิดชอบในการควบคุมดูแลบุคคลนั้นดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวได้

นอกจากนี้ กฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกา (Federal law 42 U.S.C §14132 (a)) ได้ให้อำนาจสำนักงานสืบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ในการจัดการและเก็บฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลดีเอ็นเอจากตัวอย่าง (Samples) ที่เก็บได้จากบุคคลภายใต้กฎหมายที่อนุญาตให้เก็บได้และตัวอย่าง (Samples) ที่เก็บได้จากสถานที่เกิดเหตุ สามารถนำมาเปรียบเทียบกันและนำไปสู่การสืบสวนคดีอาญาได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ FBI เป็นผู้รับผิดชอบข้อมูลของผู้กระทำผิด (แต่บางประเทศอาจกำหนดให้มีหน่วยงานภายในที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนผู้กระทำผิดหลายหน่วยงาน หรืออาจมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ประเทศสหรัฐอเมริกานำระบบนี้มาใช้บังคับทั้งกับผู้กระทำผิดที่ถูกปล่อยตัวแล้วและที่ใกล้จะถึงกำหนดปล่อยตัวเพื่อลดความเสี่ยงที่นักโทษหรืออดีตนักโทษเหล่านี้จะหวาด

⁵⁶ เฟ็งฮ้าง, น. 66-67.

กลับมาก่อทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม มีบางประเทศไม่เห็นด้วยในการนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ประเทศในสหภาพยุโรป ยังคงคัดค้านการจัดเก็บดีเอ็นเอ (DNA) ผู้กระทำผิดเนื่องจากกังวลกับระยะเวลาของการจัดเก็บดีเอ็นเอ (DNA) ผู้กระทำผิดซึ่งหากมีผลตลอดชีวิตของผู้กระทำผิดอาจขัดกับกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอาจทำให้คนในสังคมยังคงมีทัศนคติในแง่ลบต่อผู้ที่เคยกระทำผิด และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างยากลำบาก แม้บุคคลเหล่านี้จะพ้นโทษมาแล้ว⁵⁷

2.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน

เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบกับเป็นประเทศที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ในระบอบเผด็จการ ซึ่งการรักษาความมั่นคงของผู้นำหรือคณะผู้นำมีความสำคัญมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนไม่สามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้นำได้อย่างเปิดเผย ต้องยกย่องอำนาจรัฐเหนือเสรีภาพของตน และปฏิบัติตามผู้นำอย่างเคร่งครัด จึงเป็นการก้าวก่ายสิทธิเสรีภาพและไม่ยอมรับความเสมอภาคของประชาชนด้วยรูปแบบการปกครองดังกล่าว จึงทำให้รัฐบาลจีนสามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนได้โดยปราศจากความยินยอม ที่ผ่านมามีการเร่งเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนจำนวนมากซึ่งเป็นการเก็บตามเป้าหมายและนโยบายของรัฐบาลจีน ตำรวจจีนได้เก็บตัวอย่างเลือดจากประชาชนมากกว่า 700 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายและเด็กผู้ชาย โดยตำรวจจีนอ้างว่าเพศชายมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากกว่า แต่เมื่อได้ทำการเก็บข้อมูลดีเอ็นเอที่ไม่เฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด แต่รวมถึงผู้บริสุทธิ์ และเด็กด้วย จึงอนุมานได้ว่ารัฐบาลจีนมีวัตถุประสงค์อื่นนอกจากการนำข้อมูลที่จัดเก็บไปใช้ในคดีอาญา⁵⁸

2.4 ประเทศไทย

บุคคลที่มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บดีเอ็นเอ และมีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

1) ในชั้นสืบสวนสอบสวนคดีอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอได้เฉพาะจากบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

⁵⁷พลอยไพลิน บุญธวัชศักดิ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น. 22.

⁵⁸ประชาไท, “จีนเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากประชากรหลายล้าน หวังนำมาสร้างรัฐสอดแนมขนานใหญ่”, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2566, <https://prachatai.com/journal/2020/06/88275>.

2) ในชั้นพิจารณาคดีในศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 244/1 ได้กำหนดให้ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอได้เฉพาะคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ยังระบุให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีอำนาจจัดเก็บ ในกรณีต่อไปนี้

- 1) กรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายร้องขอให้ช่วยเหลือและสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา
- 2) กรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจซ้ำได้ เมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกและเพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา

3. หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ

การจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญาในต่างประเทศมีประเด็นพิจารณาหลายประการ อาทิ ประเภทของบุคคลซึ่งเจ้าพนักงานมีอำนาจจัดเก็บที่จำแนกตามอัตราโทษ การกระทำผิดซ้ำ หรืออายุของผู้ถูกจัดเก็บ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านหลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บดีเอ็นเอก็จะมีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากการจัดเก็บดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายย่อมกระทบถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นานาอารยประเทศจึงนำหลักความยินยอมมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอ เช่น ในกรณีการจัดเก็บจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้กระทำความผิดแต่มีความเกี่ยวข้องกับคดีก็มีการกำหนดเงื่อนไขว่าบุคคลนั้นต้องให้ความยินยอมอย่างชัดแจ้ง (Appropriate consent) และเป็นลายลักษณ์อักษร (In writing) เท่านั้น แต่หากเป็นการเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา หรือผู้ต้องขัง กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษก็บัญญัติรองรับให้สามารถจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ขณะที่ประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 มีได้บัญญัติจำแนกประเภทของบุคคลที่ถูกจัดเก็บไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่บัญญัติแบบกว้างๆ ว่า “...หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้เสียหายหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี” นอกจากนี้ ในประเด็นที่

เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนยังต้องพิจารณาในเรื่องระยะเวลาการจับกุม และสิทธิในการขอทำลายอีก ด้วย ซึ่งประเทศไทยยังขาดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ยังไม่มีการจัดเก็บดีเอ็นเอและนำผลตรวจเข้าสู่ฐานข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาได้ซึ่งต่างจากนานาอารยประเทศ

ในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บแตกต่างกัน ประกอบด้วย ฐานความผิดในการจัดเก็บ ประเภทบุคคลที่ถูกจัดเก็บ และเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประเทศอังกฤษ

หลักเกณฑ์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลกฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984

3.1.1. ฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

ฐานความผิดที่เจ้าพนักงานรัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลตามกฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 ได้แก่ ความผิดประเภท Recordable offence หรือความผิดที่บันทึกได้ หมายถึง ความผิดใด ๆ ที่อยู่ภายใต้กฎหมายแห่งประเทศอังกฤษที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเก็บบันทึกไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยความผิดประเภท Recordable offence นี้ได้มีการแบ่งระดับความผิดออกเป็นสองระดับด้วยกัน คือ

1) ความผิด *Recordable offence* ที่เป็นความผิดร้ายแรง เรียกว่า *Qualifying Offence* ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน The Police and Criminal Evidence Act 1984 Section 65 (A)(2) เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยประมาท ความผิดฐานกักขังผู้อื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ความผิดฐานการลักพาตัวหรือจับกุมตัวเพื่อเรียกค่าไถ่ คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ และยังรวมถึงความผิดอื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น ความผิดฐานครอบครองอาวุธปืนโดยมีเจตนาที่จะให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน ค.ศ. 1968 ความผิดตามพระราชบัญญัติต่อต้านการก่อการร้าย ค.ศ. 2008 หรือความผิดการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติทาสยุคใหม่ ค.ศ. 2015 เป็นต้น

2) ความผิด *Recordable offence* ที่เป็นความผิดทั่วไป คือ ความผิดอื่น ๆ นอกจากที่บัญญัติไว้ในความผิดประเภทร้ายแรง *Qualifying offence* โดยความผิดประเภทนี้จะมีโทษปรับและปรากฏอยู่ในระเบียบของตำรวจแห่งชาติ The National Police Records (Recordable offences) Regulations 2000 ซึ่งเป็นระเบียบที่บัญญัติขึ้นมาตามข้อกำหนดภายใต้

มาตรา 27 แห่ง The Police and Criminal Evidence Act 1984 ซึ่งจะประกอบไปด้วยรายการฐานความผิดกว่า 50 ฐานความผิดด้วยกัน เช่น ความผิดฐานให้เครื่องดื่มที่ทำให้เกิดความมึนเมาแก่เด็กอายุต่ำกว่าห้าปี ความผิดฐานมีของมึนเมาในที่สาธารณะ ความผิดอันเกิดจากการสวมใส่ชุดเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยมีเจตนาหลอกลวง ความผิดในการเหยียดเชื้อชาติ ความผิดโดยแอบอ้างว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาชีพ หรือความผิดอันเกิดจากการชักชวนหญิงโดยมีวัตถุประสงค์ในการค้าประเวณี⁵⁹ เป็นต้น

3.1.2. บุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอ

บุคคลที่สามารถถูกจัดเก็บดีเอ็นเอในความผิดประเภท Recordable offence ซึ่งก่อนที่กฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 จะมีผลบังคับใช้ได้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ในครั้งแรกได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใน The Criminal Justice and Public Order Act 1994 เพื่ออำนาจให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถทำการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) บุคคลใด ๆ ที่ถูกดำเนินคดี หรือ
- 2) ผู้ที่มีรายงานตัวตามหมายเรียกของศาล หรือ
- 3) ผู้ที่ถูกปรับโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือ
- 4) ผู้ที่ถูกศาลมีคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด

ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลใน The Criminal Justice Act 2003 ซึ่งเป็นบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องอำนาจและหน้าที่ของตำรวจ และเกี่ยวกับการจัดการในตัวบุคคลผู้กระทำความผิด โดยให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลที่ถูกจับในความผิดประเภท Recordable offence โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัวในสถานตำรวจต่อมาบุคคลนั้นจะถูกดำเนินคดีในภายหลังหรือไม่⁶⁰ และจากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 นี้เอง จึงทำให้ปัจจุบันเจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุมในความผิด Recordable offence จะต้องให้ดีเอ็นเอของตนแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจากเดิมเจ้าหน้าที่รัฐจะสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกดำเนินคดีในความผิด Recordable offence มาแล้วเท่านั้น

3.1.3 เจ็อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

⁵⁹ นันทศักดิ์ บุนนาค, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58, น. 49-50.

⁶⁰ เพ็งอ้าง, น. 48.

ในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลโดยตรง จึงมีเงื่อนไขที่เป็นมาตรการในการคุ้มครองสิทธิบุคคลจากการจัดเก็บ ซึ่งเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวประเภทหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนข้อ 8 อย่างไรก็ตาม สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ไม่ได้รับการรับรองคุ้มครองอย่างเด็ดขาด และหากเจ้าหน้าที่รัฐสามารถพิสูจน์ได้ว่าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะและเป็นการกระทำที่จำเป็นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศโดยมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแล้ว การจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลแม้จะเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลก็ตาม แต่ก็ถือว่าการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐไม่เป็นการละเมิดต่อทบัญญัติในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนข้อ 8⁶¹ เนื่องจากเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายซึ่งให้อำนาจกระทำได้นั่นเอง

ตามกฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 กำหนดเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลโดยการแบ่งประเภทของดีเอ็นเอที่ได้จากร่างกายของบุคคลไว้เป็นสองประเภทด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็น Intimate Samples และส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแยกระดับในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ส่วนที่เป็น Intimate Samples หมายถึง ส่วนที่มีลักษณะต้องรูล้ำเข้าไปในร่างกาย เช่น เลือด อสุจิ หรือสารคัดหลั่งอื่น ๆ ที่ได้จากร่างกายบุคคล ปัสสาวะ หรือขนบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ เนื้อเยื่อที่ได้จากร่างกาย ยกเว้นเนื้อเยื่อที่ได้จากช่องปากและรอยประทับฟัน โดยการจัดเก็บดีเอ็นเอประเภท Intimate Samples สามารถกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) เมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับแล้ว จะต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสาเหตุที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจอนุญาตให้มีการดำเนินการดังกล่าว ตลอดจนให้ทราบถึงข้อเท็จจริงว่าดีเอ็นเอที่จัดเก็บมาอาจถูกนำไปตรวจสอบและตรวจค้นกับข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น ๆ ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ซึ่งมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการจัดเก็บดีเอ็นเอประเภท Intimate Samples นี้น่าจะมีมากกว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจากตัวอย่างประเภท Non-Intimate Samples กล่าวคือ ในการจัดเก็บดีเอ็นเอประเภท Intimate Samples สามารถกระทำต่อเมื่อบุคคลผู้ถูกจับได้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานีตำรวจ โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำ

⁶¹ เติ้งอ่าง, น. 50-51.

ความผิดประเภท Recordable offence และการจัดเก็บดีเอ็นเอดังกล่าวนี้ได้มีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลนั้นได้ และที่สำคัญจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากบุคคลดังกล่าวด้วย เนื่องจากดีเอ็นเอประเภทนี้เป็นส่วนที่มีลักษณะต้องรู้กล้ำเข้าไปในร่างกาย และการจัดเก็บดีเอ็นเอประเภท Intimate Samples อาจกระทำได้แม้บุคคลไม่ได้ถูกควบคุมตัวในสถานีตำรวจ ถ้าการจัดเก็บดีเอ็นเอนั้นไปแล้วปรากฏว่าไม่เพียงพอในการนำไปตรวจสอบและวิเคราะห์หาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ และถ้าผู้ถูกจับปฏิเสธที่จะให้ความยินยอมในขั้นตอนการจัดเก็บดีเอ็นเอโดยปราศจากเหตุอันสมควร เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเตือนว่าการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมนี้อาจถูกนำไปเป็นข้อพิจารณาในศาลหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งผู้ถูกจับอาจตัดสินใจไม่ให้ความยินยอมนั้นได้ เช่นนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเคารพในการตัดสินใจดังกล่าว⁶²

2) ส่วนที่เป็น *Non-Intimate Samples* หมายถึง ส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรู้กล้ำเข้าไปในร่างกาย เช่น เนื้อเยื่อที่ได้จากช่องปาก น้ำลาย ผม หรือเส้นขนที่ไม่ใช่ขนบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ สิ่งที่ได้จากเล็บหรือใต้เล็บ รอยประทับฝ่าเท้า หรือการพิมพ์ส่วนอื่น ๆ ในร่างกายเพื่อทำการตรวจที่ไม่ใช่ลายพิมพ์นิ้วมือ⁹² ซึ่งการจัดเก็บดีเอ็นเอประเภท *Non-Intimate Samples* จากร่างกายของบุคคลสามารถกระทำต่อเมื่อ ได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในทุกระดับชั้น (Constable) ส่วนกระบวนการในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลก่อนมีการดำเนินคดีจะสามารถกระทำต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) มีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล และก่อนมีการจัดเก็บดีเอ็นเอจะต้องแจ้งให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของดีเอ็นเอทราบถึงเหตุผลในการจัดเก็บดีเอ็นเอและเหตุผลที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจอนุมัติให้มีการดำเนินการดังกล่าว ตลอดจนให้ทราบถึงข้อเท็จจริงว่าข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากการจัดเก็บตัวอย่างนี้อาจถูกเก็บรักษาไว้และตรวจค้นกับข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติสำหรับมาตรการในการคุ้มครองบุคคลในกระบวนการจัดเก็บดีเอ็นเอจากตัวอย่างประเภท *Non-Intimate Samples* โดยหลักการแล้วจะกระทำต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ถูกจับ แต่ถ้าหากผู้ถูกจับนั้นได้ถูกควบคุมตัวโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว การจัดเก็บดีเอ็นเอจากตัวอย่างประเภท *Non-Intimate Samples* ก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกจับก็ได้และกรณีนี้ถือว่าผู้ถูกจับถูกควบคุมตัวโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

⁶² เห่งอ้าง, น. 51-52.

- (1) เมื่อผู้ถูกจับถูกควบคุมตัวในสถานีดำรวจอันเป็นผลมาจากการถูกจับกุมในความผิด Recordable offence และยังไม่มีการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการสืบสวนสอบสวน หรือดีเอ็นเอที่จัดเก็บไม่เพียงพอในการนำไปตรวจวิเคราะห์หาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ
- (2) เมื่อผู้ถูกจับอยู่ในการคุมขังของเจ้าหน้าที่ตำรวจภายใต้อำนาจของศาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) ได้อนุญาตให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าว
- (3) เมื่อบุคคลดังกล่าวถูกดำเนินคดีในความผิด Recordable offence หรือได้รับแจ้งว่าจะถูกดำเนินคดีในความผิดดังกล่าว และยังไม่มีการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการสืบสวนสอบสวน หรือดีเอ็นเอที่จัดเก็บไม่เพียงพอในการนำไปตรวจวิเคราะห์หาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ
- (4) เมื่อบุคคลดังกล่าวถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด Recordable offence ภายหลังจากวันที่ข้อกำหนดมีผลใช้บังคับ เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเรียกบุคคลดังกล่าวมายังสถานีดำรวจ เพื่อดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอได้⁶³

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประมาณปี ค.ศ. 1970 ได้มีการบังคับใช้กฎหมายโดยให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดที่ถูกศาลพิพากษาให้ต้องรับโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศและในคดีความผิดที่มีความรุนแรง และต่อมาก็ได้มีการขยายขอบเขตของการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการขยายขอบเขตของฐานความผิดที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้กระทำความผิด หรือให้อำนาจในการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกจับแต่ยังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดอาญาซึ่งการขยายขอบเขตของการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกจับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมและเพื่อที่จะขยายระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรมได้ให้เหตุผลว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยทำให้เกิดความแน่ใจว่ารัฐบาลจะไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดอาชญากรรมขึ้นซ้ำอีกครั้งหนึ่งก่อน 113 สำหรับกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคล ได้แก่ กฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) ซึ่งเดิมทีหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้จะอยู่ในลักษณะที่ 42 ว่าด้วยเรื่องสาธารณสุขและสวัสดิการ (Title 42 The Public Health and Welfare) แต่ในปัจจุบันหลักเกณฑ์เรื่องการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลได้บัญญัติไว้ในลักษณะที่ 34 ว่าด้วยเรื่อง

⁶³ เฟ็งอ้าง, น. 52-53.

การควบคุมอาชญากรรมและการบังคับใช้กฎหมาย (Title 34 Crime Control and Law Enforcement) โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 2017 เป็นต้นมาซึ่งได้อธิบายหลักเกณฑ์เรื่องนี้เอาไว้อย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

ฐานความผิดที่รัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลได้สำหรับประเภทฐานความผิดที่รัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้ตามกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal law of U.S.C) นั้น คือ ความผิดประเภท Qualifying Federal Offence ซึ่งได้แก่ความผิดต่อไปนี้

1) การกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ทุกประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ความผิดฐานลักพาตัว ความผิดฐานลักทรัพย์ในเคหสถานในเวลากลางคืน ความผิดฐานก่อการกบฏ ความผิดฐานให้การเท็จ เป็นต้น

2) การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธรัฐ เช่น ความผิดฐานทารุณกรรมทางเพศโดยมีเหตุฉกรรจ์ ความผิดฐานทารุณกรรมทางเพศแก่ผู้เยาว์ การกระทำทางเพศซึ่งก่อให้เกิดความตาย เป็นต้น

3) การก่ออาชญากรรมโดยใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นการกระทำที่มืองค์ประกอบของความผิดจากการใช้ การพยายามใช้หรือขู่เชื่อว่าจะใช้ความรุนแรงโดยการใช้กำลังประทุษร้ายแก่ร่างกายของบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือการกระทำความผิดอื่นใดที่เป็นความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ซึ่งโดยลักษณะทางธรรมชาติของการกระทำความผิดจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลังประทุษร้ายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลได้

4) การพยายามกระทำความผิดหรือการสมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดตามที่กล่าวไว้ข้างต้น⁶⁴

3.2.2 บุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอ

ในปัจจุบันกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลสองประเภทด้วยกัน คือ ประเภทที่หนึ่ง บุคคลผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ และประเภทที่สอง คือ บุคคลผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว บุคคลผู้พ้นโทษ โดยมีเงื่อนไข และบุคคลผู้อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ มีรายละเอียด ดังนี้

⁶⁴ นันทศักดิ์ บุณนาค, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58, น. 64.

1) *ประเภทที่หนึ่ง* การจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการบัญญัติให้อำนาจแก่อัยการสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลผู้ถูกจับ หรือกำลังถูกดำเนินคดี หรือถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีความผิด Qualifying Federal Offence หรือจากบุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา และอัยการสูงสุดอาจมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวให้บุคคลอื่นภายในกระทรวงยุติธรรมทำแทนได้ รวมทั้งอาจให้อำนาจแก่หน่วยงานอื่นของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้จับกุมหรือควบคุมตัว หรือควบคุมดูแลบุคคลผู้กำลังถูกดำเนินคดี ให้ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจของอัยการสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ และนอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจแก่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกคุมขัง ซึ่งถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในความผิด Qualifying Federal Offence ด้วย

2) *ประเภทที่สอง* การจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว บุคคลผู้พ้นโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ และบุคคลผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ เป็นการบัญญัติให้อำนาจแก่หน่วยงานคุมประพฤติซึ่งรับผิดชอบในการควบคุมดูแลบุคคลผู้พ้นโทษโดยมีเงื่อนไข บุคคลผู้อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ และบุคคลผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวภายใต้อำนาจกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา ในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในความผิด Qualifying Federal Offence

3.2.3 เงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

ในกรณีที่มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลกระบวนกรการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกาถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจในการค้นตัวบุคคลรูปแบบหนึ่งซึ่งกระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลผู้ถูกค้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 ซึ่งความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะถูกนำมาใช้พิจารณาก็ต่อเมื่อศาลเห็นว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นการค้นในบริเวณที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น ร่างกายของบุคคล ซึ่งการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลย่อมเป็นการใช้อำนาจในการค้นที่ รุกล้ำเข้าไปกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ⁶⁵ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า การใช้อำนาจค้นตัวบุคคลของเจ้าหน้าที่รัฐนั้น

⁶⁵ เพิ่งอ้าง, น. 62-64.

สมเหตุสมผลหรือไม่โดยศาลจะใช้หลัก “การพิจารณาสภาพแวดล้อมทั้งหมด” (The Totality of Circumstances Test) เป็นการประเมินระดับของการล่วงล้ำสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่บุคคลมีเหนือเนื้อตัวร่างกายกับระดับของความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศโดยชอบด้วยกฎหมายมาซึ่งน้ำหนัก เช่น หากการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลเช่นว่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมในทันทีและแม่นยำหรือสามารถช่วยแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในอดีตและอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือทำให้บุคคลผู้บริสุทธิ์พ้นจากความรับผิดทางอาญา

การตรวจวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอภายหลังศาลมีคำพิพากษา (Post-Conviction DNA Testing) หรือการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลเป็นเรื่องที่รัฐมีความจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันและรักษาประโยชน์ในความมั่นคงของประเทศในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยเร็วที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้ เช่นนี้การบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลถือว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่รัฐชอบที่จะกระทำได้ ซึ่งหลัก “การพิจารณาสภาพแวดล้อมทั้งหมด” (The Totality of Circumstances Test) นี้ได้ถูกใช้ในคำพิพากษาในคดี United States v. Mitchell โดยได้พิจารณาเรื่องความได้สัดส่วนของการใช้อำนาจที่ล่วงล้ำเข้าไปกระทบกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลกับการรักษาประโยชน์ของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยศาลเห็นว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่มีอยู่เหนือเนื้อตัวร่างกายและความคาดหวังอันสมควรในความเป็นส่วนตัว (Reasonable Expectation of Privacy) ของบุคคลผู้ถูกจับกุมภายใต้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐย่อมถูกลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องใช้อำนาจในการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาลจึงได้พิพากษาว่า การบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ถูกจับเป็นการค้นที่สมเหตุสมผลและไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 และถือว่าการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลเป็นการใช้อำนาจล่วงล้ำเข้าไปกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้นโดยเทียบได้กับการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการระบุตัวบุคคล ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ประโยชน์ของรัฐย่อมมีน้ำหนักมากกว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องที่กระทบกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

กฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) มิได้มีเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลโดยแบ่งประเภทของดีเอ็นเอที่ได้จากร่างกายของบุคคลเป็น Intimate Samples และ Non-Intimate Samples อย่างเช่นในประเทศอังกฤษ แต่กฎหมายได้ให้คำนิยามของดีเอ็นเอ (DNA Sample) เอาไว้อย่างกว้างๆ ว่า หมายถึง เนื้อเยื่อ ของเหลว หรือ ตัวอย่างอื่น ๆ ในร่างกายของบุคคลที่สามารถทำการตรวจวิเคราะห์ดีเอ็นเอได้⁶⁶ ซึ่งกระบวนการในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลนี้สามารถกระทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการเจาะเลือด การตรวจจากปัสสาวะ หรือจากสารคัดหลั่งอื่น ๆ จากร่างกายเส้นผม หรือขน เป็นต้น

3.3. สาธารณรัฐประชาชนจีน

เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบกับเป็นประเทศที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ในระบบเบ็ดเตล็ด การจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนในประเทศจึงสามารถบังคับจัดเก็บจากประชาชนได้โดยปราศจากความยินยอม ทำให้รูปแบบการจัดเก็บดีเอ็นเอของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 ฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลจีนได้เก็บตัวอย่างเลือดจากประชาชนมากกว่า 700 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยตำรวจจีนอ้างว่าเพศชายมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากกว่า อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนสามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากเด็กและผู้บริสุทธิ์ที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนได้ด้วย โดยรัฐบาลจีนมีการตั้งเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของประชาชนเพิ่มขึ้นทุกปีควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการจัดเก็บ อาทิ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ การจัดทำเป็นธนาคารข้อมูล ฯลฯ ทำให้มีลักษณะการจัดเก็บเพื่อนำไปใช้สอดส่องควบคุมประชาชนในประเทศ⁶⁷

3.3.2 บุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอ

มีลักษณะบังคับจัดเก็บจากประชากรทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่ใช้หลักความยินยอม เป็นการจัดเก็บให้ได้จำนวนตามเป้าหมายของรัฐบาลจีนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้ถูกจัดเก็บเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดหรือไม่ และสามารถเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย

3.3.3 เงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

การจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถบังคับจัดเก็บโดยปราศจากความยินยอม ส่วนหนึ่งเกิดจากไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของประชาชนและการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจมากกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้เงื่อนไขในการ

⁶⁶ เฟิ่งอ่าง, น. 65-66.

⁶⁷ ประชาไท, “จีนเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากประชากรหลายล้าน หวังนำมาสร้างรัฐสอดแนมขนาดใหญ่”, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2566, <https://prachatai.com/journal/2020/06/88275>.

จัดเก็บดีเอ็นเอของสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่รัฐบาลตั้งไว้เพื่อการจัดเก็บ แม้รัฐบาลจีนอ้างว่าต้องการเก็บดีเอ็นเอเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม แต่เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ไม่สามารถเก็บได้ในกรณีอื่นด้วย การจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนในสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงสามารถทำได้อย่างกว้างขวาง แม้มิใช่การจัดเก็บเพื่อวัตถุประสงค์ในการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดในคดีอาญา สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีลักษณะเป็นการจัดเก็บดีเอ็นเอแบบไม่มีเงื่อนไข

3.4 ประเทศไทย

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้

3.4.1 ฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดประเภทฐานความผิดที่รัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลในชั้นสืบสวนสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีในศาล ดังนี้

1) ในชั้นสืบสวนสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เฉพาะความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีเท่านั้น

2) ในชั้นพิจารณาคดีในศาล ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก จึงทำให้ประเภทฐานความผิดในชั้นศาล เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลได้กว้างขวางกว่าในชั้นสืบสวนสอบสวน เพราะไม่มีการกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเอาไว้

3.4.2 บุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอ

บุคคลที่อาจถูกจัดเก็บดีเอ็นเอตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยมีรายละเอียด ดังนี้

1) บุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นสืบสวนสอบสวน คดีอาญา โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บ

2) บุคคลที่เป็นคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นพิจารณาดีของศาล เมื่อผู้พิพากษาหรือศาลสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บ

3.4.3 เงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

เงื่อนไขในกรณีที่มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ว่าจะในชั้นสืบสวนสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาดีในศาล เจ้าหน้าที่รัฐจะมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลในกรณีต่อไปนี้

1) ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือศาลมักจะสั่งให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลในคดีที่มีความสำคัญหรือคดีที่มีความจำเป็นในการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่หากคดีนั้นมีพยานหลักฐานที่เพียงพอในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานจากร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอีก หรือเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็ไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้นำส่วนประกอบจากร่างกายของผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้⁶⁸ ซึ่งในชั้นพิจารณาในศาลก็มีเงื่อนไขในเรื่องความจำเป็นตามที่กล่าวมานี้ด้วยเช่นกัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ากฎหมายไทยให้น้ำหนักในเรื่องความคุ้มครองสิทธิบุคคลเอาไว้ค่อนข้างมาก โดยเห็นว่ากระบวนการในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลซึ่งเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในร่างกายมาทำการตรวจวิเคราะห์เพื่อหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ เป็นกระบวนการที่กระทบถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลโดยตรง ดังนั้น หากไม่มีความจำเป็นที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงแล้ว ก็ไม่ควรที่จะกระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้น ซึ่งมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เห็นได้ชัด ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 28⁶⁹ ที่ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในชีวิตและร่างกายไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใด่อกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้” เป็นต้น

⁶⁸ เฟื่องอ้าง, น. 85.

⁶⁹ เฟื่องอ้าง, น. 86.

2) ในกรณีที่ได้รับความยินยอม กล่าวคือ นอกจากต้องมีความจำเป็นในการใช้ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังที่กล่าวมาแล้ว กระบวนการในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลของประเทศไทย จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอขึ้นด้วยในทุกกรณี เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้มีการแบ่งแยกประเภทของดีเอ็นเอเป็นส่วน Intimate Samples (ส่วนที่มีลักษณะต้องรูด้าเข้าไปในร่างกาย) และส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples (ส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรูด้าเข้าไปในร่างกาย) อย่างเช่นในประเทศอังกฤษ อีกทั้งกฎหมายยังไม่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลได้อย่างประเทศสหรัฐอเมริกา จึงทำให้การจัดเก็บตัวอย่างไม่ว่าจะได้จากเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขนน้ำลาย ปัสสาวะ อูจจาระ สารคัดหลั่ง หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของร่างกายบุคคล ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกจัดเก็บทั้งสิ้น โดยกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร ด้วยวิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการให้ความคุ้มครองในกรณีที่มีการนำส่วนประกอบของร่างกายเพื่อไปตรวจพิสูจน์โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ที่เข้มงวดในทุกกรณีนั่นเอง และส่วนกรณีที่ต้องหาหรือคู่ความไม่ให้ความยินยอมในการจัดเก็บดีเอ็นเอโดยปราศจากเหตุอันสมควร เช่นนี้กฎหมายก็จะให้เพียงข้อสันนิษฐานเอาไว้เท่านั้น กล่าวคือ ถ้าในชั้นสืบสวนสอบสวนกฎหมายได้กำหนดข้อสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าให้ข้อเท็จจริงนั้นเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย เช่น นายแดงผู้ต้องหาในคดีข่มขืนนางสาวดำ แต่นายแดงไม่ยอมให้พนักงานสอบสวนดำเนินการส่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอโดยไม่มีเหตุอันสมควร ในการไม่ยินยอมเช่นนี้กฎหมายจึงให้ข้อสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าน้ำอสุจิที่พบในร่างกายของนางสาวดำเป็นของนายแดง ส่วนชั้นพิจารณาคดีในศาลกฎหมายก็ได้กำหนดข้อสันนิษฐานไว้เบื้องต้นในทำนองเดียวกันว่า ให้ข้อเท็จจริงนั้นเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคล มีกฎหมายว่าด้วยการให้สิทธิ์กับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่บัญญัติขึ้นเพื่อสร้างมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลให้ปลอดภัยและนำไปใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์ตามคำยินยอมที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอนุญาต คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA Thailand) ซึ่งในมาตรา 4 (2) ได้บัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นสำหรับการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์

4. การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เป็นการศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรักษาและทำลายข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีฐานข้อมูลดีเอ็นเอ National DNA Database (NDNAD) จัดตั้งเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 ถือเป็นฐานข้อมูลที่เก่าแก่ที่สุดในโลกและมีสัดส่วนของประชากรในฐานข้อมูลมากกว่า 8.2% ในฐานข้อมูลนี้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ (DNA) จากกองกำลังตำรวจใน England and Wales รวมไปถึงข้อมูลจาก Northern Ireland DNA Database (NIDNAD), the Scottish DNA Database (SDNAD) และรูปแบบดีเอ็นเอจาก the Crown Dependencies (Isle of Man, the Bailiwick of Jersey and the Bailiwick of Guernsey) ด้วย โดยเมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ.2018 มีข้อมูลอยู่ 6,196,278 ข้อมูล และข้อมูลที่เก็บได้จากสถานที่เกิดเหตุจำนวน 590,404 ข้อมูล วัตถุประสงค์หลักของการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลก็เพื่อที่จะจำแนกผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ โดยนำไปเชื่อมโยงกับอาชญากรรมต่าง ๆ นอกจากนั้น ประโยชน์ของฐานข้อมูลคือ การวิเคราะห์รูปแบบของอาชญากรรม การสนับสนุนหน่วยสืบราชการลับในการบังคับใช้กฎหมาย แม้ว่าข้อมูลอาชญากรรมที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลจะมีอัตราส่วนน้อยกว่า 1% แต่ในชั้นการจับกุมพบว่ามีสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดโดยนำพยานหลักฐานดีเอ็นเอมาเปรียบเทียบกับ ดีเอ็นเอที่จัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลสามารถจับกุมอาชญากรได้มากกว่าการไม่มีพยานหลักฐานทางดีเอ็นเอ

4.1.1 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

การจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอจาก England and Wales, Northern Ireland และ Scotland แยกเป็นอิสระต่อกันแต่ก็มีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน และใช้ระบบกฎหมายเดียวกัน จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1995 England and Wales ได้มีการใช้ระบบกฎหมายที่ต่างออกไปและมีการจัดตั้ง NDNAD ขึ้น โดยกฎหมายฉบับแรกที่ตราขึ้น คือ Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมจากกฎหมาย Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) กำหนดให้มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ กฎหมาย CJPOA ยินยอมให้มีการบันทึกตัวอย่างดีเอ็นเอ และข้อมูลที่ได้จากดีเอ็นเอ จากบุคคลผู้กระทำความผิดละเมิดโดยให้มีการจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด กฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้มีการบันทึกรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลผู้บริสุทธิ์ และจะลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์ต่อเมื่อได้ข้อสรุปจากการสอบสวนหรือจากกระบวนการพิจารณาการปฏิบัติตามกฎหมาย

CJPOA ประสบกับปัญหา เช่น การส่มตัวอย่างซ้ำของผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากกระบวนการเทคนิคทางกฎหมาย ยกตัวอย่างในคดีฆาตกรรม R v Weir มีการกลับคำพิพากษาในการพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์ เนื่องจากการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยผลกระทบนี้ จึงนำมาสู่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ได้แก่ กฎหมาย Criminal Justice and Police Act 2001 (CJPA) และกฎหมาย Criminal Justice Act 2003 (CJA)

4.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศไทย เดิมจะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหัวหน้านักวิทยาศาสตร์ในบริษัทบริการทางนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science Service Ltd.) เป็นผู้ควบคุมและบูรณาการของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ตลอดจนสร้างมาตรฐานในกระบวนการและขั้นตอนการตรวจสอบลายพิมพ์ดีเอ็นเอเพื่อเก็บรักษาในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ อีกทั้งยังทำหน้าที่ให้การรับรองและควบคุมตรวจสอบห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จัดส่งข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอมายังฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติอีกด้วย แต่เนื่องจากบริษัทบริการทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นบริษัทของรัฐบาลที่แสวงหากำไรบางส่วน จึงได้มีการถ่ายโอนหน้าที่ความรับผิดชอบนี้ไปยังกระทรวงมหาดไทย (The Home Office) เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลประโยชน์ขัดกันในฐานะที่บริษัทบริการทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นทั้งผู้บริหารจัดการฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติและเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลฐานข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้ในปัจจุบันฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศไทยอยู่ในการควบคุมของคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (The National DNA Database Strategy Board) ภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจาก 3 หน่วยงาน คือ ผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจระดับสูง (The Association of Chief Police Officers (ACPO)) และผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจ (The Association of Police Authorities (APA)) อีกทั้งมีการแต่งตั้งสมาชิกสองคนจากคณะกรรมการพันธุศาสตร์ในมนุษย์ (The Human Genetics Commission) เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำและควบคุมดูแลด้านจริยธรรมในสถิติของคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ซึ่งในปัจจุบันระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินี้ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์เกี่ยวกับคดีมากกว่า 120,000 คดีต่อปี และในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินี้ นอกจากจะประกอบไปด้วยข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิดแล้ว ยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลในด้านอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลที่เก็บรักษาไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นหมายเลขบาร์โค้ดที่ใช้อ้างอิงเพื่อเชื่อมโยงกับดีเอ็นเอที่ทำการจัดเก็บ ประเภทของดีเอ็นเอที่ทำการจัดเก็บ วิธีการที่ใช้ในการตรวจวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ รหัสสถิติจอตอลจำนวนยี่สิบ

หลักที่แสดงถึงแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแต่ละแฟ้ม เลขหมายจับ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอ เหล่านี้จะทำการเชื่อมโยงไปยังข้อมูลของหน่วยงานตำรวจ เช่น เลขหมายจับของผู้ถูกจับจะมีการเชื่อมโยงกับข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ประกอบไปด้วยข้อมูลประวัติอาชญากรและข้อมูลข่าวกรองของตำรวจ ชื่อบุคคล วันเดือนปีเกิด เพศ รูปพรรณ สันฐานที่กำหนดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อมูลหน่วยงานตำรวจที่ทำหน้าที่จัดเก็บดีเอ็นเอ เป็นต้น โดยในแต่ละวันข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอทั้งหมดที่เก็บรักษาในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศอังกฤษนี้ จะทำการตรวจค้น (Speculative Search) เพื่อทำการจับคู่ระหว่างข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติกับข้อมูลอาชญากรรมไปยังหน่วยงานตำรวจที่เกี่ยวข้องในการค้นหาบุคคลที่สามารถระบุตัวได้ จึงทำให้การจับคู่ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสอบสวนคดีอาญาเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหากบุคคลดังกล่าวมีพยานหลักฐานอื่นที่สนับสนุนอย่างเพียงพอ⁷⁰

4.1.3 การเก็บรักษาและทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ

กฎหมาย Crime and Security Act 2010 ได้มีการปรับแก้ระยะเวลา ในการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์ จากที่เก็บไม่มีกำหนดเป็นจัดเก็บได้ไม่เกิน 6 ปี นับแต่ถูกจับกุม สำหรับรูปแบบดีเอ็นเอในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ของเอกชนจะต้องถูกทำลายภายใน 6 เดือนนับแต่วันจัดเก็บ

กฎหมาย Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) กำหนดว่าดีเอ็นเอของบุคคลจะต้องถูกทำลายตามหลักเกณฑ์การจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอหรือทำลายภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่จัดเก็บสำหรับรูปแบบดีเอ็นเอของผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่า กระทำความผิด รวมถึงกรณีเยาวชนถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดจะถูกจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด สำหรับในคดีความผิดลหุโทษ การกระทำความผิดเป็นครั้งแรก และเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งศาลพิพากษาจำคุกต่ำกว่า 5 ปี ให้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอไว้ได้ 5 ปี และสำหรับผู้พิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไว้ได้เฉพาะในกรณีกระทำความผิดร้ายแรง และจัดเก็บได้ 3 ปี และสามารถขอขยายได้อีก 2 ปี เมื่อได้รับความยินยอมจากศาลและหลักเกณฑ์นี้ยังบังคับรวมไปถึงผู้ถูกจับกุมในคดีอุกฉกรรจ์ (ไม่รวมผู้ต้องสงสัย) สามารถจัดเก็บได้ 3 ปี และต้องได้รับความยินยอมจาก Biometrics Commissioner (McCartney, 2019)

การยินยอมให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเออย่างไม่มีกำหนดของบุคคลผู้กระทำความผิด ผู้ที่พ้นจากการกระทำความผิดแล้ว บุคคลที่ถูกยกเลิกการดำเนินคดีและผู้ที่ถูกต้องข้อหาหรือถูกจับกุมใน

⁷⁰ เติ้งฮ้าง, น. 60.

ข้อหาละเมิด การบริหารจัดการรูปแบบดีเอ็นเอเหล่านี้ จะมีการลดการคุ้มครองอย่างช้าลง และยินยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเก็บรักษาข้อมูลไว้ โดยถือว่าข้อมูลเหล่านี้ยังมีความเคลื่อนไหว สามารถนำมาตรวจเปรียบเทียบหากมีการกระทำความผิดขึ้นใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ในปี ค.ศ. 2008 ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights: ECtHR) ได้วางกฎเกณฑ์จากคดี S and Marper v the United Kingdom เกี่ยวกับระบบการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอว่าไม่ได้สร้างความสมดุลแห่งความยุติธรรมระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะ โดยในคดีนี้ S ซึ่งเป็นผู้เยาว์ และ Mr.Marper ซึ่งต่างถูกจับกุมเมื่อปี ค.ศ.2001 จากการพยายามปล้นและข่มขืนตามลำดับ โดย S ได้พ้นจากการกระทำความผิด ส่วน Marper ได้ถูกยกเลิกการดำเนินคดี แต่ดีเอ็นเอของพวกเขาายังถูกเก็บรักษาไว้ในฐานข้อมูลที่มีคำร้องขอให้ลบข้อมูลหรือทำลาย แต่คำร้องถูกปฏิเสธและต่อมาได้มีการอุทธรณ์ต่อ English Court ก็ไม่เป็นผล จนมาถึง ECtHR ผู้พิพากษาได้ตัดสินว่ากรณีดังกล่าวเป็นการละเมิดต่อมาตรา 8 ในเรื่องสิทธิส่วนบุคคล โดยการเก็บรักษาตัวอย่างและข้อมูลของผู้บริสุทธิ์ถือว่าไม่เป็นธรรมทางกฎหมาย โดยกฎเกณฑ์นี้นำมาสู่การปรับปรุงกฎหมาย Crime and Security Act 2010 (CSA) แต่กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ใช้บังคับเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง และได้มีการปรับปรุงกฎหมายขึ้นใหม่ทดแทน คือ Protection of Freedoms Act 2012 (POFA)

กฎเกณฑ์ในกฎหมาย POFA กำหนดให้มีการทำลายดีเอ็นเอเมื่อจัดทำข้อมูลแล้วเสร็จหรือภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิด สามารถเก็บได้โดยไม่มีกำหนด และให้มีการลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์หลังจากได้ข้อสรุปจากการสอบสวนหรือเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว ข้อยกเว้นการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นการชั่วคราว ได้แก่ กรณีกระทำความผิดครั้งแรกในความผิดลหุโทษ ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรง ผู้ที่ได้รับการตัดเตือนกรณีก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของชาติ ภายหลังจากที่กฎหมาย POFA บังคับใช้ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 2013 รูปแบบดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์กว่า 1.7 ล้านข้อมูลได้ถูกลบออกจากฐานข้อมูล และดีเอ็นเอกว่า 7.7 ล้านตัวอย่าง ได้ถูกทำลายหลังจากจัดทำ DNA profiling เรียบร้อยแล้ว ซึ่งการลบรูปแบบดีเอ็นเอขึ้นนี้ ดำเนินการโดยอัตโนมัติโดย Police National Computer (PNC) นอกจากนี้ ในส่วนข้อมูลที่มีการปนเปื้อนหรือ ข้อมูลที่ผิดพลาดที่อยู่ในฐานข้อมูล จะมีระบบการตรวจสอบ คือ Police Elimination Database (PED) โดยมี Centralised Elimination Database (CED) เป็นศูนย์กลางในการควบคุมดูแล (Amankwaa, 2018)⁷¹

⁷¹ วิภู วัฒนเศรษฐ์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น. 103-107.

4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีบทบาทในการริเริ่มจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา โดยจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอถึง 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบ โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมทั้งในด้านการสืบค้นข้อมูล การเปิดเผย การเก็บรักษาหรือทำลายข้อมูลภายใต้กฎหมาย

4.2.1 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

ในช่วงปี ค.ศ. 1980 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดทางเพศและคดีรุนแรงที่ศาลพิพากษาให้ได้รับโทษ โดยดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ วิเคราะห์หลายพิมพ์ดีเอ็นเอ จากนั้นก็ได้ทำการเก็บรักษาข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอของแต่ละมลรัฐ ซึ่งกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่อง การเก็บรักษาข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลไว้ในลักษณะที่ 34 บทที่ 121 เรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมอาชญากรรมที่ร้ายแรง (Title 34: Chapter 121 Violent Crime Control and Law Enforcement)⁷² ซึ่งขณะเดียวกันก็ได้มีการรวมตัวกันของนักนิติวิทยาศาสตร์ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติเพื่อกำหนดแนวนโยบายการตรวจวิเคราะห์หลายพิมพ์ดีเอ็นเอในห้องปฏิบัติการโดยต่อมาถูกนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติการจนกระทั่งปัจจุบัน และได้มีการเสนอให้ก่อตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้น

ในปี ค.ศ.1990 สำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation: FBI) ได้สร้างฐานข้อมูลดีเอ็นเอ (Combined DNA Index System: CODIS) เป็นโครงการนำร่องโดยความร่วมมือของ 14 มลรัฐ และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ของเอกชน สำหรับให้รัฐบาล มลรัฐ และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา จัดเก็บและเปรียบเทียบรูปแบบดีเอ็นเอ โดย CODIS ประกอบไปด้วยดัชนีสืบค้นที่หลากหลาย ได้แก่ ดัชนีผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) ดัชนีนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Index) ดัชนีผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) ดัชนีผู้สูญหาย (Missing Person Index) ดัชนีศพนิรนาม (Unidentified Human Remains Index) และดัชนีข้อมูลทางชีวภาพของญาติ ผู้เสียหาย (Biological Relatives of Missing Person Index) โดยดัชนีผู้กระทำความผิด คือ รูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งประกอบด้วย รูปแบบดีเอ็นเอที่เป็นพยานหลักฐานซึ่งพบในที่เกิดเหตุ เมื่อพยานหลักฐานดีเอ็นเอในที่เกิดเหตุและพนักงานสอบสวนไม่พบตัวผู้ต้องสงสัยจะนำพยานหลักฐานดีเอ็นเอไปสืบค้นในดัชนี

⁷² นันทศักดิ์ บุณนาค, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 58, น. 68-69.

ผู้กระทำความผิด ถ้าข้อมูลจับคู่กันได้ก็จะสามารถระบุตัวผู้ต้องสงสัยได้ แต่ถ้าไม่สามารถจับคู่ข้อมูลกันได้เลย รูปแบบดีเอ็นเอดังกล่าวจะถูกนำไปสืบค้นในดัชนีนิติวิทยาศาสตร์ ถ้าข้อมูลจับคู่กันได้ก็สามารถบ่งชี้ตัวผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมดังกล่าวได้ โดยในช่วงปี ค.ศ. 1994 สภานิติบัญญัติได้ให้อำนาจสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation: FBI) ในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติภายใต้ The DNA Identification Act 1994 และได้กำหนดให้สำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมดูแลฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติดังกล่าว ต่อมาในปี ค.ศ. 1998 เมื่อมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Index System-NDIS) ขึ้น มีเพียง 9 มลรัฐเท่านั้นที่เข้าร่วม แต่ในปัจจุบันมีห้องปฏิบัติการระดับมลรัฐเข้าร่วมในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติถึง 50 มลรัฐ รวมทั้งเขตปกครองพิเศษโคลัมเบียด้วย⁷³

ในช่วงเริ่มต้น การเก็บดีเอ็นเอ (DNA) ถูกสร้างขึ้นเพื่อลดการกระทำผิดทางเพศ ซ้ำอีก รัฐบาลประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลผู้กระทำความผิดทางเพศปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการถูกละเมิดหรือคุกคามทางเพศ ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการขึ้นทะเบียนผู้กระทำความผิดทางเพศในสหรัฐอเมริกาขึ้น เรียกว่า “Sex Offender Registration and Notification Act (SORNA)”⁷⁴ ซึ่งมาตรา 2250 กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางเพศต้องลงทะเบียนและแจ้งข้อมูลของตนเองให้เป็นปัจจุบันเสมอ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและถูกลงโทษโดยอาจถูกปรับและจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ หากจงใจที่จะไม่แจ้งข้อมูลของตนเองให้เป็นปัจจุบันหรือไม่ลงทะเบียน แล้วได้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศที่เป็นความผิดต่อรัฐ ผู้นั้นอาจถูกลงโทษจำคุกตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้ FBI ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบระบบดังกล่าวได้ให้เหตุผลในการจัดทำระบบนี้ขึ้นมาว่า ระบบการขึ้นทะเบียนผู้ต้องขังมิใช่เป็นระบบที่เพิ่มโทษแก่ผู้ต้องขังให้หนักขึ้นแต่เป็นมาตรการที่เน้นในการช่วยปกป้องคนในสังคมให้รอดพ้นจากอันตรายที่ผู้ต้องขังอาจกระทำผิดซ้ำ

4.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการเก็บรักษาข้อมูลดีเอ็นเอ สำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ได้ใช้ระบบในการสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเอเป็นระบบซอฟต์แวร์เพื่อจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของบุคคลจากการตรวจวิเคราะห์ลำดับเบสซ้ำบนดีเอ็นเอของบุคคล (Short Repeat - STR) จำนวน 13 ตำแหน่ง ระบบ CODIS นี้ เป็นระบบที่รวบรวมฐานข้อมูลดีเอ็นเอเป็นลำดับขั้นแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

⁷³ ทศนิยม ชื่อเสียง, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 15, น. 63.

⁷⁴ พลอยไพลิน บุญธวัชศักดิ์, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น. 23.

1) *ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งท้องถิ่น (Local DNA Index System-LDIS)* ห่องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติระดับท้องถิ่นจะทำการสร้างแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างห่องปฏิบัติการในระดับท้องถิ่นด้วยกัน แล้วเก็บรักษาไว้เพื่อส่งต่อไปยังฐานข้อมูลในระดับมลรัฐ (State DNA Index System-SDIS)

2) *ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งมลรัฐ (State DNA Index System-SDIS)* เป็นฐานข้อมูลของแต่ละมลรัฐที่อนุญาตให้แต่ละห่องปฏิบัติการในมลรัฐนั้น แลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอซึ่งกันและกัน โดยการควบคุมของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งมลรัฐนั้น ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งมลรัฐเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งท้องถิ่นและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเข้าด้วยกัน (National DNA Index System-SDIS)

3) *ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Index System-SDIS)* เป็นหน่วยงานที่จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากมลรัฐทั้งหมดเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างหน่วยงานของรัฐทั่วประเทศ⁷⁵

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Index System-SDIS) ในประเทศสหรัฐอเมริกา นี้จะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบและความควบคุมดูแลโดยสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation หรือ FBI) โดยมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบตั้งแต่เป็นผู้จัดหาชุดอุปกรณ์ในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอให้แก่หน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยปราศจากค่าใช้จ่าย และเมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอเรียบร้อยแล้ว ชุดอุปกรณ์และตัวอย่างดังกล่าวจะต้องถูกส่งกลับไปยังห่องปฏิบัติการของสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เพื่อทำการตรวจวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอและทำการเก็บรักษาข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอและดีเอ็นเอนั้นไว้ อีกทั้งทางสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ยังได้สร้างมาตรฐานในการรับประกันคุณภาพของข้อมูลดีเอ็นเอที่เก็บรักษาเอาไว้ โดยการลงนามในข้อตกลงร่วมกันของห่องปฏิบัติการของมลรัฐต่าง ๆ ซึ่งห่องปฏิบัติการของรัฐบาลจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานการรับประกันคุณภาพของสำนักงานสอบสวนกลาง (FBI's Quality Assurance Standards-OAS) และภายในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาตินี้ นอกจากจะประกอบไปด้วยข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลประเภทต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีรายละเอียดข้อมูลในส่วนอื่น ๆ ด้วย เช่น รหัสดีเอ็นเอ ห่องปฏิบัติการ และชื่อเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบข้อมูลและดีเอ็นเอ และเมื่อมีการจับคู่ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอในแต่ละครั้ง ก็จะมีการแจ้งไปยังห่องปฏิบัติการที่ตรวจสอบแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอแต่ละส่วนในการ

⁷⁵ เฟ็งอ้าง, น. 64.

เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องของการจับคู่ อีกทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลบุคคลเพิ่มเติมในการระบุตัวบุคคลผู้กระทำความผิด เช่น ชื่อ รูปพรรณสัณฐาน หรือสิ่งบ่งชี้เฉพาะบุคคลของผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ ที่อยู่ของผู้กระทำความผิดที่ระบุตัวได้ ชื่อหมายเลขโทรศัพท์ของพนักงานสอบสวน รวมทั้งรายละเอียดของคดี⁷⁶

4.2.3 การเก็บรักษาและทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ

เมื่อมีการจับกุมตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาศัยอำนาจตามกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) ตัวอย่างดีเอ็นเอของบุคคลนั้นจะเข้าสู่กระบวนการในการตรวจหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอ โดยทางสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เป็นผู้ตรวจวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอดังกล่าวในห้องปฏิบัติการ เมื่อเสร็จสิ้นแล้วก็จะนำข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากตัวอย่างนั้นไปเก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ดีเมื่อตัวอย่างที่ได้มานั้น เช่น เลือด เนื้อเยื่อที่กระพุ้งแก้ม ฯลฯ ของผู้กระทำความผิดเสร็จสิ้นกระบวนการตรวจวิเคราะห์ลำดับเบสซ้ำบนดีเอ็นเอของบุคคล (Short Repeat - STR) ในการจำแนกเอกลักษณ์ของบุคคลเพื่อตรวจหาลายพิมพ์ดีเอ็นเอและนำเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติแล้ว ถ้าหากมีปริมาณตัวอย่างที่มากพอก็จะมีเก็บรักษาตัวอย่างนั้นไว้ต่อไปโดยมิได้มีการกำหนดระยะเวลาในการเก็บรักษา เพื่อวัตถุประสงค์ในการรับประกันคุณภาพของข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของบุคคลนั้นที่เก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ รวมถึงกรณีที่มีการขอตรวจพิสูจน์ซ้ำเพื่อยืนยันการจับคู่กับแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น ๆ ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ด้วยวิธีการนำตัวอย่างที่เก็บรักษาไว้บางส่วนมาทดสอบถึงความแม่นยำโดยใช้เทคนิคเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ในวิวัฒนาการสมัยใหม่⁷⁷

4.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน

รัฐบาลจีนพยายามก่อตั้งฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากร เมื่อประมาณ พ.ศ. 2546 เพื่อใช้สืบหาอาชญากร ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อมูลดีเอ็นเอมากกว่า 54 ล้านราย และมีเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ เช่น เทอร์โม ฟิชเชอร์ และมีการพัฒนาปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ทันสมัย⁷⁸

4.3.1 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

⁷⁶ นันทกัต บุนนาค, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58, น. 72-73.

⁷⁷ เจริญธรรม, น.71.

⁷⁸ พรบวร จิรภัทรวงศ์, โปสทูเดย์, “จีนรุกจัดเก็บ DNA กระจายทางสอดส่องดิจิทัล”, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566, <https://www.posttoday.com/economy/news/535305>.

สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ แต่มุ่งพัฒนาระบบให้การจัดเก็บให้มีความทันสมัยโดยจัดทำเป็นดัชนีข้อมูล ดังนี้

- 1) ดัชนีข้อมูลจากที่เกิดเหตุ (Crime Scene Index)
- 2) ดัชนีข้อมูลผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index)
- 3) ดัชนีข้อมูลผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกจับกุม (Suspect, Accused, Arrestee Index)
- 4) ดัชนีข้อมูลศพนิรนาม (Unknown Deceased Index)
- 5) ดัชนีข้อมูลเหยื่อและผู้สมัครใจ (Victim and Volunteer Index)

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2558 กระทรวงความมั่นคงสาธารณะ ได้นำข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอจำนวน 44 ล้านข้อมูล เป็นข้อมูลจากบุคคลประมาณ 40 ล้านข้อมูล และอีกประมาณ 1.5 ล้านข้อมูลเป็นข้อมูลที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุ โดยรัฐบาลจีนเปิดเผยว่ามีฐานข้อมูลดีเอ็นเอที่ใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำ Combat Trafficking DNA Database ซึ่งมีจำนวนดีเอ็นเอที่จัดเก็บมากกว่า 513,000 ข้อมูล โดยฐานข้อมูลนี้ ใช้สำหรับแก้ไขปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการก่อการร้าย การค้าเด็ก การระบุร่างกายบุคคล และคนเร่ร่อน

4.3.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประเทศจีนเริ่มนำรูปแบบดีเอ็นเอมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เมื่อปี ค.ศ. 1989 โดยมี Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรกในประเทศจีน และมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะของจีน (Ministry of Public Security) ชื่อว่า “Forensic Science DNA Database System” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “National Public Security Agencies DNA Database Application System” ในปี ค.ศ. 2004 รัฐบาลจีนได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ เช่น เทอร์โม ฟิชเชอร์ และได้ปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ทันสมัย เมื่อปี พ.ศ. 2554 มีการก่อตั้งธนาคารยีนที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการการปฏิรูปและพัฒนาแห่งชาติ (NDRC) รวมถึงกระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีและคณะกรรมการสาธารณสุขและการคุมกำเนิดแห่งชาติ ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยจีโนมิกส์ปักกิ่ง (BGI) ตั้งอยู่ในเขตใหม่ต้าเหมิง เมืองเซินเจิ้น มณฑลกว่างตุ้ง มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 47,500 ตารางเมตร มีจุดประสงค์ที่จะเป็นแหล่งศึกษาวิจัยและใช้ประโยชน์จากยีน รวมถึงเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลยีนที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมชีวภาพของประเทศเพื่อการศึกษาวิจัย ซึ่งเป้าหมายหลักของธนาคารแห่งนี้คือการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ครอบคลุมถึงการควบคุมขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์ ให้มีความสมดุล การเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตอาหาร เข้าใจกลไกของโรคไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของ

โรคทั้งหมด การศึกษาวิจัยการรักษาโรคมะเร็ง ความพิการของทารกแรกเกิด ความผิดปกติของหลอดเลือดหัวใจ โรคหอบหืด โรคกระดูกเสื่อม และโรคติดต่ออื่น ๆ⁷⁹

4.3.3 การเก็บรักษาและทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ

ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของจีน ไม่มีความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเข้าถึงรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลตลอดจนการสืบหาความสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคคลด้วย ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2017 รัฐบาลจีนได้มีการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมาย Public Security Administrative Punishments Law โดยกำหนดให้เพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเก็บวัตถุทางชีวภาพ รวมไปถึงตัวอย่างเลือดของเหยื่อและผู้กระทำความผิดในคดีเล็กน้อยและได้วางมาตรฐานเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลให้เทียบเท่ากับ International Covenant on Civil and Political Rights⁸⁰

4.4 ประเทศไทย

ประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด ทั้งยังไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรใดที่บัญญัติไว้โดยตรงเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูล โดยสำหรับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ซึ่งบัญญัติขึ้นเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2551 มีลักษณะเป็นเพียงการเพิ่มเติมอำนาจพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เท่านั้น ส่วนบุคคลที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งหมายถึงบุคคลอื่นโดยทั่วไปที่ไม่ใช่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้น ในปัจจุบันไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าพนักงานสามารถดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากบุคคลประเภทดังกล่าวได้แต่อย่างใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้ หากเจ้าพนักงานประสงค์จะดำเนินการดังกล่าว โดยหลักจะต้องได้รับความยินยอม (Consent) ของบุคคลที่จะถูกจัดเก็บดีเอ็นเอเท่านั้น หากบุคคลที่จะถูกจัดเก็บไม่ให้ความยินยอม เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องย่อมไม่สามารถดำเนินการบังคับได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้ซึ่งหากเจ้าพนักงานดำเนินการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอไปโดยไม่ได้รับความยินยอม เจ้าพนักงานย่อมอาจถูกดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ทั้งพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นย่อมอาจถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 อีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ แต่ก็มี

⁷⁹เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, “เงินจีนสร้างนวัตกรรมเพื่อมนุษยชาติ ธนาคารจีนแห่งแรกของจีน”, สืบค้น เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2566, <https://thaibizchina.com/เงินจีนสร้างนวัตกรรม/>.

⁸⁰ วิภู วัฒนเศรษฐ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4, น.122-123.

ฐานข้อมูลระดับหน่วยงาน ที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจในการสืบค้นเพื่อการสืบสวนในคดีอาญา มีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

ระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศไทยในปัจจุบันมีเพียงระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอในระดับหน่วยงาน โดยจะอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งในระยะแรกที่มีการจัดทำขึ้นในแต่ละหน่วยงานจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แยกออกจากกันโดยชัดเจน กล่าวคือ ถ้าอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ จะมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการก่อนศาลมีคำพิพากษา ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากสถานที่เกิดเหตุและที่ได้จากผู้ต้องหาในคดีความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และสี่อำเภอในจังหวัดสงขลา และถ้าหากอยู่ในความรับผิดชอบของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จะมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษในคดีอาชญากรรมและคดีอาชญากรรมร้ายแรง⁸¹ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในปัจจุบันทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ต่างได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับทางกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการประสานด้านระบบฐานข้อมูลผู้กระทำความผิด ผู้ต้องขังและใช้ประโยชน์จากข้อมูลด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ และสันมือของผู้กระทำความผิด ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศที่ให้ความยินยอมสมัครใจ เพื่อที่จะนำข้อมูลมาทำการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงโดยมีลักษณะร่วมมือกันในแต่ละหน่วยงานเมื่อมีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้น

4.4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมาได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานของหน่วยงานจากงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 ตามหนังสือความร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ สามารถสรุปแนวทางได้ว่า ในกรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษซึ่งกำลังจะพ้นโทษ หากถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ ส่วนกรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษซึ่งกำลังจะพ้นโทษ หากถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

⁸¹ นันทศักดิ์ บุณนาค, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 58, น. 96.

นอกเหนือจากนั้นให้สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด⁸² หรือในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ทางกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ก็ได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติว่า ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจร่วมกัน จัดเก็บดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ และส้นมือของผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรีจำนวน 15 แห่ง โดยกรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้ต้องขังที่จะครบกำหนดพ้นโทษ ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ส่วนกรณีการจัดเก็บลายนิ้วมือ 10 นิ้วฝ่ามือ และส้นมือของผู้ต้องขังที่จะครบกำหนดพ้นโทษ ให้สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ และหากในกรณีที่มีผู้ต้องขังจะครบกำหนดพ้นโทษเพิ่มเติม หรือกรณีนักโทษเด็ดขาดที่จะเสนอขอพักการลงโทษและลดวันต้องโทษจำคุก ให้สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานประสานงานไปยังศูนย์พิสูจน์หลักฐานหรือพิสูจน์หลักฐานจังหวัดในเขตพื้นที่จังหวัดที่เป็นที่ตั้งของเรือนจำ ทั้งนี้ในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจะต้องได้รับความยินยอมของผู้ต้องขังโดยให้ลงนามในเอกสารยินยอม

ในปัจจุบันในประเทศไทยมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอขึ้นอย่างไม่เป็นทางการในระดับหน่วยงานแล้ว ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า ในส่วนสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ (DNA Profile) ไว้ในฐานข้อมูลของหน่วยงานประมาณ 147,000 ชุด และในส่วนของสำนักงานนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมพบว่า ได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลไว้เป็นจำนวนประมาณ 159,000 รายการ ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมาที่ได้เริ่มมีการจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษ จึงทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยมีข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอทั้งหมดอยู่ที่ประมาณ 200,000 ราย⁸³ ทั้งนี้ เพื่อใช้ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจของหน่วยงาน ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน

สำหรับการดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอของสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจนั้นพบว่า ที่ผ่านมาได้ดำเนินการภายใต้หลักความยินยอมทั้งหมด โดยบุคคลที่จะให้ตัวอย่างดีเอ็นเอจะต้องให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบฟอร์มที่กำหนด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงจะทำการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่ฐานข้อมูลต่อไป อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่า

⁸² เฟิ่งอ๋าง, น. 97.

⁸³ เฟิ่งอ๋าง, น. 98.

สังเกตว่าความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรที่บุคคลดังกล่าวให้แก่เจ้าหน้าที่นั้น เป็นความยินยอมเพียงแค่นี้ทำให้ทำการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอเท่านั้น ไม่ได้ปรากฏเป็นการยินยอมโดยชัดแจ้งว่าบุคคลนั้นอนุญาตให้นำเอาข้อมูลดีเอ็นเอของตนเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ไม่มีหน้าที่จะต้องแจ้งให้บุคคลนั้นทราบด้วยว่าข้อมูลดีเอ็นเอของเขาจะต้องถูกจัดเก็บในฐานข้อมูล⁸⁴

4.4.3 การเก็บรักษาและทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ

ตามข้อบังคับคณะกรรมการกำกับการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บรักษาและทำลายข้อมูล พ.ศ. 2560

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้ “ข้อมูล” หมายความว่า ข้อมูลที่ได้มาจากการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มตั้งแต่การรับคำร้องขอรับบริการจากผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ไปจนถึงกระบวนการออกรายงานผลการตรวจพิสูจน์แต่ไม่รวมวัตถุพยานในการส่งตรวจ

ข้อ 6 เมื่อสถาบันได้รับคำร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ให้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงพร้อมพยานหลักฐานที่ขอให้ตรวจ และจัดส่งสิ่งส่งตรวจดังกล่าวให้กับสำนักหรือกองหรือกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตรวจพิสูจน์ตามที่ผู้ร้องขอและให้การเก็บรักษาข้อมูลซึ่งอยู่ระหว่างการรับคำร้อง การบันทึก ส่งมอบและการปฏิบัติการตรวจพิสูจน์อยู่ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการสำนักหรือกอง หรือหัวหน้ากลุ่มงานนั้น

ข้อ 7 การเก็บรักษาข้อมูลตามข้อ 6 ที่อยู่ระหว่างปฏิบัติงานการให้บริการตรวจพิสูจน์ให้เจ้าหน้าที่สถาบันที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักหรือกองหรือหัวหน้ากลุ่มงานให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูล โดยให้อยู่ในการกำกับดูแลของหัวหน้ากลุ่มงาน หรือผู้อำนวยการกองหรือสำนัก แล้วแต่กรณี

ข้อ 8 เมื่อมีการปฏิบัติงานตามข้อ 7 เสร็จแล้ว ให้อออกรายงานผลการตรวจพิสูจน์ 2 ฉบับ สำหรับผู้ร้องขอรับบริการและสำหรับสถาบันจัดเก็บ ทั้งนี้ ให้ผู้อำนวยการกองหรือสำนัก หรือหัวหน้ากลุ่มงาน แล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบในการนำส่งข้อมูลให้ศูนย์ข้อมูลกลางโดยพลัน เพื่อดำเนินการจัดเก็บและบันทึกลงในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ผู้อำนวยการจัดทำศูนย์ข้อมูลกลางการให้บริการนิติวิทยาศาสตร์ในสถาบันทำหน้าที่บริหารจัดการดูแลและเก็บรักษาข้อมูลตาม

⁸⁴ ศลิษา พรหมมะกฤต, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น.38-39.

วรรคหนึ่งหรือหน้าที่อื่นใดตามที่เห็นสมควร และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ สถาบันเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาและปฏิบัติหน้าที่ตามที่คุณอำนาจการมอบหมาย

ข้อ 9 ระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นเอกสารให้เก็บไว้เป็นระยะเวลา 20 ปี นับแต่วันที่ได้ออกรายงานในการตรวจพิสูจน์ให้กับผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์

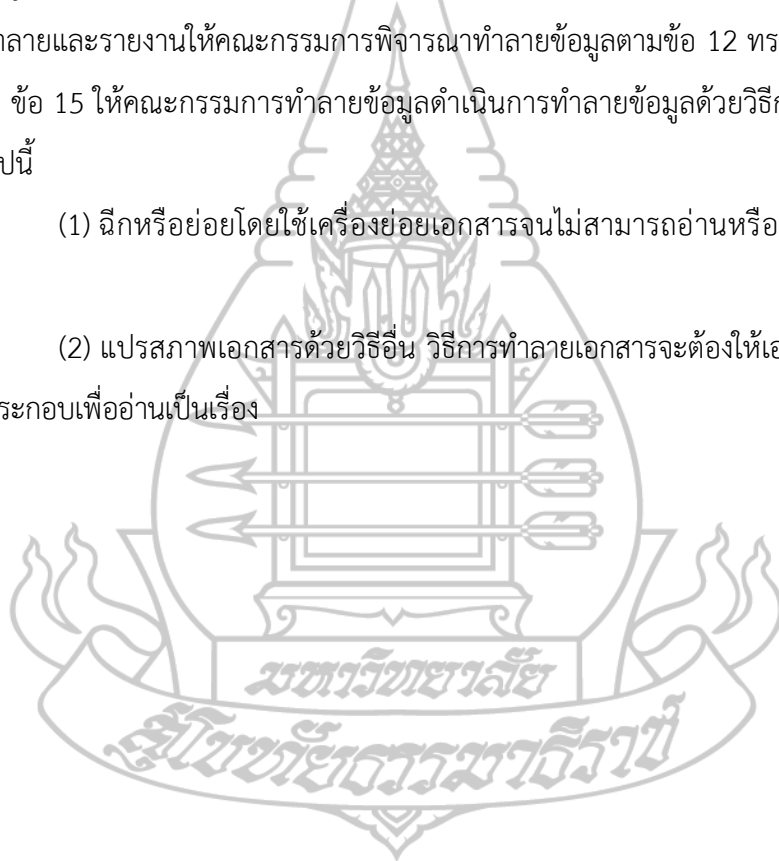
ข้อ 10 การเก็บรักษาข้อมูลที่ได้นำมาบันทึกในระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ให้เก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรฐานสากล

ข้อ 11 หลังจากสิ้นปีปฏิทินให้ศูนย์ข้อมูลกลางผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูลตามข้อ 8 สํารวจข้อมูลที่เป็นเอกสารครบกำหนดอายุการเก็บรักษาภายในกำหนด 60 วัน แล้วจัดทำบัญชีข้อมูล ขอล่าลายและรายงานให้คณะกรรมการพิจารณาทำลายข้อมูลตามข้อ 12 ทราบ

ข้อ 15 ให้คณะกรรมการทำลายข้อมูลดำเนินการทำลายข้อมูลด้วยวิธีการอย่างไรใด อย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ฉีกหรือย่อยโดยใช้เครื่องย่อยเอกสารจนไม่สามารถอ่านหรือจดทำข้อความในเอกสารได้

(2) แปรสภาพเอกสารด้วยวิธีอื่น วิธีการทำลายเอกสารจะต้องให้เอกสารที่ทำลายนั้นไม่สามารถประกอบเพื่ออ่านเป็นเรื่อง

บทที่ 4

การวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ แห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

การวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทยในบทนี้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของแต่ละประเทศ เพื่อเสนอกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอ อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ และเสนอการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

1. การวิเคราะห์กฎหมายเพื่อการเก็บดีเอ็นเอ

การวิเคราะห์กฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีนเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเสนอประเด็นทางกฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

1.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ริเริ่มและให้ความสำคัญในการนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญา โดยมีกฎหมาย The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) ที่เป็นรากฐานในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อนิติวิทยาศาสตร์ และขยายหลักเกณฑ์การจัดเก็บไปยังกฎหมายฉบับอื่น ๆ นับตั้งแต่วิธีการจัดเก็บ เงื่อนไขการจัดเก็บ เจ้าหน้าที่ที่สามารถจัดเก็บบุคคลที่อาจถูกจัดเก็บ ความยินยอม ระยะเวลาการจัดเก็บ การทำลาย ฯลฯ กฎหมายในประเทศอังกฤษมีการปรับเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวคือ ในช่วงแรกกฎหมายให้ทำการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลโดยอาศัยความยินยอมเท่านั้นแต่ต่อมาก็สามารถบังคับจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ทั้งกฎหมายยังกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการจัดเก็บจากการจำแนกประเภทการจัดเก็บที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บได้ด้วยตนเองจากประเภท Non-intimate หรือสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้กระทำความผิดแต่สามารถจัดเก็บจากผู้บริหารก็ได้ด้วย นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บดีเอ็นเอบางประเภทยังสามารถจัดเก็บได้โดยไม่มีกำหนดเวลา

หรือไม่มีการทำลายและในรวมอยู่ในฐานข้อมูลเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือในลักษณะประวัติอาชญากร ทั้งยังให้อำนาจการสืบค้นข้อมูลและจับคู่ดีเอ็นเอเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรงอีกด้วย

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ริเริ่มใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ดีเอ็นเอเพื่อการสืบสวนและไต่สวนคดีอาญาซึ่งนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดเกี่ยวกับเพศและอาชญากรรมรุนแรง โดยรัฐบาลกลางออกกฎหมายเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเป็นหลัก ส่วนการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ซึ่งมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแบ่งเป็นดัชนีข้อมูลการจัดเก็บที่หลากหลาย สำหรับการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญานำดัชนีข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการสืบค้นด้วยดัชนีดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) และดัชนีข้อมูลทางนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Index) มาใช้ โดยมีการพัฒนาห้องปฏิบัติการทดลองของสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ควบคู่กันไป ส่วนการเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอถูกกำกับดูแลโดยรัฐบาลกลาง (Federal Law) ซึ่งแต่ละมลรัฐที่เข้าร่วมจะต้องลงนาม MOU กับห้องปฏิบัติการทางนิติวิทยาศาสตร์ของสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และอยู่ภายใต้การปฏิบัติตามกฎหมาย Federal DNA Identification Act

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐสังคมนิยมปกครองระบอบเผด็จการประชาธิปไตยโดยพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เมื่อรัฐบาลมีนโยบายและตั้งเป้าหมายให้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอภายในกรอบเวลาที่กำหนด เจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถบังคับจัดเก็บจากประชากรได้ทั้งหมดทุกเพศทุกวัยโดยปราศจากหลักเกณฑ์หรือความยินยอม ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อมูลดีเอ็นเอจำนวนมากมหาศาลและสามารถจัดเก็บได้ตามเป้าหมายอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังได้จัดทำดัชนีข้อมูลจำแนกประเภทข้อมูลการจัดเก็บ และจัดตั้ง Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรกในประเทศจีน และมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดย กระทรวงความมั่นคงสาธารณะของจีน (Ministry of Public Security) ชื่อว่า “Forensic Science DNA Database System” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “National Public Security Agencies DNA Database Application System” เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเออีกด้วย อย่างไรก็ตาม สาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่มีกฎหมายรองรับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ รวมถึงไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเป็นส่วนตัวของประชาชนจากการจัดเก็บดีเอ็นเอหรือระยะเวลาในการจัดเก็บหรือทำลายแต่อย่างใด

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และยังเป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก ในด้านหลักการและอำนาจ

จัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรมทางคดีอาญาได้ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นสั่งฟ้อง และชั้นพิจารณาคดี โดยมีพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์บัญญัติให้นำหลักวิทยาศาสตร์ สาขาต่าง ๆ และการแพทย์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมหรือเพื่อประโยชน์ ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใด อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA Thailand) ได้บัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและให้สิทธิในการมีข้อมูลส่วนบุคคลเป็นของตนเอง ทั้งนี้ ในกรณีการจัดเก็บข้อมูลทางพันธุกรรมได้บัญญัติคุ้มครองไว้ในมาตรา 26 ที่ต้องได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีการดำเนินการของ หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 (2)

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ

ประเทศ	กฎหมายเพื่อการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ	
	กฎหมายการจัดเก็บ	ประเด็นทางกฎหมาย
อังกฤษ	<ol style="list-style-type: none"> 1. The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) 2. Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) 3. Criminal Procedure and Investigations Act 1996 4. Criminal Evidence (Amendment) Act 1997 5. Criminal Justice and Police Act 2001 (CJPA) 6. Criminal Justice and Police Act 2003, 2004, 2005 และ 2008 7. Crime and Security Act 2010 8. Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อนิติวิทยาศาสตร์ - หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอโดยไม่ต้องใช้แพทย์ - การขยายอำนาจสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเอ - การจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำผิดโดยไม่ต้องยินยอม - การจัดเก็บดีเอ็นเอในฐานข้อมูลโดยไม่มีกำหนด - การจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับกุมโดยไม่ต้องยินยอม - การจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์ - ระยะเวลาจัดเก็บและการทำลาย
สหรัฐอเมริกา	<ol style="list-style-type: none"> 1. The DNA Identification Act, 1994 2. The Justice for All Act, 2014 3. The Violence Against Woman Act, 2005 	<ul style="list-style-type: none"> - การให้อำนาจมรฐรัฐมีกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอ - การมีดัชนีข้อมูลผู้กระทำผิดและให้จัดเก็บฐานข้อมูลดีเอ็นเอ - การมีดัชนีข้อมูลผู้ถูกจับและให้จัดเก็บฐานข้อมูลดีเอ็นเอ
จีน	นโยบายการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลหรือธนาคารดีเอ็นเอจากประชากรทั้งหมด	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำดัชนีข้อมูลการจัดเก็บดีเอ็นเอเป็น 5 ลักษณะ - การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยกระทรวงความมั่นคงจีนฯ
ไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 3. พระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ 2559 4. ข้อบังคับคณะกรรมการกำกับการให้บริการนิติวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บรักษาและทำลายข้อมูล 2560 5. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 	<ul style="list-style-type: none"> - การให้นำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม - การกำหนดหลักเกณฑ์ให้พนักงานสอบสวนจัดเก็บดีเอ็นเอ - การให้สถาบันมีหน้าที่บริการและส่งเสริมนิติวิทยาศาสตร์ - หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บรักษาและทำลายข้อมูล - การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์

1.2 การเสนอกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษากฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย (ตารางที่ 4.1) พบว่ากฎหมายแต่ละประเทศมีประเด็นแตกต่างกันซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากฎหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทย ดังนี้

ด้วยรูปแบบการปกครองของประเทศอังกฤษและประเทศไทยต่างปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา ทั้งเป็นประเทศที่ริเริ่มบังคับใช้กฎหมายเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาซึ่งมีพัฒนาการทางกฎหมายที่น่าสนใจ ดังนั้น หากนำกฎหมายของประเทศอังกฤษมาพิจารณาเทียบเคียงกับบริบทในด้านกฎหมายของประเทศไทยก็น่าจะสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งพัฒนาการทางกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอของประเทศอังกฤษมีประเด็นให้พิจารณา คือ

- การมีกฎหมายเพื่อขยายอำนาจจัดเก็บโดยจำแนกวิธีการจัดเก็บที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่ต้องให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้จัดเก็บ

- การมีกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บได้จากผู้ต้องสงสัยในที่เกิดเหตุ หรือจากตัวผู้ต้องสงสัยที่จับได้ โดยสามารถทำได้โดยปราศจากความยินยอม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

- การมีกฎหมายให้การจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา หรือไม่มีการทำลาย

- การมีกฎหมายที่ไม่จำกัดเฉพาะเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่ากระทำความผิดอีกต่อไปแต่สามารถจัดเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย

แม้รูปแบบการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาแตกต่างจากประเทศไทย อีกทั้งมีกฎหมายให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดโดยการจัดเก็บมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละรัฐ อย่างไรก็ตาม ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีกฎหมายกลางในการนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานคดีอาญาได้อย่างน่าสนใจจึงมีประเด็นให้พิจารณา คือ

- การมีกฎหมายให้จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอในแต่ละรัฐและมีฐานข้อมูลดีเอ็นเอของตนเอง

- การมีกฎหมายให้จัดทำระบบดัชนีข้อมูลที่หลากหลายเพื่อการสืบค้น โดยยินยอมให้นำเข้าข้อมูลในระบบดัชนีข้อมูลแห่งชาติ (National DNA Index System: NDIS) และมีการส่งข้อมูลเหล่านี้ไปจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

- การมีกฎหมายให้มีการนำเข้าสู่ข้อมูลของผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) เข้าสู่ฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือแห่งชาติ

- การมีกฎหมายให้รัฐบาลจัดเก็บและรักษาดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับที่ไม่ใช่ประชากรของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่ไม่มีกฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอ จึงไม่มีประเด็นทางกฎหมายเพื่อการพิจารณาสำหรับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนสามารถบังคับจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของประชาชนได้อย่างมหาศาล และจัดทำดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้นในกระทำในลักษณะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชน ซึ่งเป็นประเด็นให้รัฐบาลจีนพิจารณาออกกฎหมาย โดยประเทศไทยอาจนำทั้งประเด็นด้านนโยบายการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอให้ได้ตามเป้าหมายในกรอบเวลาที่กำหนด การจัดทำดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้น และการบริหารจัดการข้อมูล ตลอดจนบทเรียนที่รัฐบาลจีนได้รับจากการจัดเก็บในลักษณะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและโดยปราศจากกฎหมายมาเป็นประเด็นพิจารณาต่อไป

2. การวิเคราะห์อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ

การวิเคราะห์อำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเสนอประเด็นอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ

ประเทศอังกฤษให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บดีเอ็นเอแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ผู้มีอำนาจสั่งจัดเก็บและเป็นผู้มีอำนาจจัดเก็บ ซึ่งหากเป็นดีเอ็นเอในส่วนที่เป็น Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย บุคคลผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนินการจัดเก็บตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) แต่ถ้าหากเป็นดีเอ็นเอในส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย บุคคลผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ (Constable) ถ้าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) ได้มีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล โดยผู้มีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลโดยการตรวจเก็บเนื้อเยื่อจากช่องปาก (Buccal swap) ซึ่งเจ้าพนักงานสามารถจัดเก็บจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ให้ความยินยอมอย่างชัดแจ้ง (Appropriate consent)

และเป็นลายลักษณ์อักษร (In writing) เท่านั้น ทั้งนี้ ในการจัดเก็บดีเอ็นเอไม่ว่าจะเป็นประเภท Intimate Samples หรือ Non-Intimate Samples ก็ต้องกระทำโดยแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนหรือพยาบาลวิชาชีพแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าบุคคลนั้นอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในฐานะเป็นผู้ถูกจับหรือเป็นผู้ถูกแจ้งข้อหาดำเนินคดีหรือเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างถูกคุมขังของศาลหรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญาทั่วไปซึ่งมีโทษจำคุก (Recordable offence) เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอโดยไม่ได้รับความยินยอมได้ (PACE 1984) กฎหมาย Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) กำหนดหลักเกณฑ์ในการรวบรวมตัวอย่างเนื้อเยื่อ โดยจำแนกประเภทใหม่ กำหนดให้ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) และเยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Mouth Swab) เป็นประเภท Non-intimate และกำหนดให้การจัดเก็บตัวอย่างประเภท Non-intimate สามารถจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บตัวอย่างได้โดยไม่ต้องรับความช่วยเหลือจากแพทย์และอาจใช้กำลังในการจัดเก็บหากมีความจำเป็น เช่น จัดเก็บจากการขูดเยื่อบุในปากหรือการดัดผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลซึ่งยังไม่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในเขตอำนาจของกฎหมายสหพันธรัฐ จะต้องกระทำโดยการเช็ดจากเนื้อเยื่อข้างแก้ม (Buccal swab) ของบุคคลเท่านั้น และหากบุคคลผู้ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือ อัยการสูงสุด อธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ อาจใช้อำนาจหรือมอบหมายให้มีการใช้อำนาจโดยวิธีการใด ๆ เท่าที่จำเป็นตามที่เห็นสมควร เพื่อให้สามารถดำเนินการบังคับการเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวได้และบุคคลนั้นอาจต้องรับโทษทางอาญาในกรณีที่ปฏิเสธไม่ให้อำนาจที่รัฐทำการจัดเก็บดีเอ็นเอ ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดลหุโทษระดับ Class A หรือ Class A Misdemeanor คือ ความผิดลหุโทษในระดับรุนแรงที่สุดโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และเป็นบุคคลที่จะถูกลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุมประพฤติ อาจทำความตกลงกับหน่วยงานของมลรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนใด ๆ เพื่อจัดให้มีการดำเนินการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอตามกฎหมายได้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างจากร่างกายของบุคคล ได้ตั้งแต่บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการก่อนศาลมีคำพิพากษาและบุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา ได้แก่ บุคคลผู้ถูกจับ ผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดี ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดประเภท Qualifying Federal Offence บุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศ

สหรัฐอเมริกาแต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้อัยการสูงสุดหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ มีอำนาจดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลได้ นอกจากนี้ ยังให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ต้องขังซึ่งถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด Qualifying Federal Offence ได้ด้วย หรือบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด Qualifying Federal Offence เมื่อบุคคลนั้นได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นผู้พันโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ โดยกฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยงานคุมประพฤติซึ่งรับผิดชอบในการควบคุมดูแลบุคคลนั้นดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวได้

สาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลจีนสามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนได้โดยปราศจากความยินยอม เป็นการเก็บตามเป้าหมายและนโยบายของรัฐบาลจีน ตำรวจจีนได้เก็บตัวอย่างเลือดจากประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยตำรวจจีนอ้างว่าเพศชายมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากกว่า แต่เมื่อได้ทำการเก็บข้อมูลดีเอ็นเอที่ไม่เฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด แต่รวมถึงผู้บริสุทธิ์ และเด็กด้วย

สำหรับประเทศไทย ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอได้เฉพาะจากบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นสืบสวนสอบสวนและให้ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอได้เฉพาะคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นพิจารณาคดี นอกจากนี้ ยังให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีอำนาจจัดเก็บ 2 กรณี คือ กรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายร้องขอให้ช่วยเหลือและสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา และกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจซ้ำได้ เมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกและเพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ

ประเทศ	บุคคลที่มีอำนาจจัดเก็บ	เงื่อนไขการให้อำนาจจัดเก็บ	
		บุคคลที่ถูกจัดเก็บ	วิธีการจัดเก็บ
อังกฤษ	ผู้มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บตัวอย่างได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่ง ไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร	-	สั่งให้จัดเก็บดีเอ็นเอใน ส่วนที่เป็น Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย หรือมีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล
	ผู้มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บดีเอ็นเอได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ	-	สั่งให้จัดเก็บดีเอ็นเอในส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples หรือส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย
	ผู้มีอำนาจจัดเก็บ ได้แก่ แพทย์ที่ขึ้นทะเบียนหรือพยาบาลวิชาชีพแล้ว	บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีให้ความยินยอมอย่างชัดแจ้งและเป็นลายลักษณ์อักษร	จัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลโดยการตรวจเก็บเนื้อเยื่อจากช่องปาก
		บุคคลที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นผู้ถูกจับหรือเป็นผู้ถูกแจ้งข้อหาดำเนินคดีหรือเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างถูกคุมขังของศาลหรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญาทั่วไปซึ่งมีโทษจำคุก	จัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอโดยไม่ได้รับความยินยอมได้ (PACE 1984)
		บุคคลผู้กระทำความผิดจากความผิดรุนแรง ความผิดที่สามารถจับกุมได้ เป็นความผิดที่สามารถบันทึกได้ รวมถึงในความผิดทั่วไปซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ต้องสงสัยได้	ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) และเยื่อกระดาษแห้ง (Mouth Swab) เป็นประเภท Non-intimate และกำหนด ให้การจัดเก็บตัวอย่างประเภท Non-intimate สามารถจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บตัวอย่างได้โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากแพทย์และอาจใช้กำลังในการจัดเก็บหากมีความจำเป็น เช่น จัดเก็บจากการขูดเยื่อในปากหรือการดึงผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น
อเมริกา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	-	ทำความเข้าใจหน่วยงานของมลรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนใดๆ เพื่อจัดให้มีการดำเนินการบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอตามกฎหมายได้
	อัยการสูงสุด อธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือหน่วยงานคุมประพฤติ อาจใช้อำนาจหรือมอบหมาย	บุคคลผู้ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือหรือบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดในความผิดโทษระดับ Class	กระทำวิธีการใด ๆ เท่าที่จำเป็นตามที่เห็นสมควร เพื่อให้สามารถดำเนินการบังคับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลดังกล่าวได้และ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเทศ	บุคคลที่มีอำนาจจัดเก็บ	เงื่อนไขการให้อำนาจจัดเก็บ	
		บุคคลที่ถูกจัดเก็บ	วิธีการจัดเก็บ
อเมริกา (ต่อ)		A หรือ Class A Misdemeanor คือ ความผิดลหุโทษในระดับรุนแรงที่สุดโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และเป็นบุคคลที่จะถูกลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา	บุคคลนั้นอาจต้องรับโทษทางอาญาในกรณีที่ปฏิเสธไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐทำการจัดเก็บดีเอ็นเอ
	อัยการสูงสุดอาจใช้อำนาจหรือมอบหมาย	บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา ได้แก่ บุคคลผู้ถูกจับ ผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดี ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดประเภท Qualifying Federal Offense บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนหลังศาลมีคำพิพากษา บุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคล
	อธิบดีกรมราชทัณฑ์อาจใช้อำนาจหรือมอบหมาย	บุคคลผู้ต้องขังซึ่งถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด หรือบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคล
	หน่วยงานคุมประพฤติซึ่งรับผิดชอบในการควบคุมดูแลบุคคลนั้นอาจใช้อำนาจหรือมอบหมาย	บุคคลผู้กระทำความผิด ที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นผู้พ้นโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคล
	เจ้าหน้าที่รัฐ	บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการก่อนหรือหลังศาลมีคำพิพากษาหรือบุคคลซึ่งยังไม่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในเขตอำนาจของกฎหมายสหพันธรัฐ	ดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างจากร่างกายของบุคคลโดยการเขี่ยจากเนื้อเยื่อข้างแก้ม
จีน	เจ้าหน้าที่ตำรวจโดยรัฐบาลจีน	จัดเก็บจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และไม่จำกัดเฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด แต่รวมถึงผู้บริสุทธิ์ และเด็กด้วย	สามารถบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอได้โดยปราศจากความยินยอม
ไทย	ในชั้นสืบสวนสอบสวนคดีอาญา พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ	บุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ
	ในชั้นพิจารณา คดีในศาล ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ	เฉพาะคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ
	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีอำนาจจัดเก็บกรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายร้องขอ	คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเทศ	บุคคลที่มีอำนาจจัดเก็บ	เงื่อนไขการให้อำนาจจัดเก็บ	
		บุคคลที่ถูกจัดเก็บ	วิธีการจัดเก็บ
ไทย (ต่อ)	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีอำนาจจัดเก็บกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจซ้ำได้	คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเมื่อไม่ได้อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ และต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ	ดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ

2.2 การเสนอมติให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาพบว่า มีเงื่อนไขการให้อำนาจแก่บุคคลที่จัดเก็บดีเอ็นเอขึ้นอยู่กับบุคคลที่ถูกจัดเก็บและวิธีการจัดเก็บ ส่วนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีเงื่อนไขการจัดเก็บขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล สำหรับประเทศไทยให้อำนาจสั่งจัดเก็บดีเอ็นเอเป็นของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายแต่ผู้ที่สามารถทำการจัดเก็บต้องเป็นแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอทั้ง 4 ประเทศ (ตารางที่ 4.2) มีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณา ดังนี้

อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษในช่วงแรกคล้ายกลับประเทศไทย คือ มีบุคคลที่มีอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บและผู้มีอำนาจจัดเก็บ ซึ่งผู้มีอำนาจสั่งให้จัดเก็บเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนผู้มีอำนาจจัดเก็บเป็นแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนหรือพยาบาลวิชาชีพแล้วเท่านั้น โดยมีเงื่อนไขการจัดเก็บแบบรูด้ำเข้าไปในร่างกาย (Intimate Samples) และไม่ต้องรูด้ำเข้าไปในร่างกาย (Non-Intimate Samples) ต่อมาประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้โดยกำหนดเงื่อนไขที่เป็นประเด็นพิจารณาสำหรับประเทศไทย คือ

- การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้เองจากบุคคลผู้การกระทำ ความผิดรุนแรง ความผิดที่สามารถจับกุมได้เป็นความผิดที่สามารถบันทึกได้รวมถึงในความผิดทั่วไป ซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ต้องสงสัยได้ โดยวิธีการจัดเก็บแบบไม่รูด้ำเข้าไปในร่างกาย (Non-Intimate Samples) เช่น ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) เยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Mouth Swab) เป็นต้น

- การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้การกระทำ ความผิดรุนแรง ความผิดที่สามารถจับกุมได้เป็นความผิดที่สามารถบันทึกได้รวมถึงในความผิดทั่วไปซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ต้องสงสัยได้

- การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมตัวได้อย่างได้โดยไม่ต้องรับความช่วยเหลือจากแพทย์และอาจใช้กำลังในการจับกุมหากมีความจำเป็น เช่น จับกุมจากการชูดเชื้อบูในปากหรือการดิงผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศสหพันธสาธารณรัฐซึ่งแต่ละมลรัฐก็มีกฎหมายของตนเองทำให้ในการจับกุมดีเอ็นเอรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมแห่งรัฐบาลกลางต้องทำความตกลงกับหน่วยงานของมลรัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานเอกชนใด ๆ เพื่อจัดให้มีการดำเนินการบังคับจับกุมดีเอ็นเอตามกฎหมาย จึงเห็นได้ว่าบริบทของประเทศไทยแตกต่างจากสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม การจับกุมดีเอ็นเอของสหรัฐอเมริกาก็มีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณาได้ด้านอำนาจสั่งการในระดับต่าง ๆ หรือการมอบหมายให้ดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอ ตลอดจนเงื่อนไขการจับกุม คือ

- อัยการสูงสุดอาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจาก 1) บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา ได้แก่ บุคคลผู้ถูกจับ ผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดี 2) ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดประเภท Qualifying Federal Offence 3) บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนหลังศาลมีคำพิพากษา และ 4) บุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา

- อธิบดีกรมราชทัณฑ์อาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด

- หน่วยงานคุมประพฤติอาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นผู้พ้นโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ

- การสามารถบังคับจับกุมดีเอ็นเอโดยวิธีการใด ๆ เท่าที่จำเป็นตามที่เห็นสมควรและหากบุคคลนั้นปฏิเสธไม่ให้จับกุมบุคคลนั้นอาจต้องรับโทษทางอาญา

- การที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินการจับกุมตัวอย่างจากร่างกายของบุคคลโดยการขีดจากเนื้อเยื่อข้างแก้มได้เองโดยไม่ต้องให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้จับกุม

สำหรับอำนาจจับกุมดีเอ็นเอในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศไทยอาจพิจารณาความโดดเด่นด้านนโยบายการบังคับจับกุมดีเอ็นเอจากประชาชนเพื่อให้ได้จำนวนตามเป้าหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐเลือกจับกุมจากเพศชายเป็นส่วนใหญ่ และไม่จำกัดเฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด แต่รวมถึงผู้บริสุทธิ์ และเด็กด้วย ซึ่งเป็นการจับกุมโดย

ปราศจากความยินยอม แต่ยังเป็นที่คัดค้านของประชาชนชาวจีนและเป็นประเด็นถกเถียงกันในด้านสิทธิมนุษยชนและความเป็นส่วนตัวมาถึงปัจจุบัน

3. การวิเคราะห์หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ

การวิเคราะห์หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน เปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเสนอประเด็นหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอในต่างประเทศ

ในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บแตกต่างกันทั้งในด้านฐานความผิดในการจัดเก็บ บุคคลที่ถูกจัดเก็บ และเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอ

ประเทศอังกฤษจะสามารถกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลโดยจะสามารถกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุผลอันสมควรว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอจะมีส่วนช่วยในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลซึ่งแบ่งฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอออกเป็นสองระดับด้วยกัน คือ ความผิดร้ายแรงและความผิดทั่วไป โดยเจ้าหน้าที่รัฐสามารถทำการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลใด ๆ ที่ถูกดำเนินคดี หรือผู้ที่มารายงานตัวตามหมายเรียกของศาล หรือผู้ที่ถูกปรับโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือผู้ที่ถูกศาลมีคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด ต่อมา มีการแก้ไขกฎหมายให้สามารถจัดเก็บจากบุคคลทุกคนที่ถูกจับกุมในความผิดตามกฎหมาย (Recordable offence) ซึ่งจากเดิมเจ้าหน้าที่รัฐจะสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกดำเนินคดีในความผิดตามกฎหมายมาแล้วเท่านั้น โดยกำหนดเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลไว้เป็นสองประเภทด้วยกัน คือ 1) ส่วนที่เป็น Intimate Samples หมายถึง ส่วนที่มีลักษณะต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย กระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับสารวัตร (Inspector) และต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากบุคคลดังกล่าวด้วย และ 2) ส่วนที่เป็น Non-Intimate Samples หมายถึง ส่วนที่มีลักษณะไม่ต้องรูดผ้าเข้าไปในร่างกาย กระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในทุกระดับชั้น (Constable) และไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกจับก็ได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้ตามกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา จากฐานความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ทุกประเภท หรือฐานความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธรัฐ หรืออาชญากรรมโดยใช้ความรุนแรง รวมถึงการพยายามกระทำความผิดหรือการสมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิด โดยกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกาบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลสองประเภทด้วยกัน คือ บุคคลผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว บุคคลผู้พ้นโทษ โดยมีเงื่อนไข หรือบุคคลผู้อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ โดยมีเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอเกี่ยวกับการล่องล้าสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่บุคคลมีเหนือเนื้อตัวร่างกายกับระดับของความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศโดยชอบด้วยกฎหมายมาซึ่งน้ำหนัก

เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบกับเป็นประเทศที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ในระบอบเผด็จการ ไม่ได้กำหนดฐานความผิดเพื่อเป็นกรอบในการจัดเก็บดีเอ็นเอแต่เก็บตามนโยบายของรัฐบาลจีน จึงสามารถบังคับจัดเก็บจากประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่ใช้หลักความยินยอม เป็นการจัดเก็บให้ได้จำนวนตามเป้าหมายเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้ถูกจัดเก็บเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดหรือไม่ และสามารถเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วยจึงมีลักษณะเป็นการจัดเก็บดีเอ็นเอแบบไม่มีเงื่อนไข

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทย คือ ในชั้นสืบสวนสอบสวนจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เฉพาะความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาคดีในศาล ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก โดยกำหนดเงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือศาลมักจะสั่งให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลในคดีที่มีความสำคัญหรือคดีที่มีความจำเป็นในการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกจัดเก็บทุกกรณี และหากไม่ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA Thailand) ได้บัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นกรณีการจัดเก็บข้อมูลทางพันธุกรรมที่ต้องได้รับ

ความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในมาตรา 4 (2) กรณีการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์

ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ

ประเทศ	ฐานความผิดที่จัดเก็บ	บุคคลที่ถูกจัดเก็บ	เงื่อนไขการจัดเก็บ
อังกฤษ	ความผิดตามกฎหมายบัญญัติ (Recordable offence) มี 2 ระดับ คือ ความผิดร้ายแรงและความผิดทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ที่กระทำความผิดและถูกดำเนินคดี - ผู้ที่มีรายงานตัวตามหมายเรียกของศาล - ผู้ที่ถูกปรับโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง - ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด - ผู้ที่ถูกจับในความผิดตามกฎหมายโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะถูกดำเนินคดีในภายหลังหรือไม่ ซึ่งต้องยินยอมให้จัดเก็บ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเก็บดีเอ็นเอที่รูก้าเข้าไปในเนื้อตัวร่างกาย (Intimate Samples) สามารถกระทำต่อเมื่อบุคคลผู้ถูกจับความผิดตามกฎหมาย และให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร - การจัดเก็บดีเอ็นเอที่ไม่รูก้าเข้าไปในเนื้อตัวร่างกาย (Non-Intimate Samples) ก่อนมีการจัดเก็บดีเอ็นเอจะต้องแจ้งให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของดีเอ็นเอทราบถึงเหตุผลในการจัดเก็บดีเอ็นเอ และไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม
อเมริกา	<p>- ความผิดที่รัฐสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอได้ตามกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา คือ ความผิดประเภท Qualifying Federal Offence ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ทุกประเภท 2) การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ 3) การก่ออาชญากรรมโดยใช้ความรุนแรง อุจฉกรรจ์ หรือใช้กำลังประทุษร้ายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลได้ 4) การพยายามกระทำความผิดหรือการสมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดตามที่กล่าวไว้ข้างต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ - ผู้ที่ไม่ใช่พลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกา - ผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว บุคคลผู้พันโทษ โดยมีเงื่อนไข และบุคคลผู้อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเก็บดีเอ็นเอที่รูก้าเข้าไปในเนื้อตัวร่างกายให้คำนึงถึงความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศโดยชอบด้วยกฎหมายมาซึ่งน้ำหนัก - การบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอ รัฐต้องมีความจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันและรักษาประโยชน์ในความมั่นคงของประเทศ ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยเร็วที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้
จีน	การก่ออาชญากรรมทุกรูปแบบ และอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ	บังคับจัดเก็บจากประชากรทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่ใช่หลักความยินยอม เป็นการจัดเก็บให้ได้จำนวนตามเป้าหมายของรัฐเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้ถูกจัดเก็บเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดหรือไม่ และสามารถเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย	ขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่รัฐตั้งไว้เพื่อการจัดเก็บ

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเทศ	ฐานความผิดที่จัดเก็บ	บุคคลที่ถูกจัดเก็บ	เงื่อนไขการจัดเก็บ
ไทย	- ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีเท่านั้น - คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก	- ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นสืบสวนสอบสวนคดีอาญา โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บ - คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชั้นพิจารณาของศาล เมื่อผู้พิพากษาหรือศาลสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการจัดเก็บ	- กรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีที่มีความสำคัญหรือคดีที่มีความจำเป็นในการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย - ต้องได้รับความยินยอมทุกกรณี หากไม่ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง - ต่อมาได้รับการยกเว้นกรณี การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล

3.2 การเสนอหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ ซึ่งประกอบด้วย ฐานความผิดที่จัดเก็บ บุคคลที่ถูกจัดเก็บ และเงื่อนไขการจัดเก็บทั้ง 4 ประเทศ (ตารางที่ 4.3) มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทย ดังนี้

ประเทศอังกฤษ จัดแบ่งฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอออกเป็น 2 กลุ่มความผิด ทั้งจำแนกบุคคลที่ถูกจัดเก็บออกเป็นหลายลักษณะ และมีเงื่อนไขในการจัดเก็บตามวิธีการจัดเก็บ ทำให้หลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสามารถกระทำได้หลายรูปแบบจากหลายบุคคล ซึ่งเป็นประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณา คือ

- การแบ่งฐานความผิดในการจัดเก็บดีเอ็นเอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความผิดร้ายแรง และความผิดทั่วไป โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ สามารถสั่งการและจัดเก็บได้ตามความเหมาะสมกับหน้าที่และความรับผิดชอบ

- การขยายอำนาจการจัดเก็บดีเอ็นเอไปยังบุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอไม่เฉพาะแต่ผู้กระทำความผิด แต่สามารถจัดเก็บจากบุคคลที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด เช่น ผู้ถูกจับ ผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ฯลฯ และแม้ภายหลังจะไม่ใช่ผู้กระทำความผิดก็ตาม จึงทำให้บุคคลดังกล่าวได้เข้าสู่

กระบวนการพิสูจน์ความจริงตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพราะบุคคลที่ถูกจัดเก็บดีเอ็นเอไม่จำกัดเฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดอีกต่อไป

- การมีเงื่อนไขการจัดเก็บดีเอ็นเอตามวิธีการจัดเก็บ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอเองได้ ไม่จำกัดเฉพาะแต่แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่สามารถจัดเก็บได้ ซึ่งทำให้มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ หรือบุคลากร ฯลฯ

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการขยายขอบเขตหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลคล้ายกับประเทศอังกฤษโดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ

- การขยายขอบเขตของฐานความผิดที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้กระทำความผิดเพราะประโยชน์ของรัฐย่อมมีน้ำหนักมากกว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอที่กระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

- การให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกจับก่อนศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดอาญา เพราะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยทำให้เกิดความแน่ใจว่ารัฐบาลจะไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดอาชญากรรมขึ้นซ้ำอีกครั้งซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- การบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ถูกจับเป็นการค้นที่สมเหตุสมผลและไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

- การดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลเป็นการใช้อำนาจล่วงล้ำเข้าไปกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การดึงเส้นผม การเก็บเนื้อเยื่อจากกระพุ้งแก้ม ฯลฯ เทียบได้กับการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วประโยชน์ของรัฐย่อมมีน้ำหนักมากกว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องที่กระทบกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับในการจัดเก็บดีเอ็นเอ ประกอบกับเป็นประเทศที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ในระบอบเผด็จการ จึงมีประเด็นควรพิจารณา คือ

- การบังคับจัดเก็บจากประชากรทุกเพศ ทุกวัย ทั้งจากเด็กและผู้บริสุทธิ์ที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน และไม่ใช้หลักความยินยอม โดยเก็บจากเพศชายมากกว่าหญิงเนื่องจากมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากกว่า

- การตั้งเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอของประชาชนเพิ่มขึ้นทุกปีควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการจัดเก็บ อาทิ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ การจัดทำเป็นธนาคารข้อมูล ฯลฯ ทำให้มีลักษณะการจัดเก็บเพื่อนำไปใช้สอดส่องควบคุมประชาชนในประเทศซึ่งเป็นที่คัดค้านของประชาชน
- รัฐบาลมีอำนาจมากกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้เงื่อนไขในการจัดเก็บดีเอ็นเอของสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่รัฐบาลตั้งไว้เพื่อการจัดเก็บ จึงมีลักษณะเป็นการจัดเก็บโดยปราศจากเงื่อนไข

4. การวิเคราะห์การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

การจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลมีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้โดยนำไปเชื่อมโยงกับอาชญากรรมโดยนำพยานหลักฐานดีเอ็นเอที่เก็บได้จากที่เกิดเหตุหรือหลักฐานอื่น มาเปรียบเทียบกับดีเอ็นเอที่จัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอจึงเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญาโดยไม่ต้องจัดเก็บใหม่แบบครั้งต่อครั้งจึงช่วยให้ประหยัดงบประมาณและสะดวกต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีนโยบายจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลภายใต้กฎหมาย อำนาจหน้าที่ และหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของแต่ละประเทศ จึงเป็นประเด็นพิจารณาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติสำหรับประเทศไทย

4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในต่างประเทศ

การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของแต่ละประเทศแตกต่างกันทั้งในด้านการจัดทำฐานข้อมูล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเก็บรักษาและทำลายข้อมูล ซึ่งนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ ดังนี้

ประเทศอังกฤษ มีกฎหมาย Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) กำหนดให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยให้บันทึกตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดละเมิดโดยให้มีการจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด และให้บันทึกดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์โดยสามารถลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์ต่อเมื่อได้ข้อสรุปจากการสอบสวน ซึ่งมีคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของฐาน ข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทยซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจาก 3 หน่วยงาน คือ ผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจระดับสูง และผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจ และให้มีการแต่งตั้งสมาชิกสองคนจากคณะกรรมการพันธุศาสตร์ในมนุษย์เพื่อทำหน้าที่ให้

คำแนะนำและควบคุมดูแลด้านจริยธรรมในญาติของคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ โดยสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์ได้ไม่เกิน 6 ปี นับแต่ถูกจับกุม และในห้วงปฏิบัติการเอกชนต้องทำลายภายใน 6 เดือนนับแต่วันจัดเก็บ ส่วนผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด รวมถึงเยาวชนจะถูกจัดเก็บอย่างไม่มีกำหนด และผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดลหุโทษครั้งแรกและเยาวชนซึ่งโทษจำคุกต่ำกว่า 5 ปี ให้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอไว้ได้ 5 ปี นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้จัดเก็บเฉพาะกรณีโทษร้ายแรงหรือคดีอุกฉกรรจ์และจัดเก็บได้ 3 ปี และขอศาลขยายได้ 2 ปี ทั้งนี้ กฎหมาย Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) กำหนดให้ทำลายดีเอ็นเอใน 6 เดือน นับแต่วันที่จัดเก็บและให้เก็บโดยไม่มีกำหนดหากได้รับความยินยอม อย่างไรก็ตาม การลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์กระทำได้หลังจากได้ข้อสรุปจากการสอบสวนหรือเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว โดยมีข้อยกเว้นการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นการชั่วคราว ได้แก่ กรณีกระทำความผิดครั้งแรกในความผิดลหุโทษ ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรง ผู้ที่ได้รับการตัดเตือนกรณีก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของชาติ

ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้นที่หลากหลาย ได้แก่ ดัชนีผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) ดัชนีนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Index) ดัชนีผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) ดัชนีผู้สูญหาย (Missing Person Index) ดัชนีศพนิรนาม (Unidentified Human Remain Index) และดัชนีข้อมูลทางชีวภาพของญาติผู้เสียหาย (Biological Relatives of Missing Person Index) โดยฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งท้องถิ่น (Local DNA Index System-LDIS) และห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ มีสำนักงานตำรวจแห่งชาติระดับท้องถิ่นดูแลจัดทำแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างห้องปฏิบัติการในระดับท้องถิ่นด้วยกัน แล้วส่งต่อไปยังฐานข้อมูลแห่งมลรัฐ (State DNA Index System-SDIS) ซึ่งฐานข้อมูลนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานแห่งมลรัฐนั้นเพื่อให้แต่ละห้องปฏิบัติการในมลรัฐนั้นแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอซึ่งกันและกัน และเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งท้องถิ่นและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเข้าด้วยกัน (National DNA Index System-NDIS) โดยมีสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบและจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากมลรัฐทั้งหมดเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างหน่วยงานของรัฐทั่วประเทศ ทั้งนี้ เมื่อมีการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาศัยอำนาจตามกฎหมายสหพันธรัฐแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Law of U.S.C) และเมื่อเสร็จสิ้นแล้วก็จะนำข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากตัวอย่างนั้นไปเก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติและมีการเก็บรักษาตัวอย่างนั้นไว้ต่อไปโดยมิได้มี

กำหนดระยะเวลา เพื่อประกันคุณภาพของข้อมูล รวมถึงกรณีที่มีการขอตรวจพิสูจน์ซ้ำเพื่อยืนยันการจับคู่กับแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น ๆ

สาธารณรัฐประชาชนจีนจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรเพื่อใช้สืบหาอาชญากร ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อมูลดีเอ็นเอมากกว่า 54 ล้านราย และมีเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บ เช่น เทอร์โมฟิชเซอร์ และมีการพัฒนาปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ทันสมัย ซึ่งในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับ แต่มุ่งพัฒนาระบบให้การจัดเก็บให้มีความทันสมัยโดยจัดทำเป็น 5 ดัชนีข้อมูลโดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะได้นำเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ ชื่อว่า “Forensic Science DNA Database System” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “National Public Security Agencies DNA Database Application System” นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำ Combat Trafficking DNA Database ซึ่งมีจำนวนดีเอ็นเอที่จัดเก็บมากกว่า 513,000 ข้อมูล โดยฐานข้อมูลนี้ใช้สำหรับแก้ไขปัญหอาชญากรรม รวมถึงการก่อการร้าย การค้าเด็ก การระบุง่ายกายบุคคล และคนเร่ร่อน ทั้งนี้ มี Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรกในประเทศจีน เมื่อปี พ.ศ. 2554 มีการก่อตั้งธนาคารยีนที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการการปฏิรูปและพัฒนาแห่งชาติ (NDRC) รวมถึงกระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีและคณะกรรมการสาธารณสุขและการคุมกำเนิดแห่งชาติ ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยจีโนมิกส์ปักกิ่ง เนื่องจากการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของจีนไม่มีความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลจึงเก็บรักษาไว้ได้และไม่ทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ เพื่อประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงสามารถเข้าถึงรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลตลอดจนการสืบหาความสัมพันธ์ทางครอบครัวได้ด้วย

ประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศไทยอยู่ในระดับหน่วยงานภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ต่อมาทั้งสองหน่วยงานได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับกรมราชทัณฑ์เพื่อการประสานด้านระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ และสันมือจากผู้กระทำความผิดและผู้ต้องขังทั่วประเทศที่ให้ความยินยอมจัดเก็บในการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงกันโดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเมื่อมีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้น ทั้งนี้ การจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องขังซึ่งกำลังจะพ้นโทษ หากถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บ นอกเหนือจากนั้น ให้สำนักงาน

พิสูจน์หลักฐานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ต่อมากรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ก็ได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติว่า ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจร่วมกันจัดเก็บดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ และสันมือของผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 แห่ง โดยกรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องขังที่จะครบกำหนดพ้นโทษ ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขังโดยให้ลงนามในเอกสารยินยอม อย่างไรก็ตาม ไม่ได้ปรากฏเป็นการยินยอมโดยชัดแจ้งว่าบุคคลนั้นอนุญาตให้นำเอาข้อมูลดีเอ็นเอของตนเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด ระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นเอกสารให้เก็บไว้เป็นระยะเวลา 20 ปี นับแต่วันที่ได้ออกรายงานในการตรวจพิสูจน์ให้กับผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์ ส่วนการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้นำมาบันทึกในระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ให้เก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรฐานสากล หลังจากสิ้นปีปฏิทินให้ศูนย์ข้อมูลกลางผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูล สืบสวนข้อมูลที่เป็นเอกสารครบกำหนดอายุการเก็บรักษาภายในกำหนด 60 วัน แล้วจัดทำบัญชีข้อมูล ขอลายและรายงานให้คณะกรรมการพิจารณาทำลายข้อมูล ทั้งนี้ ในการทำลายข้อมูลให้คณะกรรมการดำเนินการทำลายข้อมูลด้วยวิธีการ (1) ฉีกหรือย่อยโดยใช้เครื่องย่อยเอกสารจนไม่สามารถอ่านหรือจดทำข้อความในเอกสารได้ หรือ (2) แปรสภาพเอกสารด้วยวิธีอื่น วิธีการทำลายเอกสารจะต้องให้เอกสารที่ทำลายนั้นไม่สามารถประกอบเพื่ออ่านเป็นเรื่องได้

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอใน 4 ประเทศ

ประเทศ	การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การเก็บรักษาและการทำลายข้อมูล
อังกฤษ	- กฎหมาย Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) กำหนดให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ - ให้บันทึกตัวอย่างดีเอ็นเอที่จากผู้กระทำละเมิด - ให้บันทึกดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์หรือผู้ต้องสงสัย	- ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศอังกฤษ อยู่ใน การควบคุม ของ คณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติภายใต้สังกัด กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้แทนจาก 3 หน่วยงาน คือ 1) ผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย 2) ผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจ ระดับสูง 3) ผู้แทนจากสมาคมข้าราชการตำรวจ	- การจัดเก็บดีเอ็นเอของผู้บริสุทธิ์ไม่เกิน 6 ปี นับแต่ถูกจับกุม ในห้องปฏิบัติการเอกชน ทำลายภายใน 6 เดือนนับแต่วันจัดเก็บ - ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด รวมถึงเยาวชนจะถูกจัดเก็บอย่างไม่กำหนด - ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดโทษ ครั้งแรก และเยาวชนซึ่งโทษจำคุกต่ำกว่า 5 ปี ให้จัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอไว้ได้ 5 ปี - ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้ จัดเก็บเฉพาะกรณีโทษร้ายแรงหรือคดีอุกฉกรรจ์ และจัดเก็บได้ 3 ปี และขอศาลขยายได้ 2 ปี - กฎหมาย Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) กำหนดให้ทำลายดีเอ็นเอใน 6 เดือน นับแต่วันที่จัดเก็บและให้เก็บโดยไม่มีกำหนด หากได้รับความยินยอม

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเทศ	การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การเก็บรักษาและการทำลายข้อมูล
			<ul style="list-style-type: none"> - การลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์หลังจากได้ข้อสรุปจากการสอบสวนหรือเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว - ช้อยกเว้นการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นการชั่วคราว ได้แก่ กรณีกระทำความผิดครั้งแรกในความผิดลหุโทษ ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรง ผู้ที่ได้รับการตัดเตือนกรณีก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของชาติ
อเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น มลรัฐ และระดับชาติ - สำนักงาน สอบ สวน กลาง แห่ง สหรัฐอเมริกา (FBI) ได้สร้างฐานข้อมูล ดีเอ็นเอ (CODIS) และทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมดูแลฐานข้อมูล - การมีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ของเอกชนสำหรับให้รัฐบาล มลรัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานตำรวจแห่งชาติระดับท้องถิ่น ทำหน้าที่ดูแลและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างห้องปฏิบัติการในระดับท้องถิ่นด้วยกันแล้วส่งต่อไปยังฐานข้อมูลในระดับมลรัฐ - หน่วยงานระดับมลรัฐควบคุมแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอในระดับมลรัฐทั้งเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างฐานข้อมูลระดับท้องถิ่นและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากตัวอย่างนั้นเก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติและมีการเก็บรักษาตัวอย่างนั้นไว้ต่อไปโดยไม่ได้มีกำหนดระยะเวลาเพื่อประกันคุณภาพของข้อมูลรวมถึงกรณีที่มีการขอตรวจพิสูจน์ซ้ำเพื่อยืนยันการจับคู่กับแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น
	และห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา จัดเก็บและเปรียบเทียบรูปแบบดีเอ็นเอโดย CODIS ประกอบไปด้วยดัชนีสืบค้นที่หลากหลาย	- สำนักงานสอบสวนกลางฯ เป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ และจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากมลรัฐทั้งหมด เพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างหน่วยงานของรัฐทั่วประเทศ	
จีน	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายรองรับ แต่มุ่งพัฒนาระบบให้การจัดเก็บให้มีความทันสมัย - การจัดเก็บดีเอ็นเอเป็น 5 ดัชนีข้อมูล โดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะได้นำเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ 	<ul style="list-style-type: none"> - Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรก - มีการก่อตั้งธนาคารยีนที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการการปฏิรูปและพัฒนาแห่งชาติ (NDRC) รวมถึงกระทรวงการคลัง กระทรวง อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี และคณะกรรมการสาธารณสุข และการคุ้มครองกำเนิดแห่งชาติ ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยจีโนมิกส์ ปักกิ่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของจีนไม่มีความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลจึงเก็บรักษาไว้ได้และไม่ทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ - เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเข้าถึงรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลตลอดจนการสืบหาความสัมพันธ์ทางครอบครัวได้ด้วย
ไทย	<ul style="list-style-type: none"> - ประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับ - ระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประเทศไทยอยู่ในระดับหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ สดช. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับกรมราชทัณฑ์เพื่อการประสานด้านระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ผ่ามือ และสันมือจากผู้กระทำความผิด และผู้ต้องขังทั่วประเทศที่ให้ความยินยอมจัดเก็บในการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลจะต้องได้รับความยินยอมทุกกรณี โดยให้ลงนามในเอกสารยินยอม อย่างไรก็ตาม ไม่ได้ปรากฏเป็นการยินยอมโดยชัดแจ้งว่าบุคคลนั้นอนุญาตให้นำเอาข้อมูลดีเอ็นเอของตนเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของเจ้าหน้าที่ - ระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นเอกสารให้เก็บไว้เป็นระยะเวลา 20 ปี

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเทศ	การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การเก็บรักษาและการทำลายข้อมูล
		<p>โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเมื่อมีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้น</p> <p>- การจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องขังซึ่งกำลังจะพ้นโทษในเรือนจำและทัณฑสถานที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ปทุมธานี และนนทบุรี ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บ นอกเหนือจากนั้นให้สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด</p> <p>- ต่อมาได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติว่าให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจร่วมกันจัดเก็บดีเอ็นเอลายนิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ และสันมือของผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ปทุมธานี และนนทบุรีรวม 15 แห่ง โดยกรณีการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องขังที่จะครบกำหนดพ้นโทษ ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ</p>	<p>นับแต่วันที่ได้ออกรายงานในการตรวจพิสูจน์ให้กับผู้ร้องขอให้ตรวจพิสูจน์</p> <p>- การเก็บรักษาข้อมูลที่ได้นำมาบันทึกในระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ให้เก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรฐานสากล หลังจากสิ้นปีปฏิทินให้ศูนย์ข้อมูลกลางผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูลสำรวจข้อมูลที่เป็นเอกสารครบกำหนดอายุการเก็บรักษาภายในกำหนด 60 วัน แล้วจัดทำบัญชีข้อมูล ขอทำลายและรายงานให้คณะกรรมการพิจารณาทำลายข้อมูล</p> <p>- ในการทำลายข้อมูลให้คณะกรรมการดำเนินการทำลายข้อมูลด้วยวิธีการ (1) ฉีกหรือย่อยโดยใช้เครื่องย่อยเอกสารจนไม่สามารถอ่านหรือจดทำข้อความในเอกสารได้ หรือ (2) แปรสภาพเอกสารด้วยวิธีอื่นวิธีการทำลายเอกสารจะต้องให้เอกสารที่ทำลายนั้นไม่สามารถประกอบเพื่ออ่านเป็นเรื่องได้</p>

4.2 การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเก็บรักษาและการทำลายข้อมูลทั้ง 4 ประเทศ (ตารางที่ 4.4) มีประเด็นที่น่าสนใจอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาสำหรับประเทศไทย ดังนี้

ประเทศอังกฤษมีฐานข้อมูลดีเอ็นเอ National DNA Database (NDNAD) จัดตั้งเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 ถือเป็นฐานข้อมูลที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ได้มีการปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายหลายฉบับซึ่งมีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณาเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ คือ

- การมีกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดให้มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ คือ Criminal Justice and Public Order Act 1994 (CJPOA) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมจากกฎหมาย Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)

- การมีหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมดูแลฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ทั้งนี้ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศอังกฤษอยู่ในการควบคุมของคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์ของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทย

- การจำแนกกระยะการจับกุมและการทำลายข้อมูลดีเอ็นเอออกเป็นหลายกลุ่มด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เช่น การจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์ ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดในคดีความผิดลหุโทษโดยกระทำครั้งแรก และเยาวชนกระทำความผิดซึ่งศาลพิพากษาจำคุก ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไว้ได้เฉพาะในกรณีกระทำความผิดร้ายแรง รวมถึงผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรง โดยนำหลักการให้ความยินยอมมาใช้เป็นเงื่อนไขในการจัดเก็บสำหรับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์

- การนำหลักการให้ความยินยอมมาใช้ในการจัดเก็บดีเอ็นเออย่างไม่มีกำหนดเวลากับบุคคลผู้กระทำความผิด ผู้ที่พ้นจากการกระทำความผิดแล้ว บุคคลที่ถูกยกเลิกการดำเนินคดี และผู้ที่ถูกต้องข้อหาหรือถูกจับกุมในข้อหาละเมิด เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถนำมาตรวจเปรียบเทียบหากมีการกระทำความผิดขึ้นใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

- กฎหมาย Protection of Freedoms Act 2012 (POFA) กำหนดให้มีการทำลายดีเอ็นเอเมื่อจัดทำข้อมูลแล้วเสร็จหรือภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลผู้กระทำความผิด สามารถเก็บได้โดยไม่มีกำหนด และให้มีการลบข้อมูลของผู้บริสุทธิ์หลังจากได้ข้อสรุปจากการสอบสวนหรือเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว ชื่อยกเว้นการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นการชั่วคราว ได้แก่ กรณีกระทำความผิดครั้งแรกในความผิดลหุโทษ ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรงผู้ที่ได้รับการตัดเตือนกรณีก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของชาติ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศริเริ่มจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาและมีห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบและจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากมลรัฐทั้งหมดเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างหน่วยงานของรัฐทั่วประเทศซึ่งมีประเด็นพิจารณา คือ

- การแบ่งฐานข้อมูลดีเอ็นเอออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ แต่ละระดับมีห้องปฏิบัติการและหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลจัดทำแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างกันเพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังฐานข้อมูลในระดับอื่นต่อไป ทำให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้นที่หลากหลาย

- การเข้าถึงข้อมูลมีการกำกับดูแลโดยรัฐบาลกลาง (Federal Law) โดยปฏิบัติตามกฎหมาย Federal DNA Identification Act เป็นหลัก และมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมายหลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน ได้แก่ สำนักงานสืบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) สถาบันยุติธรรมแห่งชาติ (NIJ) สำนักความช่วยเหลือด้านยุติธรรม (BJA) สถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีแห่งชาติ (NIST) สถาบันพยาธิวิทยากองทัพ (AFIP) ห้องปฏิบัติการกองทัพกลางฮาวาย (CILHI) และห้องปฏิบัติการการสอบสวนทางอาญากองทัพ (USACIL)

- การกำหนดขอบเขตการใช้ฐานข้อมูลดีเอ็นเอให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยออกกฎหมายเพิ่มอำนาจการเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับในความผิดต่อรัฐ โดยมีข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้ดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรม คือ การใช้ฐานข้อมูลดีเอ็นเอควรจะใช้ในกรณีการสืบหาพฤติกรรม การกระทำผิดที่คล้ายกันของผู้ต้องสงสัย กรณีชุดตรวจสำเร็จรูปในการเก็บพยานหลักฐานเกี่ยวกับการทำร้ายทางเพศควรได้มาตรฐาน และควรมีองค์กรที่เป็นมาตรฐานแห่งชาติที่เชื่อถือได้ สำหรับห้องปฏิบัติการทางนิติวิทยาศาสตร์

- การนำข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอที่ได้จากตัวอย่างนั้นไปเก็บรักษาไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติและมีการเก็บรักษาตัวอย่างนั้นไว้ต่อไปโดยมิได้มีกำหนดระยะเวลา เพื่อประกันคุณภาพของข้อมูล รวมถึงกรณีที่มีการขอตรวจพิสูจน์ซ้ำเพื่อยืนยันการจับคู่กับแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น ๆ

สาธารณรัฐประชาชนจีนจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดยปราศจากกฎหมายรองรับแต่มุ่งพัฒนาระบบจัดเก็บให้มีความทันสมัยมีประเด็นพิจารณา คือ

- การจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลโดยจำแนกเป็น 5 ดัชนีข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นและวิเคราะห์จับคู่ดีเอ็นเอกับคดีอาชญากรรม

- การมีหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการนำข้อมูลดีเอ็นเอจัดเก็บสู่ฐานข้อมูล

- การจัดตั้งห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เพื่อเป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ

- ฐานข้อมูลดีเอ็นเอของจีนไม่มีความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลจึงเก็บรักษาไว้ได้และไม่ทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ

- เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเข้าถึงรูปแบบดีเอ็นเอของบุคคลตลอดจนการสืบหาความสัมพันธ์ทางครอบครัวได้ด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทยพบว่าแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา โดยกฎหมายเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับการดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอทั้ง 4 ประเทศ ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีกฎหมายเพื่อการจัดเก็บกว่า 8 ฉบับ ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์หรือวิธีการจัดเก็บที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจัดเก็บต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายในการจัดเก็บดีเอ็นเอเพื่อประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นบัญญัติกฎหมายเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อการสืบค้นของเจ้าหน้าที่เพื่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญา ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอโดยปราศจากกฎหมายแต่กระทำตามนโยบายรัฐ โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการจัดเก็บเป็นสำคัญ ขณะที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่ส่งเสริมสนับสนุนให้นำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน ทั้งมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นการสร้างมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลให้ปลอดภัย และนำไปใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์ตามคำยินยอมที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอนุญาตเท่านั้น แต่มาตรการทางกฎหมายและการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอในประเทศไทยยังไม่เพียงพอที่จะสามารถนำมาใช้กับการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาอย่างเท่าเทียมกันทุกคดี

ปัญหาการขาดกฎหมายเกี่ยวกับการให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอและการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอ มีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณา ดังนี้

1) ปัญหาการขาดกฎหมายที่ให้อำนาจจัดเก็บโดยจำแนกวิธีการจัดเก็บอันทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่ต้องให้แพทย์ พิสูจน์หลักฐานหรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่สามารถเป็นผู้จัดเก็บ ขณะที่ประเทศอังกฤษมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อ

ขยายอำนาจจัดเก็บโดยจำแนกวิธีการจัดเก็บที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่ต้องให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้จัดเก็บ

2) ปัญหาการขาดกฎหมายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสั่งการให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดจัดเก็บดีเอ็นเอของตนเองหรือขาดกฎหมายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทำการจัดเก็บได้จากผู้ต้องสงสัยในที่เกิดเหตุ หรือจากตัวผู้ต้องสงสัยที่จับได้โดยสามารถกระทำได้โดยปราศจากความยินยอมเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา ในช่วงแรกกฎหมายประเทศอังกฤษให้ทำการจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลโดยอาศัยความยินยอมเท่านั้นแต่ต่อมาก็สามารถบังคับจัดเก็บได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม

3) ปัญหาการขาดกฎหมายที่ทำให้การจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่มีการทำลาย กล่าวคือ ในกรณีที่ได้รับความยินยอมให้มีการจัดเก็บดีเอ็นเออย่างไม่มีกำหนดของบุคคลผู้กระทำความผิด ผู้ที่พ้นจากการกระทำความผิดแล้ว บุคคลที่ถูกยกเลิกการดำเนินคดีและผู้ที่ถูกต้องข้อหาหรือถูกจับกุมในข้อหาละเมิด การบริหารจัดการรูปแบบดีเอ็นเอเหล่านี้จะมีการลดการสัมผัสตัวอย่างซ้ำลง และยินยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเก็บรักษาข้อมูลไว้ โดยถือว่าข้อมูลเหล่านี้ยังมีความเคลื่อนไหว สามารถนำมาตรวจเปรียบเทียบหากมีการกระทำความผิดขึ้นใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางกำหนดหลักเกณฑ์ที่ประเทศอังกฤษนำมาใช้

4) ปัญหาการขาดกฎหมายหรือนโยบายให้จัดเก็บดีเอ็นเอที่ไม่จำกัดเฉพาะการจัดเก็บจากผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่ากระทำความผิดอีกต่อไปแต่สามารถจัดเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย ขณะที่ประเทศอังกฤษได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการจัดเก็บจากการจำแนกประเภทการจัดเก็บที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจัดเก็บได้ด้วยตนเองจากประเภท Non-intimate ซึ่งทำได้โดยไม่รุกล้ำเข้าไปในร่างกาย หรือการสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้กระทำความผิดแต่สามารถจัดเก็บจากผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและกระทำไปเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูลอาชญากรรมเป็นหลัก

ปัญหาการขาดกฎหมายเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการสืบค้นอย่างเป็นระบบมีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณา ดังนี้

1) ปัญหาการขาดกฎหมายให้มีหน่วยงานเพื่อการจัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอของประชาชนสู่ฐานข้อมูลทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกัน

อย่างเป็นระบบ โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมทั้งในด้านการสืบค้นข้อมูล การเปิดเผย การเก็บรักษาหรือทำลายข้อมูลภายใต้กฎหมาย

2) ปัญหาการขาดกฎหมายให้จัดทำระบบดัชนีข้อมูลที่หลากหลายเพื่อการสืบค้น โดยยินยอมให้นำเข้าข้อมูลในระบบดัชนีข้อมูลแห่งชาติ (National DNA Index System) และมีการส่งข้อมูลเหล่านี้ไปจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอ เนื่องจากการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแบ่งเป็นดัชนีข้อมูลการจัดเก็บที่หลากหลายเป็นประโยชน์ต่อการสืบค้นด้วยดัชนีดีเอ็นเอ อาทิ ดัชนีดีเอ็นเอของผู้กระทำความผิด (Convicted Offender Index) หรือดัชนีข้อมูลทางนิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Index) สามารถนำมาใช้สำหรับการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญา ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาห้องปฏิบัติการทดลองของสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (FBI) ควบคู่กันไป

3) ปัญหาการขาดกฎหมายให้มีการนำเข้าสู่ข้อมูลของผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) เข้าสู่ฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือแห่งชาติ ในประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนนำดัชนีข้อมูลของผู้ถูกจับกุม (Arrestee Index) โดยเข้าสู่ฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือแห่งชาติในลักษณะประวัติอาชญากรเพื่อประโยชน์จับคู่ดีเอ็นเอในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาแต่ละคดี

4) ปัญหาการขาดกฎหมายให้จัดเก็บและเก็บรักษาดีเอ็นเอจากผู้ถูกจับ ผู้ต้องสงสัย หรือผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ประชากรของประเทศ ซึ่งประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้กระทำความผิดที่ไม่จำกัดเฉพาะประชากรในประเทศเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการก่ออาชกรรมภายในประเทศที่ย่อมเกิดขึ้นได้จากคนต่างด้าว หรือบุคคลที่ไม่ใช่ประชากรในประเทศ ที่มีพฤติการณ์หลบหนีได้ง่ายและหากเดินทางออกนอกประเทศยังเป็นการยากในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อติดตามตัวมาดำเนินคดี

ปัญหาเกี่ยวกับฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการสืบค้นอย่างเป็นระบบ มีประเด็นที่ประเทศไทยควรพิจารณา ดังนี้

1) ปัญหาการแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการผลักดันนโยบายสนับสนุนให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเออย่างเป็นระบบโดยตั้งเป้าหมายการจัดเก็บดีเอ็นเอจากประชาชนในแต่ละปี เพราะกฎหมาย อาทิ การจำกัดอำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดเก็บดีเอ็นเอที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไปย่อมเป็นอุปสรรคต่อการผลักดันนโยบายสนับสนุนให้จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ ในประเทศอังกฤษมีการแก้ไขกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นต่อการจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูล ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนจัดเก็บดีเอ็นเอโดยปราศจากกฎหมายโดยจัดทำฐานข้อมูลตามนโยบายภาครัฐเป็นหลักทำให้สามารถจัดเก็บได้ตามเป้าหมายอย่างรวดเร็ว

2) ปัญหาการขาดหน่วยงานหลักที่เป็นศูนย์กลางรวบรวมฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการสืบค้นข้อมูลประวัติอาชญากรโดยเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งฐานข้อมูลดีเอ็นเอออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับมลรัฐ และระดับชาติ แต่ละระดับมีห้องปฏิบัติการและหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลจัดทำแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างกันเพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังฐานข้อมูลในระดับอื่นต่อไป ทำให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้นที่หลากหลาย นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังได้จัดทำดัชนีข้อมูลจำแนกประเภทข้อมูลการจับกุม และจัดตั้ง Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เป็นหน่วยปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอแห่งแรกในประเทศจีน และมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอโดย กระทรวงความมั่นคงสาธารณะของจีน (Ministry of Public Security) ชื่อว่า “Forensic Science DNA Database System” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “National Public Security Agencies DNA Database Application System” เพื่อประโยชน์ในการจับกุมและสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเออีกด้วย

แม้ปัจจุบันประเทศไทยมีหน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์ที่มีอำนาจหน้าที่และภารกิจตามกฎหมายซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ พิสูจน์หลักฐานตำรวจ และสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ หรือโรงพยาบาลที่มีความพร้อมด้านเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานหลักที่เป็นศูนย์กลางรวบรวมฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการสืบค้นข้อมูลประวัติอาชญากรโดยเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ขณะที่ในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการจับกุมดีเอ็นเอโดยแก้ไขกฎหมายเพื่อให้อำนาจและกำหนดหลักเกณฑ์การจับกุมแก่เจ้าหน้าที่รัฐอย่างเปิดกว้างแต่ยังคงคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลตามหลักสากล อาทิ ขยายขอบเขตการจับกุมดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์เข้าสู่ฐานข้อมูลโดยอาศัยความยินยอม การสามารถบังคับจับกุมดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกจับกุม นอกเหนือจากผู้กระทำความผิดร้ายแรงได้ หรือการกำหนดระยะเวลาการจับกุมแบบไม่มีการทำลายข้อมูล ฯลฯ สาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นความสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอถึงขนาดทำการบังคับจับกุมจากประชาชนโดยปราศจากกฎหมาย การจัดทำธนาคารดีเอ็นเอ การจัดตั้งหน่วยงานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยรองรับการบริหารจัดการข้อมูลและการตั้งเป้าหมายเพื่อจับกุมดีเอ็นเอให้ได้จำนวนมากขึ้น ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะ

กฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอในประเทศไทยมีข้อจำกัดมากมายทั้งการให้อำนาจและหลักเกณฑ์การจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูล นับตั้งแต่การไม่สามารถบังคับจัดเก็บจากผู้กระทำความผิดได้แต่กระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความยินยอม การไม่สามารถเก็บรักษาข้อมูลดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัยเพื่อการสืบค้นเชื่อมโยงข้อมูลได้ ทำให้การจัดเก็บดีเอ็นเอต้องกระทำเป็นแต่ละคดีไป ไม่มีการจัดเก็บไว้ในรูปแบบฐานข้อมูลประวัติอาชญากร จึงเป็นอุปสรรคต่อการสืบค้นข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาซึ่งมีข้อเสนอแนะ 4 ด้าน คือ

2.1 ข้อเสนอแนะด้านการให้อำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอ

การที่ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากกว่าประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ส่งผลให้กฎหมายเพื่อการจัดเก็บดีเอ็นเอในคดีอาญาในประเทศไทยมีข้อจำกัดมากมายในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถบังคับจัดเก็บได้โดยปราศจากความยินยอม จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสั่งการให้ผู้กระทำความผิดจัดเก็บดีเอ็นเอของตนเองหรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดเก็บดีเอ็นเอให้ตามลักษณะของความผิดโดยวิธีการจัดเก็บที่เหมาะสมตามมาตรฐานสากล อาทิ ความผิดรุนแรง ความผิดทั่วไป รวมถึงความผิดที่จับกุมได้ตามกฎหมายซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ต้องสงสัยได้ โดยวิธีการจัดเก็บแบบไม่รุกรานเข้าไปในร่างกาย (Non-Intimate Samples) เช่น ตัวอย่างน้ำลาย (Saliva) เยื่อบุกระพุ้งแก้ม (Mouth Swab) การดึงผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น

2) ควรให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสั่งการให้ผู้กระทำความผิดจัดเก็บดีเอ็นเอของตนเองหรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดเก็บดีเอ็นเอให้โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากแพทย์และอาจใช้กำลังในการจัดเก็บหากมีความจำเป็น เช่น จัดเก็บจากการชูดเย็บในปากหรือการดึงผมเพื่อนำรากผมไปตรวจสอบ เป็นต้น

3) อัยการสูงสุดอาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจาก

1) บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา ได้แก่ บุคคลผู้ถูกจับ ผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดี 2) ผู้ที่

ถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด 3) บุคคลที่อยู่ในขั้นตอนหลังศาลมีคำพิพากษา และ 4) บุคคลซึ่งไม่ใช่พลเมืองของประเทศแต่ถูกควบคุมตัวภายใต้อำนาจของประเทศ

4) อธิบดีกรมราชทัณฑ์อาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาหรือเคยถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด

5) หน่วยงานคุมประพฤติอาจใช้อำนาจหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจับกุมดีเอ็นเอจากบุคคลผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นผู้พันโทษโดยมีเงื่อนไขหรือถูกทำทัณฑ์บนไว้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างคุมประพฤติ

ทั้งนี้ การให้อำนาจจับกุมดีเอ็นเอแก่เจ้าหน้าที่รัฐควรกระทำอย่างรอบคอบรัดกุม คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยควรมีเหตุผลในการจับกุม มีการบันทึกรายละเอียดการจับกุม และควรมีการบันทึกเป็นหลักฐานขณะทำการจับกุมดีเอ็นเอทุกครั้ง

2.2 ข้อเสนอแนะด้านหลักเกณฑ์การจับกุมดีเอ็นเอ

หลักเกณฑ์การจับกุมดีเอ็นเอมีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากการจับกุมดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายย่อมกระทบถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากมองว่าการจับกุมดีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเป็นเรื่องที่กระทบกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากกว่าประโยชน์ของรัฐ การกำหนดหลักเกณฑ์การจับกุมดีเอ็นเอย่อมมีข้อจำกัดมากมายเป็นอุปสรรคต่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรแบ่งฐานความผิดในการจับกุมดีเอ็นเอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความผิดร้ายแรงและความผิดทั่วไป โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ สามารถสั่งการและจับกุมได้เองตามความเหมาะสมกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

2) ควรขยายอำนาจการจับกุมดีเอ็นเอไปยังบุคคลที่ถูกจับกุมดีเอ็นเอไม่เฉพาะแต่ผู้กระทำความผิด แต่สามารถจับกุมจากบุคคลที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด เช่น ผู้ถูกจับ ผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ฯลฯ และแม้ภายหลังจะไม่ใช่ผู้กระทำความผิดก็ตาม จึงทำให้บุคคลดังกล่าวได้เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ความจริงตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพราะบุคคลที่ถูกจับกุมดีเอ็นเอไม่จำกัดเฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดอีกต่อไป

3) ควรกำหนดเงื่อนไขการจับกุมดีเอ็นเอตามวิธีการจับกุมทางวิทยาศาสตร์ตามหลักมาตรฐานสากล เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสั่งการให้ผู้กระทำความผิดจับกุมดีเอ็นเอของตนเองหรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดีเอ็นเอเองได้ ไม่จำกัดเฉพาะแต่แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่

สามารถกระทำการจัดเก็บ ซึ่งทำให้มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ หรือบุคลากร ฯลฯ ลดอุปสรรคและความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

4) ควรให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐสั่งการให้ผู้กระทำความผิดจัดเก็บดีเอ็นเอของตนเองหรือให้บังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากบุคคลผู้ถูกจับก่อนศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดอาญา เพราะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยทำให้เกิดความแน่ใจว่ารัฐบาลจะไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดอาชญากรรมขึ้นซ้ำอีกครั้งซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐบังคับจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ถูกจับเป็นการค้นที่สมเหตุสมผลและไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลที่ได้รับการรับรองคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

5) ควรให้ผู้กระทำความผิดจัดเก็บดีเอ็นเอของตนเองหรือให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการจัดเก็บดีเอ็นเอจากร่างกายของบุคคลเป็นการใช้อำนาจล่วงล้ำเข้าไปกระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การดึงเส้นผม การเก็บเนื้อเยื่อจากกระพุ้งแก้ม ฯลฯ เพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูลประวัติอาชญากรเทียบได้กับการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ประโยชน์ของรัฐย่อมมีน้ำหนักมากกว่าการจัดเก็บดีเอ็นเอซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องที่กระทบกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ทั้งนี้ ในการจัดเก็บดีเอ็นเอควรคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยมีหลักเกณฑ์ที่รอบคอบรัดกุมไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ และควรมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเป็นหลักฐานขณะทำการจัดเก็บดีเอ็นเอทุกครั้ง

2.3 ข้อเสนอแนะด้านการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

สำหรับประเทศไทยควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ทัดเทียมกับนานาชาติ โดยการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร สถานที่ หน่วยงาน ฯลฯ ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จภายใต้กรอบเวลาที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดในการจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลมาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมต่อไป

1) ควรมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา โดยมีหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นหน่วยงานหลักที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมดูแลฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ทั้งนี้ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศอังกฤษอยู่ในการควบคุมของคณะกรรมการทางยุทธศาสตร์

ของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทย และมีจัดตั้งห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ Genetics Laboratory of the Institute of Forensic Sciences เพื่อเป็นหน่วยหลักในการปฏิบัติการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ อย่างไรก็ตาม ควรมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมายหลายหน่วยงานทำงานร่วมกัน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลตำรวจ โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือโรงพยาบาลเอกชนที่มีความพร้อม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด หรือสภานายความ ฯลฯ เพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนผู้เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้เสียในคดี หรือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ทำการสืบค้นข้อมูลเพื่อการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญา

2) ควรจำแนกระยะเวลาการจับเก็บและการทำลายข้อมูลดีเอ็นเอออกเป็นหลายกลุ่มด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เช่น การจับเก็บดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์ ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดในคดีความผิดลหุโทษโดยกระทำครั้งแรก และเยาวชนกระทำความผิดซึ่งศาลพิพากษาจำคุก ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าไม่ได้กระทำความผิดให้จัดเก็บรูปแบบดีเอ็นเอไว้ได้เฉพาะในกรณีกระทำความผิดร้ายแรง รวมถึงผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับกุมในคดีความผิดร้ายแรง โดยนำหลักการให้ความยินยอมมาใช้เป็นเงื่อนไขในการจัดเก็บสำหรับการจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้บริสุทธิ์ ทั้งนี้ ควรพิจารณาการเก็บรักษาข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเอไว้ในระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติโดยมิได้มีกำหนดระยะเวลา เพื่อประกันคุณภาพของข้อมูล รวมถึงกรณีที่มีการขอตรวจพิสูจน์ซ้ำเพื่อยืนยันการจับคู่กับแฟ้มข้อมูลลายพิมพ์ดีเอ็นเออื่น ๆ

3) ควรนำหลักการให้ความยินยอมมาใช้ในการจัดเก็บดีเอ็นเออย่างไม่มีกำหนดเวลากับบุคคลผู้กระทำความผิด ผู้ที่พ้นจากการกระทำความผิดแล้ว บุคคลที่ถูกยกเลิกการดำเนินคดี ผู้ที่ต้องขอโทษหรือถูกจับกุมในข้อหาละเมิดหรือผู้บริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถนำมาตรวจเปรียบเทียบหากมีการกระทำความผิดขึ้นใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

4) ควรแบ่งฐานข้อมูลดีเอ็นเอออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลาง โดยฐานข้อมูลแต่ละส่วนควรมีห้องจัดเก็บหรือห้องปฏิบัติการเพื่อส่งสิ่งส่งตรวจที่จัดเก็บได้หรือข้อมูลที่จัดเก็บได้ไปยังหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลจัดทำแฟ้มข้อมูลดีเอ็นเอและแลกเปลี่ยนข้อมูลดีเอ็นเอระหว่างกันเพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังฐานข้อมูลในระดับอื่นต่อไป ทำให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยดัชนีข้อมูลเพื่อการสืบค้นที่หลากหลาย

5) ควรจัดเก็บดีเอ็นเอสู่ฐานข้อมูลโดยจำแนกเป็นดัชนีข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นและวิเคราะห์จับคู่ดีเอ็นเอกับคดีอาชญากรรม โดยศึกษาจากการจัดทำดัชนีข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือสาธารณรัฐประชาชนจีน

6) ควรกำหนดขอบเขตการใช้ฐานข้อมูลตีเอ็นเอให้มีความชัดเจน โดยออกกฎหมายให้อำนาจการเก็บข้อมูลตีเอ็นเอจากผู้ถูกจับในความผิดต่อรัฐ โดยมีข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้ตีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรม คือ การใช้ฐานข้อมูลตีเอ็นเอควรจะใช้ในกรณีการสืบหาพฤติกรรมกระทำผิดที่คล้ายกันของผู้ต้องสงสัย กรณีชุดตรวจสำเร็จรูปในการเก็บพยานหลักฐานเกี่ยวกับการทำร้ายทางเพศควรได้มาตรฐาน และควรมีองค์กรที่เป็นมาตรฐานแห่งชาติที่เชื่อถือได้ สำหรับห้องปฏิบัติการทางนิติวิทยาศาสตร์

7) ควรพิจารณาการจัดทำข้อมูลตีเอ็นเอแห่งชาติ เพื่อการจัดเก็บข้อมูลตีเอ็นเอส่วนบุคคลสำหรับประชาชนไทยทุกคนเช่นเดียวกันกับการมีบัตรประชาชน และตั้งหลักเกณฑ์การเข้าถึงข้อมูลหรือการสืบค้นไว้ในระดับต่าง ๆ โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเทียบกับประโยชน์ของรัฐในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณะ

ทั้งนี้ ในการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอควรมีกฎหมายที่กำหนดให้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานซึ่งภาพเคลื่อนไหวในทุกขั้นตอนของการนำตีเอ็นเอเข้าสู่ฐานข้อมูล นับตั้งแต่ขั้นตอนการจัดเก็บ การส่งสิ่งส่งตรวจไปยังห้องปฏิบัติการ การส่งข้อมูลไปยังฐานข้อมูลตีเอ็นเอ การเก็บรักษา การทำลาย ฯลฯ ตลอดจนการให้มีบันทึกเอกสารความยินยอมให้จัดเก็บตีเอ็นเอประกอบไว้ในฐานข้อมูลตีเอ็นเอส่วนบุคคล โดยจัดให้มีหน่วยงานเพื่อการตรวจสอบห่วงโซ่การครอบครองข้อมูลตีเอ็นเอไว้เป็นการเฉพาะ กรณีหากมีข้อโต้แย้งในคดีเกี่ยวกับความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูลตีเอ็นเอส่วนบุคคล

2.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการจัดเก็บตีเอ็นเอจากเนื้อตัวร่างกายย่อมกระทบถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การใช้อำนาจเข้าไปก้าวล่วงถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและล่อแหลมต่อการปฏิบัติไม่เหมาะสมแก่ผู้ต้องหา แต่ก็จำเป็นที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อประสิทธิผลในการควบคุมอาชญากรรมจึงมีการกำหนดให้พนักงานสอบสวนกระทำได้เท่าที่จำเป็นและสมควรเพื่อให้กระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ต้องหาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ จึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอของประชากรจากต่างประเทศในแง่มุมอื่น ๆ นอกเหนือจากการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอของอาชญากรเพื่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีอาญา ทั้งในประเด็นกฎหมาย อำนาจจัดเก็บ หลักเกณฑ์การจัดเก็บ หลักสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดทำฐานข้อมูลตีเอ็นเอประชากร

2) ควรศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ และความรู้สึคนึกคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บดีเอ็นเอทั้งแบบรูก้ำและไม่รูก้ำสิทธิในเนื้อตัวร่างกายจากประชากรผู้อาจถูกจัดเก็บโดยตรงว่าให้ความยินยอมหรือไม่ยินยอมเพราะเหตุใด เปรียบเทียบกับหลักสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและความจำเป็นที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อประสิทธิผลในการควบคุมอาชญากรรมจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักที่ว่า “กระทำได้เท่าที่จำเป็นและสมควรเพื่อให้กระทบสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ต้องหาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้” มีกฎหมายหรือหลักเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องสมควรอย่างไร

3) ควรศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของอาชญากรเพื่อการสืบค้นข้อมูลในลักษณะประวัติอาชญากร ทั้งในประเด็นกฎหมาย การมอบอำนาจจัดเก็บดีเอ็นเอให้แก่พนักงานสอบสวนหรือสามารถสั่งการให้ผู้ถูกจับกุมจัดเก็บด้วยตนเองจำแนกตามวิธีการจัดเก็บและการสืบค้นข้อมูลดีเอ็นเอจากประวัติอาชญากรต่างประเทศ

4) ควรศึกษาการจัดทำดัชนีข้อมูลดีเอ็นเอของประชากรจากประเทศต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูลที่มีความจำเป็นทั้งเพื่อประโยชน์ในงานยุติธรรมหรืองานบริการสาธารณะที่เหมาะสมกับประเทศไทย เช่น การติดตามคนหาย การพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล การพิสูจน์ความสัมพันธ์ในครอบครัว การทำบัตรประชาชน การพิสูจน์หลักฐานในคดีต่าง ๆ ฯลฯ

5) ควรศึกษาการให้อำนาจประชากรสามารถจัดเก็บดีเอ็นเอด้วยตนเองตามหลักมาตรฐานสากลเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอของประชาชน

บรรณานุกรม

- Sabatini, R. (2022, November 17). *How to read the genome and build a human being*. Retrieved from www.ted.com.
- Webster, J. (2000). DNA database statutes & privacy in the information age. *Health Matrix: The Journal of Law Medicine*, 119.
- กองทะเบียนประวัติอาชญากร. (5 พฤศจิกายน 2565). *โครงสร้างหน่วยงาน*. เข้าถึงได้จาก <https://criminal.police.go.th/structuralunit.php>
- งานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ. (3 ธันวาคม 2565). *การเก็บของกลางเพื่อส่งตรวจดีเอ็นเอ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.science.police.go.th>.
- เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. (08 09 2559). <https://thaibizchina.com/>. เข้าถึงได้จาก <https://thaibizchina.com/เงินเงินสร้างนวัตกรรม/>
- เฉลิมวุฒิ สารกิจ. (1 พฤศจิกายน 2565). *วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. เข้าถึงได้จาก <http://chalermwutsa.blogspot.com/2013/11/crime-control-model-and-due-process.html>.
- ทัศนีย์ ชื่อเสียง. (5 พฤศจิกายน 2565). *การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล: ศึกษากฎหมายการจัดเก็บพยานหลักฐาน DNA*. เข้าถึงได้จาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc>.
- ไทยพีบีเอส. (8 พฤศจิกายน 2565). *คดีคดีเกาะเต่า*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=g9UMdDBreWQ&t=2340s>.
- นันทศักดิ์ บุณนาค. (2564). *ปัญหาทางกฎหมายในการจัดเก็บและการเก็บรักษาดีเอ็นเอผู้ต้องขังในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก nida.ac.th.
- ประชาไท. (06 06 2563). เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ www.prachatai.com: <https://prachatai.com/journal/2020/06/88275>
- พรบวร จิรภัทรวงศ์. (06 06 2566). *Posttoday.com*. เข้าถึงได้จาก โพสต์ทูเดย์: <https://www.posttoday.com/economy/news/535305>

- พลอยไพลิน บุญวัชศักดิ์. (2558). การจัดเก็บและการใช้ดีเอ็นเอผู้กระทำผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา: กรณีศึกษาสำหรับประเทศไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติวิทยาศาสตร์*, 4, ฉบับที่ 2, 22.
- พิชัย นิลทองคำ. (2561). *มาตรา 131-131/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: บริษัท อทตยา จำกัด.
- รัชณี แดงอ่อน. (2559). มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติและสิทธิความเป็นส่วนตัว: แนวทางในการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ในประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*.
- รัชณี แดงอ่อน. (2562). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ: ประสบการณ์ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 471.
- วริญา ธงภักดิ์. (5 พฤศจิกายน 2565). *การพัฒนาระบบงานพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์คดีอาญาในงานยุติธรรมทางอาญา*. เข้าถึงได้จาก ithesis-ir.su.ac.th.
- ศลิษา พรหมมะกฤต. (2565). การจัดเก็บสารพันธุกรรมเพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูล: ศึกษาประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน. *วารสารวิชาการอาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์*, 38.
- ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *จีโนม คือ อะไร จีโนม: เรื่องที่ทุกคนควรรู้*.
- สมพงษ์ เตชะสมบูรณ์. (17 พฤศจิกายน 2565). *นิติวิทยาศาสตร์กับการเสริมสร้างความยุติธรรม*. เข้าถึงได้จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	วิยะดา ธงภักดิ์
วัน เดือน ปี เกิด	11 มิถุนายน 2518
สถานที่เกิด	จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถานที่ทำงาน	บริษัท วิสต่อม อาร์ แอนด์ ดี จำกัด
ตำแหน่ง	ทนายความ

